

UCHWAŁA NR XXV.301.2017
RADY GMINY KLEMBÓW
z dnia 27 kwietnia 2017 r.

**w sprawie przyjęcia i wdrożenia do realizacji Program Rewitalizacji dla Gminy
Klembów na lata 2017-2023**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 2 i pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.) Rada Gminy Klembów uchwała, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się do realizacji Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Klembów.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący
Rady Gminy

-/Tadeusz Wojda

UZASADNIENIE

Gminy Klembów działając na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 2 i pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.) opracowała projekt Programu Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023, zgodnie z wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

Rewitalizacja zgodnie z wytycznymi to proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.

Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023 ma na celu rozwiązanie problemów na obszarach zdegradowanych, przy założeniu optymalnego wykorzystania położenia Gminy Klembów oraz wzmocnienia jej lokalnego potencjału i jest procesem wieloletnim, złożonym i kosztownym, zarządzanym przez gminę opartym na aktywnej współpracy m.in. z organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i lokalną społecznością.

Wdrożenie do realizacji wyżej wymienionego dokumentu pozwoli na odbudowanie więzi społecznych na obszarach problemowych, przywróci ład przestrzenny, podniesie estetykę gminy i stworzy warunki do jej rozwoju.

Opracowanie Programu Rewitalizacji umożliwi pozyskanie funduszy unijnych przez Gminę Klembów i inne podmioty z terenu gminy na realizację zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarach zdegradowanych.

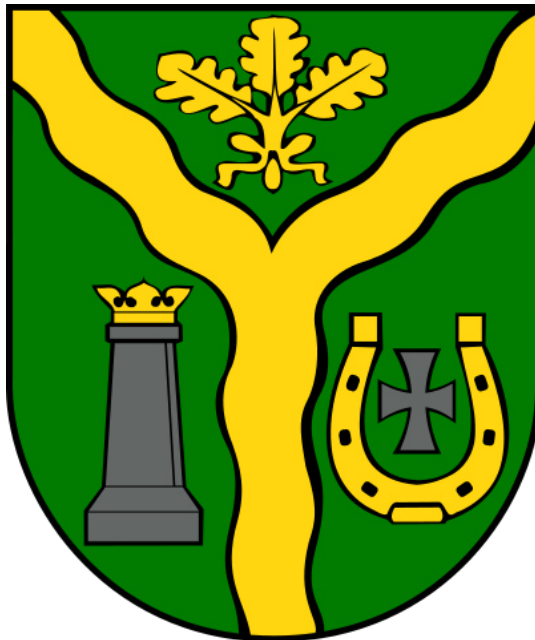
Skuteczność procesu rewitalizacji będzie zależała od partycypacji społecznej. W związku z tym Program Rewitalizacji został opracowany przy udziale mieszkańców, środowisk społecznych, zawodowych i gospodarczych dzięki przeprowadzonym konsultacjom społecznym.

Uchwalony Programu Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023 zostanie skierowany do oceny przez Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący
Rady Gminy

/-/Tadeusz Wojda

Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023

Spis treści

WPROWADZENIE	4
1. OPIS POWIĄZAŃ LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI.....	7
2. PODSUMOWANIE DELIMITACJI OBSZARU REWITALIZACJI	8
3. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH	9
3.1 METODOLOGIA	10
3.1.1 PODZIAŁ GMINY NA JEDNOSTKI REFERENCYJNE (ANALITYCZNE)	10
3.1.2 PODSTAWA ANALIZY ZRÓŻNICOWANIA JEDNOSTEK REFERENCYJNYCH	11
3.2 SFERA SPOŁECZNA	16
3.2.1 DEMOGRAFIA GMINY.....	16
3.2.2 UBÓSTWO	21
3.2.1 BEZROBOCIE	25
3.2.2 PRZESTĘPCZOŚĆ	28
3.2.1 RYZYKO WYSTĄPIENIA UZALEŻNIEŃ OD ALKOHOLU	30
3.2.2 EDUKACJA	31
3.2.3 KAPITAŁ SPOŁECZNY	32
3.3 SFERA GOSPODARCZA.....	35
3.4 SFERA TECHNICZNA	38
3.5 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	43
3.6 SFERA ŚRODOWISKOWA	46
3.7 OPINIE MIESZKAŃCÓW	48
3.7.1 ANKIETA	48
3.7.2 WYWIADY	52
3.7.3 SPOTKANIA WARSZTATOWE	56
3.8 PODSUMOWANIE ZJAWISK KRYZYSOWYCH	59
4. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI	61
4.1 OBSZAR ZDEGRADOWANY	61
4.2 OBSZAR REWITALIZACJI	62
4.3 ANALIZA LOKALNYCH POTENCJAŁÓW	63
4.4 SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	65
5. ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI	71
5.1 WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI (PLANOWANY EFEKT).....	71
5.2 CELE REWITALIZACJI ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM	72
6. LISTA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ WRAZ Z OPISAMI.....	73
6.1 PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE	73
6.2 PRZEDSIĘWZIĘCIA KOMPLEMENTARNE	89
7. REALIZACJA PROGRAMU REWITALIZACJI	90
7.1 MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	90
7.2 SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE	91
7.3 STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU	92
7.4 SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI	93
8. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA.....	94

8.1	MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY	94
8.2	UDZIAŁ INTERESARIUSZY W PROCESIE TWORZENIA PROGRAMU REWITALIZACJI	95
8.3	SPOSÓB WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY WE WDRAŻANIE.....	97
9.	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROGRAMU	98
9.1	KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA I PROBLEMOWA.....	98
9.2	KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA	99
9.3	KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA	99
	ZAŁĄCZNIK NR 1 – SZCZEGÓŁOWA MAPA OBSZARÓW REWITALIZACJI	100
	ANEKS	102
	SPIS TABEL	113
	SPIS MAP	114
	SPIS ZDJĘĆ	114
	INFORMACJA O WYKONAWCY	115

Wprowadzenie

Rewitalizacja – to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).¹

Istotą rewitalizacji jest osiągnięcie **efektu synergii przestrzennej** – suma działań realizowanych w ograniczonych obszarach, w tym samym czasie i we wzajemnym powiązaniu daje znacznie lepszy efekt niż suma tych samych działań rozproszonych w przestrzeni gminy, realizowanych niezależnie od siebie i w różnym czasie.

Trudność polega na takim wyborze i uporządkowaniu działań do realizacji w określonym obszarze, które umożliwią przekroczenie pewnego progu, osiągnięcie **masy krytycznej** i pozwolą na odwrócenie negatywnych trendów. Jedną z kluczowych kwestii jest zatem właściwy dobór wielkości obszaru w stosunku do budżetu projektu. Wybór zbyt dużego obszaru może prowadzić do rozproszenia działań i zbyt słabego efektu synergii. Zbyt mały obszar z kolei, nawet jeśli zostanie w całości przekształcony, może nie posiadać wystarczającego potencjału, aby doprowadzić do trwałej zmiany negatywnych trendów.²

Rewitalizacja nie jest walką z „patologiami”, jest to **długoletnia inwestycja** w zmiany w obszarze zdegradowanym, które mają przynieść rozwój tego obszaru i całej gminy. Dlatego obszar rewitalizacji nie powinien być wyznaczany jedynie na podstawie danych ilościowych pokazujących najbardziej intensywną degradację, ale jego granice powinny zostać wyznaczone w taki sposób, aby umożliwić obszarowi rewitalizacji rozwój z wykorzystaniem lokalnych czynników rozwoju. Lokalne czynniki rozwoju powinny być zawsze indywidualnie zidentyfikowane.

Kluczowe wyzwanie stanowi **zapewnienie warunków dla właściwej rewitalizacji**, tj. zintegrowanego i kompleksowego, przygotowywanego i prowadzonego z uwzględnieniem realnej partycypacji społecznej, przeciwdziałania procesom degradacji związanym m.in. z postępującą degradacją tkanki infrastrukturalnej (w tym mieszkaniowej), erozją stosunków społecznych, niekorzystnymi procesami demograficznymi (migracje, depopulacja), przestrzennymi (suburbanizacja), infrastrukturalnymi

¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, MR/H 2014-2020/20(2)/08/2016, Minister Rozwoju, Warszawa, 2 sierpnia 2016 r. – zwane dalej Wytycznymi.

² K. Janas, W. Jarczewski, W. Wańkiewicz, *Model rewitalizacji miast*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2010.

(niesprawny transport, niska efektywność energetyczna), kulturowymi (degradacja materialna obiektów dziedzictwa kulturowego, spadek uczestnictwa w kulturze) oraz środowiskowymi (zanieczyszczenie środowiska).³

Mając na względzie powyższe zapisy oraz zidentyfikowane problemy przystąpiono do prac nad opracowaniem Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Klembów dalej Program Rewitalizacji (PR).

Niniejszy dokument został przygotowany zgodnie z zapisami zawartymi w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, dalej „Wytyczne” opublikowanymi przez Ministra Rozwoju w dniu 2 sierpnia 2016 r., i stanowi podsumowanie prac nad Programem Rewitalizacji, w tym przede wszystkim wskazuje problemy społeczne wynikające z przeprowadzonej diagnozy oraz wyznacza obszar rewitalizacji, wymagający konkretnych działań tj. **projektów rewitalizacyjnych niezbędnych do powodzenia procesu rewitalizacji w Gminie Klembów.**

W niniejszym PR obszar rewitalizacji (po wcześniejszym wyznaczeniu obszaru zdegradowanego) został wyznaczony w oparciu o analizę kwestii społecznych dla określenia potrzeb podjęcia działań o charakterze lokalnym (dotyczącym rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzającym ich aktywność lokalną), co pozwoliło z kolei na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. Taki tryb przygotowania programu (i rozpoczęcie procesu) rewitalizacji miał na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych. Ponadto, przekłada się bezpośrednio na większą świadomość mieszkańców co do możliwości partycypacyjnego współdecydowania o obszarze objętym programem rewitalizacji i ich gotowość do zaangażowania się w podejmowane działania rewitalizacyjne. Uzupełnieniem analizy kwestii społecznych była analiza w zakresie pozostałych sfer: gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej. Przeprowadzona diagnoza, obejmująca szeroki proces partycypacji społecznej, wskazała zarówno obszar wymagający rewitalizacji, jak i zakres działań, które powinny w ramach rewitalizacji zostać zrealizowane. Kwestie te zostały doprecyzowane i ukierunkowane po przeprowadzeniu szczegółowej diagnozy dla podobszarów rewitalizacji i konsultacjach społecznych opracowanej propozycji dokumentu.

W związku z powyższym obowiązująca Strategia Rozwoju Gminy Klembów na lata 2015-2020 z perspektywą do 2030, dalej *Strategia Rozwoju*, stanowiła punkt wyjścia dla sporządzania poszczególnych elementów Programu Rewitalizacji. Dotyczyło to przede wszystkim diagnozy (w której w pierwszej kolejności analizowano zidentyfikowane na poziomie Strategii problemy) oraz wizji i celów PR.

---

³ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 23 maja 2014 r.

Słownik⁴

Rewitalizacja:	Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie lokalnego lub gminnego programu rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością.
Lokalny Program Rewitalizacji (LPR):	Inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji (np. lokalne programy rewitalizacji, miejskie programy rewitalizacji).
Wytyczne:	Wytyczne z zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. Wersja z dnia 2 sierpnia 2016 r., dokument Ministra Rozwoju.
Obszar zdegradowany:	Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Zostaje wyznaczony w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk: 1) gospodarczych; 2) środowiskowych; 3) przestrzenno-funkcjonalnych; 4) technicznych.
Obszar rewitalizacji:	Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.
Interesariusze:	Grupa docelowa, różne podmioty (w tym osoby, społeczności, organizacje, urzędy, instytucje), które mogą wywierać wpływ na przedsiębiorstwo i/lub są pod wpływem jego działalności. W odniesieniu do procesu rewitalizacji interesariuszami są w szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego, a także podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić

⁴ Pojęcia zawarte w powyższym Słowniku szczegółowo zdefiniowane zostały w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

działalność gospodarczą, podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność społeczną, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne.
--

1. Opis powiązań LPR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Podstawowym dokumentem strategicznym wyznaczającym kierunki rozwoju Gminy jest wcześniej wspomniana Strategia Rozwoju Gminy Klembów na lata 2015-2020 z perspektywą do 2030. Strategia Rozwoju stanowiła punkt wyjścia od początku sporządzania niniejszego Programu Rewitalizacji. W pierwszej kolejności zostały zidentyfikowane i przeanalizowane najważniejsze problemy (zjawiska kryzysowe) wskazane w Strategii Rozwoju. Kwestie problemowe wskazane w obszarach społecznym i gospodarczym wskazane w Strategii stanowiły punkt wyjścia do analizy analogicznego zakresu w niniejszym Programie Rewitalizacji.

Wskazane w Strategii kwestie problemowe stanowią bezpośrednie, istotne przesłanki do podjęcia działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów, takich jak:

- brak gwarancji stabilności nieuciążliwego sąsiedztwa,
- niewystarczająca oferta zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży,
- niewystarczająca oferta form spędzania czasu wolnego dla dorosłych,
- problem z zapewnieniem zajęć poza lekcyjnych w miejscowościach poza Klembowem,
- nierównomierne inwestowanie w ofertę zajęć kulturalnych, sportowych i innych rekreacyjnych dla mieszkańców na terenie gminy,
- nierównomierna aktywność lokalnych społeczności w poszczególnych miejscowościach,
- mała aktywność społeczna mieszkańców, niskie zaangażowanie w życie społeczne i rozwiązywanie wspólnych problemów,
- duże zagrożenie bezpieczeństwa pieszych i mieszkańców wynikające z nadmiernej prędkości pojazdów poruszających się po drogach
- niski poziom świadomości i odpowiedzialności mieszkańców za zanieczyszczenie środowiska
- brak skutecznej kontroli i zapobiegania zanieczyszczeniu środowiska: wysokie zanieczyszczenie lasów, wylwanie szamba, spalanie śmieci,
- dewastacja obiektów publicznych udostępnianych wszystkim mieszkańcom: placów zabaw, boisk, przystanków,
- pogarszający się poziom bezpieczeństwa mieszkańców wynikająca z braku utwardzonych poboczy, chodników, przejść dla pieszych, oświetlenia,
- brak wsparcia i zajęć dla dzieci, młodzieży i innych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (świetlice wiejskie powinny służyć integracji społecznej z osobami wykluczonymi lub zagrożonym wykluczeniem społecznym).

Ponadto, szeroki zakres działań partycypacyjnych stanowił bezpośrednią, aktywną odpowiedź na wskazaną w Strategii kwestię problemową: administracja nie wsłuchuje się w potrzeby mieszkańców.

Cel główny Programu Rewitalizacji jest spójny z celami wskazanymi w Strategii, zaplanowane działania bezpośrednio realizują następujące cele Strategii:

- Cel główny 1. Silna, zintegrowana wspólnota mieszkańców,
- Cel strategiczny 1.3. Gmina wzmacniająca spójność społeczną i zapewniająca włączenie społeczne,
- Cel strategiczny 2.1 Zapewnienie bezpiecznej dostępności do usług publicznych i mobilności mieszkańcom gminy i przyjezdnym,
- Cel strategiczny 3.1 Efektywny system wsparcia rozwoju gospodarczego.

Ponadto w Gminie Klembów trwają zaawansowane prace nad opracowaniem nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Klembów. Jego podstawowym celem jest tworzenie warunków aktywizacji rozwoju społeczno- gospodarczego z uwzględnieniem wymogów harmonizacji przestrzennej i równoważenia ekologicznego tego rozwoju. W tym zakresie PR jest w pełni spójny poprzez wszystkie ww. wyznaczone cele.

W treści Studium zawarte jest bezpośrednie odniesienie do niniejszego dokumentu: w punkcie „Obszary zainwestowania” zapisano: „Konieczne jest skoordynowanie polityk: przestrzennej, polityki komunikacyjnej i infrastrukturalnej tak, aby wspomagały one rozwój obszarów osadniczych we wsiach gminy Klembów, przy jednoczesnym obniżeniu kosztów funkcjonowania całego układu. Głównymi działaniami powinny być: /.../ 8. rewitalizacja terenów wiejskich.

W Gminie Klembów obowiązują również inne programy lub plany, do których pośrednio lub bezpośrednio (poprzez realizację działań ukierunkowanych na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów gminy) nawiązuje niniejszy PR. Są to:

- Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego na rok 2017,
- Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Klembów z 2016 r.

2. Podsumowanie delimitacji obszaru rewitalizacji

Pierwszym etapem wyznaczenia obszaru zdegradowanego była identyfikacja i pomiar negatywnych zjawisk na obszarze Gminy. Do wyznaczenia obszaru zdegradowanego (w którym zawiera się całość lub część obszaru rewitalizacji) posłużyły **wyniki pomiaru negatywnych zjawisk** w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz środowiskowej. Pomiar zjawisk nastąpił na poziomie sołectw (łącznie 17 jednostek referencyjnych / urbanistycznych / analitycznych). W celu wypełnienia

wymagań Zasad realizacji w ramach każdej z jednostek urbanistycznych wyznaczono osobne jednostki urbanistyczne dla terenów zamieszkałych i osobne dla terenów niezamieszkałych. Wszystkie dane ilościowe zostały zebrane dla jednostek zamieszkałych.

Warunkiem koniecznym do zaliczenia danego obszaru do obszaru zdegradowanego jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych (tzn. do obszaru zdegradowanego nie można zaliczyć obszaru, na którym nie zidentyfikowano stanu kryzysowego w sferze społecznej). Przyjęto, że o koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zadecyduje występowanie niskiego poziomu w minimum 2 z 4. społecznych wskaźników delimitacji. Spośród 17 jednostek taki stan zidentyfikowano w 11. jednostkach. Następnie przeanalizowano w tych miejscowościach występowanie negatywnych zjawisk w minimum dwóch w pozostałych sferach (sfery, przestrzenno-funkcjonalnej oraz gospodarczej środowiskowej lub środowiskowej).

We wszystkich tych jednostkach, gdzie zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych, zdiagnozowano również koncentrację negatywnych zjawisk w minimum dwóch sferach, do obszaru zdegradowanego zaliczono więc 11 jednostek: Dobczyn, Karolew, Krusze, Krzywica, Lipka, Ostrówek, Pasek, Pieńki, Rasztów, Roszczep, Sitki.

Na podstawie danych obrazujących szczególną koncentrację zjawisk negatywnych (przede wszystkim takich jak wysoki odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej czy wysoka stopa bezrobocia), a także natężenia występowania zjawisk demograficznych (znaczny odsetek młodzieży lub seniorów, którzy jako grupy społeczne nie mają w gminie wystarczającej oferty aktywności) w połączeniu z niekorzystnymi wartościami istotnych dla specyfiki Gminy wskaźników przestrzenno-funkcjonalnych oraz gospodarczych i/lub środowiskowych, wskazano następujące 9 sołectw (jednostek referencyjnych) stanowiących podobszary rewitalizacji:

- **Karolew,**
- **Krusze,**
- **Pasek / Krzywica / Lipka,**
- **Pieńki / Sitki,**
- **Rasztów,**
- **Roszczep.**

Konieczność ograniczenia wcześniej wyznaczonego obszaru zdegradowanego do obszaru rewitalizacji wynikała również z konieczności spełnienia wymogu Wytucznych, które wymagają, aby obszar rewitalizacji zajmował maksymalnie do 20% powierzchni gminy oraz 30% jej mieszkańców.

3. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych jest jednym z głównych elementów programu rewitalizacji (czyli inicjowanego, opracowanego i uchwalonego przez radę gminy wieloletniego programu działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzającego do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz

stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiącego narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji). Zgodnie z *Wytycznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020* diagnoza ta obejmuje analizę następujących sfer:

- społeczną (w szczególności w zakresie bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym);
- gospodarczą (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw);
- środowiskową (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów, stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- przestrzenno-funkcjonalną (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych);
- techniczną (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

W przypadku współwystępowania pierwszej z wyżej wymienionych sfer – społecznej – z jedną z pozostałych, zgodnie z *Wytycznymi* mamy do czynienia ze stanem kryzysowym, a obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy, nazywamy **obszarem zdegradowanym**. Natomiast obszar zdegradowany, a szczególnie jego część cechująca się koncentracją negatywnych zjawisk, ma istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego i z tego powodu powinien podlegać **rewitalizacji**.

Głównym celem diagnozy jest zidentyfikowanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w danej gminie. Obszar zdegradowany jest to obszar, na którym zdiagnozowano stan kryzysowy. Może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów. Na obszarze zdegradowanym wyznacza się obszar rewitalizacji.

3.1 Metodologia

3.1.1 Podział gminy na jednostki referencyjne (analityczne)

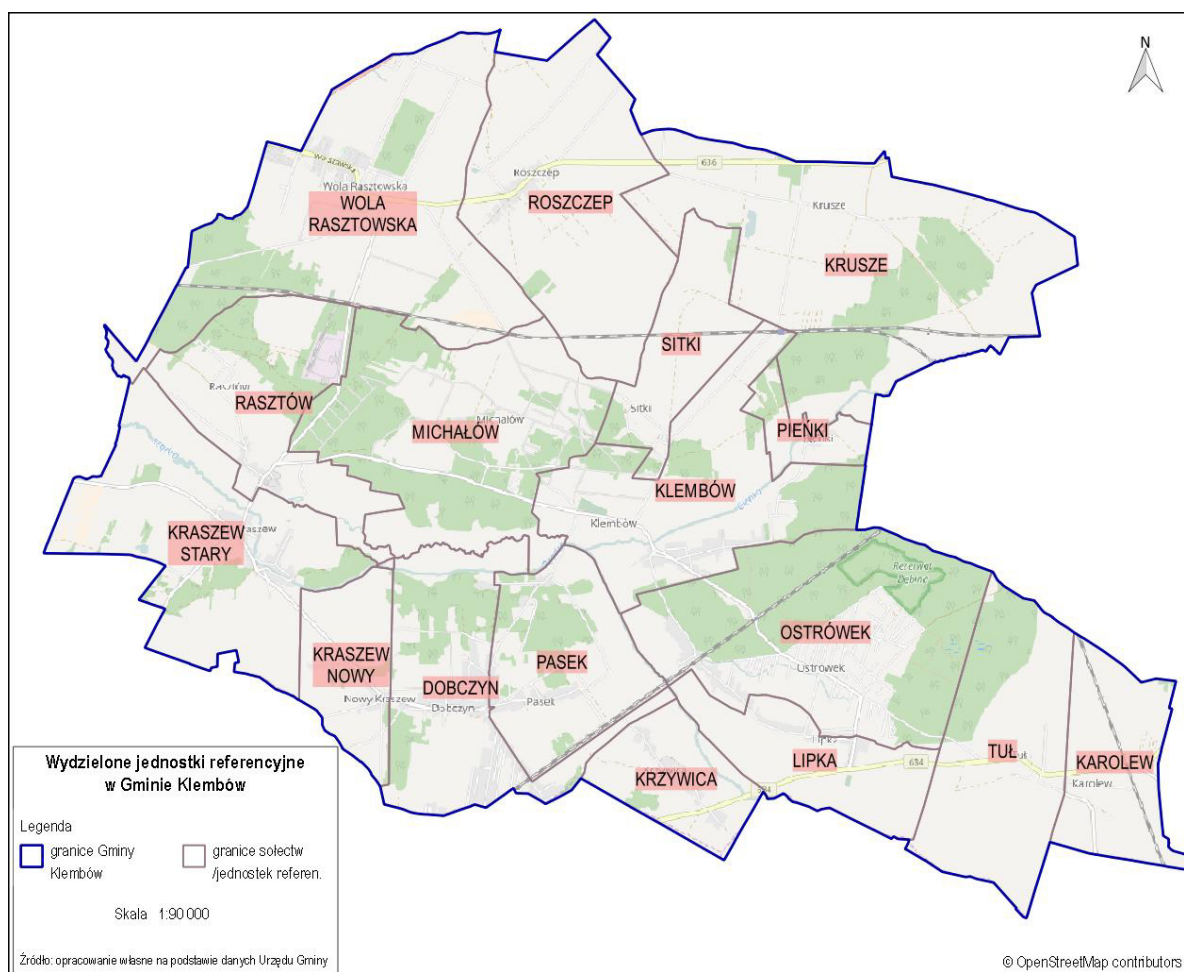
Zgodnie z Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego, do analizy w ujęciach przestrzennym, społecznym i gospodarczym oraz środowiskowym rekomendowane są jednostki urbanistyczne. Ich brak nie wyklucza jednak innych możliwości wskazania obszarów zdegradowanych.

Możliwe jest wskazanie innego typu jednostek referencyjnych np. sołectw. Uwzględniając fakt, że jednostki powinny być wyznaczone w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym, na terenie Gminy Klembów do diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych jako typ jednostki przyjęto sołectwa.

Wyznaczone jednostki referencyjne (sołectwa) zostały wskazane na poniższej mapie.

Mapa 1 Wydzielone jednostki referencyjne w gminie

3.1.2 Podstawa analizy zróżnicowania jednostek referencyjnych

W celu przedstawienia przestrzennego zróżnicowania Gminy pod kątem występowania cech wskazujących na kumulację negatywnych zjawisk społecznych, przestrzenno-funkcyjnych gospodarczych, środowiskowych i technicznych zastosowano analizę wskaźnikową.

Dane niezbędne do przeprowadzenia prac analitycznych pochodzą ze zbiorów statystycznych z wewnętrznych jednostek Urzędu Gminy, jednostek organizacyjnych gminy, innych źródeł

(Powiatowego Urzędu Pracy, Policji), jak również ze zbiorów statystyki publicznej Głównego Urzędu Statystycznego.

Spośród wskazanych w Zasadach realizacji wskaźników wybrano najważniejsze, dla których można było uzyskać miarodajne dane oraz miały istotne znaczenie dla Gminy z perspektywy występujących na jej terenie zjawisk kryzysowych. Dodatkowo, biorąc pod uwagę specyfikę i problemy Gminy opracowano: wskaźnik liczby punktów sprzedających alkohol, dodatkowy wskaźnik dot. bezrobocia (udział osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym), liczbę przystanków autobusowych oraz trasy autobusów i busów zapewniających usługi publicznej komunikacji dla mieszkańców.

Zebrane dane posłużyły zobrazowaniu sytuacji w gminie i w poszczególnych jednostkach gminy. Na podstawie zapisów zawartych w dokumentach strategicznych gminy oraz w oparciu o przeprowadzone badania jakościowe (wywiady pogłębione) i opinie mieszkańców zebrane w trakcie spotkań konsultacyjnych, przyjęto te wskaźniki, które są adekwatne dla specyfiki gminy, obrazujące kluczowe czynniki kryzysowe w gminie, i są to wskaźniki służące delimitacji obszaru zdegradowanego:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej oraz osoby bezrobotne – ponieważ obrazują podstawowe problemy społeczne
- młodzież i seniorzy – ponieważ wskazują na większą reprezentację wskazanych grup w ogóle mieszkańców, a to oznacza, że w szczególności do tych grup należy adresować działania w podobszarach rewitalizacji,
- wodociągi i kanalizacja – to podstawowe udogodnienia świadczące o jakości życia mieszkańców. Ponieważ w gminie Klembów niemal wszystkie sołectwa są nieskanalizowane, wskaźnik ten nie był brany pod uwagę przy delimitacji,
- transport publiczny – jest kluczowym elementem funkcjonowania społecznego, szczególnie na obszarze wiejskim, brak dostępu do publicznej komunikacji oznacza utrudnione poruszanie się wewnątrz gminy, pomiędzy sąsiadującymi sołectwami i znacznie ograniczoną możliwość angażowania się w działalność społeczną i korzystanie z oferty usług i aktywności,
- obiekty publiczne – dostępność przestrzeni publicznej, miejsc spotkań i społecznej aktywności, jest kluczowym elementem aby mogło się toczyć życie społeczne w lokalnych społecznościach, aby pojawiały się i rozwijały inicjatywy lokalne. Przykład miejscowości Tuł, w której kiedyś był budynek publiczny a obecnie nie ma nic, pokazuje skutki tego braku – mieszkańcy spotykają się sporadycznie, działalność organizacji pozarządowej jest bardzo utrudniona.
- azbest - jest jednym z kluczowych czynników zatruwających nie tylko środowisko naturalne ale także negatywnie oddziałujących na zdrowie ludzi. Jednocześnie wiele osób, szczególnie tych znajdujących się w ogólnie trudnej kondycji życiowej, ma także ograniczone możliwości do usunięcia azbestu z budynków we własnym gospodarstwie.

W poniższej tabeli zestawiono analizowane wskaźniki prezentując rodzaj i zakres analizowanych danych wraz z uzasadnieniem ich doboru.

Tabela 1 Wybrane wskaźniki służące analizie zróżnicowania jednostek referencyjnych

sfera	rodzaj danych	szczegółowy zakres	uzasadnienie doboru	znaczenie wskaźnika
społeczna	dane z ewidencji ludności	łącznie liczba ludności zameldowana na stałe, liczba ludności zameldowana na stałe w wieku przedprodukcyjnym (do 17 r.ż.), produkcyjnym (od 18 do 59 (kobiety) lub 64 (mężczyźni)) i poprodukcyjnym (od 60 (kobiety) i 65 (mężczyźni))	-	wskaźnik bazowy (nie służy ocenie ale zawiera informacje do porównań)
	liczba osób korzystających z pomocy społecznej	liczba osób, liczba osób w rodzinach, powody przyznania, liczba dzieci w rodzinach, suma wypłaconych zasiłków, liczba uczniów otrzymujących stypendia socjalne, liczba uczniów korzystających z dopłat do podręczników	ubóstwo jest podstawowym problemem społecznym, a liczba świadczeniobiorców OPS podstawowym wskaźnikiem obrazującym skalę zjawiska poprzez wskazanie liczby osób korzystających ze wsparcia instytucjonalnego.	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)
	osoby bezrobotne	osoby bezrobotne, długotrwale bezrobotne, osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym	brak pracy jest często powiązany z biedą (a także ubóstwem), brak pracy zawsze prowadzi do występowania innych problemów społecznych, obok liczby świadczeniobiorców OPS jest to podstawowy wskaźnik mierzenia skali problemów społecznych	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)
	młodzież	(odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności danego obszaru)	z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, że jednym z podstawowych problemów w gminie Klembów jest brak oferty aktywności dla młodzieży, co przekłada się na ograniczony rozwój kompetencji społecznych osób z tej grupy oraz niepożądane zachowania w przestrzeni publicznej (zakłócanie porządku)	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)
	seniorzy	(odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności danego obszaru)	z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, że jednym z podstawowych problemów w gminie Klembów jest brak oferty aktywności dla seniorów, co w połączeniu ze słabą infrastrukturą komunikacyjną przekłada się na izolację i społeczną	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)

sfera	rodzaj danych	szczegółowy zakres	uzasadnienie doboru	znaczenie wskaźnika
	frekwencja wyborcza	frekwencja w wyborach sołeckich 2014	marginalizację osób z tej grupy	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszaru (tło)
			frekwencja wyborcza jest jednym z podstawowych wskaźników ilościowych służących mierzeniu poziomu kapitału społecznego. Warto odnieść się do wyborów na najniższym poziomie – czyli w gminie wiejskiej do wyborów sołeckich	
	aktywność obywatelska	organizacje pozarządowych zarejestrowane na danym obszarze, inne niż OSP	aktywność społeczna mieszkańców (i liderów) przejawia się m.in. powstawaniem organizacji zrzeszających ludzi działających w tym samym obszarze, wspólnie realizujących jakieś działania. Jak wynika z badań jakościowych w Gminie Klembów jest niska aktywność społeczna, ten wskaźnik pozwoli ją zweryfikować.	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszaru (tło)
			przestępczość	liczba przestępstw
	liczba wydanych niebieskich kart	liczba niebieskich kar może obrazować skalę przemocy w rodzinie – nie jest to zagadnienie wskazywane jako kluczowe, niemniej, przemoc w rodzinie rzadko jest przedmiotem działań gminnych		wskaźnik obrazujący specyfikę podobszaru (tło)
gospodarcza	przedsiębiorczość	liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną	liczba przedsiębiorców zarejestrowanych w REGON obrazuje aktywność przedsiębiorczą mieszkańców, we wskaźniku pokazano jaka mieszkańcom przypada na każde aktywne przedsiębiorstwo, co pozwala zobrazować skalę przedsiębiorczości w odniesieniu do sołectw różnej wielkości (różnej liczbie mieszkańców)	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)
		udział w ogóle firm przedsiębiorstw posiadających status aktywne	odsetek przedsiębiorstw aktywnych w ogóle przedsiębiorstw może stabilność kondycji zakładanych przedsiębiorstw	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszaru (tło)
techniczna	wodociągi	liczba budynków/posesji bez wodociągu do ogólnej liczby budynków /posesji (w %)	dogodna infrastruktura techniczna jest jednym z podstawowych wyznaczników poziomu jakości życia. Dostęp do wodociągu jest jednym z podstawowych udogodnień mieszkaniowych.	wskaźnik obrazujący specyfikę podobszaru (tło)
	kanalizacja	liczba budynków/posesji bez kanalizacji	dogodna infrastruktura techniczna jest jednym z	wskaźnik obrazujący

sfera	rodzaj danych	szczegółowy zakres	uzasadnienie doboru	znaczenie wskaźnika
		do ogólnej liczby budynków /posesji (w %)	podstawowych wyznaczników poziomu jakości życia oraz dbałości o środowisko naturalne. Dostęp do kanalizacji zmniejsza ryzyko zanieczyszczenia środowiska i najbliższego otoczenia.	specyfikę podobszaru (tło)
przestrzenno-funkcjonalna	transport publiczny	sołectwa pozbawione bezpośredniego dostępu do transportu publicznego lub z bardzo słabą komunikacją publiczną	brak dostępu do transportu publicznego de facto izoluje mieszkańców i pozbawia ich możliwości dogodnego korzystania z instytucji, urzędów, usług, a tym samym pogłębia społeczne wykluczenie (lub znacznie zwiększa ryzyko jego wystąpienia) dla mieszkańców terenów położonych poza dużymi ośrodkami miejskimi.	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)
	obiekty publiczne	liczba miejsc użyteczności publicznej jak: szkoły, świetlice, miejsca rekreacji (parki, przestrzeń publiczna), obiekty kultury	miejsce aktywności społecznej, infrastruktura do spotkań jest podstawowym elementem, dzięki któremu może się rozwijać aktywność społeczna. Jak wynika z badań jakościowych – oferta aktywności społecznej dla mieszkańców wielu sołectw w gminie Klembów jest niewystarczająca, i wielu miejscach jest przyczyną osłabiania relacji międzyludzkich	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)
środowiskowa	azbest	obiekty (budynki) zawierające azbest	jeden z podstawowych czynników środowiskowych, azbest jest szkodliwy zarówno dla zdrowia jak i dla środowiska. Pomimo wycofania technologii azbestowych z użytku nadal jest wiele budynków pokrytych surowcami azbestowymi, i często mieszkańcy nie mają wystarczających środków, by usunąć azbest w ramach własnych zasobów	wskaźnik służący wyznaczeniu obszaru (delimitacja)

Źródło: opracowanie własne

Analizowane w poszczególnych jednostkach urbanistycznych wskaźniki zostały odniesione do średnich wartości na obszarze całej Gminy. Dodatkowo dla wskaźników podstawowych (tam gdzie było to możliwe) wskazano odniesienie do średnich wartości w regionie – województwie mazowieckim.

Na końcu każdego podrozdziału opisującego sytuację kryzysową w poszczególnych sferach znajduje się tabela, w której zostały wyróżnione te jednostki, w których dany wskaźnik jest poniżej wartości średniej dla Gminy (lub wskazuje na inny poziom /stan uznany za krytyczny). Na końcu diagnozy, w jej podsumowaniu, zostały zestawione kolumny ze wszystkich tabel, co ilustruje kumulację wszystkich zjawisk w poszczególnych sferach.

Jako obszar zdegradowany uznano ten obszar, w którym jednocześnie:

- co najmniej dwa spośród czterech społecznych wskaźników delimitacji wykraczają poza średnią dla gminy (odpowiednio są wyższe lub niższe zależnie od charakteru wskaźnika),
- co najmniej dwa wskaźniki delimitacji w sferach: przestrzenno-funkcjonalnej oraz gospodarczej i/lub środowiskowej wykraczają poza średnią dla gminy.

Dobór wskaźników miał charakter celowy i był ukierunkowany na optymalne zobrazowanie sytuacji w Gminie, oraz zobrazowanie skali degradacji obszaru (podobszarów) rewitalizacji, ale jednocześnie miał zapewniać możliwość skorelowania planowanych w ramach rewitalizacji działań i później – monitorowania wdrożenia Programu Rewitalizacji. W tej perspektywie należy wskazać wskaźniki delimitacji (kluczowe dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji) oraz wskaźniki tła, obrazujące specyfikę podobszarów rewitalizacji.

3.2 Sfera społeczna

Analiza sfery społecznej obejmuje demografię, kwestię bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, poziomu edukacji, kapitału społecznego, w tym poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

3.2.1 Demografia Gminy

3.2.1.1 Liczebność i migracje

Według stanu na dzień 31.12.2016 (dane Urzędu Gminy) w Gminie Klembów mieszkało na stałe 9631 osób. Najbardziej licznymi miejscowościami są Ostrówek (2225), Dobczyn (1253), Wola Raszowska (1078) i Klembów (1042). Najmniej licznym sołectwem są Pieńki – 59 mieszkańców.

Szczegółowe zestawienie dot. liczby mieszkańców w poszczególnych jednostkach znajduje się w poniższej tabeli. W poniższej tabeli zaznaczono jasnym kolorem najwyższe wartości, i kolorem niebieskim – jedną wartość najniższą.

Tabela 2 Liczba mieszkańców poszczególnych jednostek urbanistycznych

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców
1	Dobczyn	1253
2	Karolew	242
3	Klembów	1042
4	Krusze	574
5	Krzywica	301
6	Lipka	217
7	Michałów	246
8	Nowy Kraszew	330
9	Pasek	495
10	Ostrówek	2225
11	Pieńki	59
12	Rasztów	233
13	Roszczep	372
14	Sitki	238
15	Stary Kraszew	385
16	Tuł	341
17	Wola Rasztowska	1078
	Gmina	9631

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy

Liczba mieszkańców gminy i poszczególnych sołectw zmienia się w czasie: w 2009 r. zamieszkiwało w gminie 9 104, w 2011: 9 367, w 2013: 9 493 osoby, w 2014: 9 562, a w 2015 r.: 9 628 osób. W perspektywie ostatnich kilku lat rośnie liczba ludności gminy ogółem, w podziale na sołectwa widać jednak nie tylko różną dla sołectw dynamikę wzrostu, ale także rozbieżny kierunek obserwowanych zmian demograficznych (wzrosty i ubytki w liczbie ludności). Poniższa tabela obrazuje dynamikę i kierunek procesów demograficznych dla poszczególnych sołectw.

Tabela 3 Dynamika i kierunek zmian demograficznych w sołectwach w latach 2011-16

Lp.	jednostka referencyjna	liczba ludności		zmiana w latach 2011-2016	
		2011	2016	liczba	%
1	Dobczyn	1 157	1 253	96	8,3%
2	Karolew	235	242	7	3,0%
3	Klembów	982	1 042	60	6,1%
4	Krusze	594	574	-20	-3,4%
5	Krzywica	290	301	11	3,8%
6	Lipka	237	217	-20	-8,4%
7	Michałów	194	246	52	26,8%
8	Nowy Kraszew	303	330	27	8,9%
9	Pasek	473	495	22	4,7%
10	Ostrówek	2 182	2 225	43	2,0%
11	Pieńki	66	59	-7	-10,6%

Lp.	jednostka referencyjna	liczba ludności		zmiana w latach 2011-2016	
		2011	2016	liczba	%
12	Rasztów	228	233	5	2,2%
13	Roszczep	384	372	-12	-3,1%
14	Sitki	220	238	18	8,2%
15	Stary Kraszew	365	385	20	5,5%
16	Tuł	318	341	23	7,2%
17	Wola Rasztowska	1048	1 078	30	2,9%
ogółem		9 276	9 631	355	3,8%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

W powyższym zestawieniu w ostatniej kolumnie zaznaczono jasnym kolorem 9 sołectw, w których zmiana liczby ludności była mniejsza niż 3,8%, co stanowi średni wzrost dla gminy. Wśród nich odnotowano spadek liczby ludności, największy w Pieńkach: ubyło ponad 10% mieszkańców, a najmniejszy

w Roszczepie, gdzie liczba mieszkańców zmniejszyła się o 3,1%. Warto – w kontekście obserwowania zmian demograficznych – pamiętać o tym, że Pieńki są najmniej licznym sołectwem gminy, więc nominalnie liczba jego mieszkańców w ciągu ostatnich pięciu lat zmniejszyła się o 7 osób (dla porównania: w Kruszach i Lipce liczba mieszkańców zmniejszyła się o 20. mieszkańców w każdej z miejscowości, a w Roszczepie o 12 osób).

Z kolei największy wzrost liczby mieszkańców odnotowano w sołectwie Michałów – na poziomie 26,8%. To zmiana większa od średniej w gminie o ponad 25 p.p., i o niemal 18 p.p. od poziomu kolejnego sołectwa notującego przyrost liczby mieszkańców, czyli Nowego Kraszewa z dynamiką 8,9%. Nowi Mieszkańcy

w sołectwach Michałów i Nowy Kraszew, to głównie nowo osiedleni mieszkańcy (nowe budynki). Bardzo często są to osoby, które przybyły do Warszawy, a następnie kupiły działki albo gotowe nowe domki i osiedlili się w Gminie.

Warto zauważyć, że procentowy przyrost w populacji nie zawsze oznacza nominalnie wysoką liczbę ludności – w kolumnie obrazującej zmianę liczbą ludności w wybranym przedziale czasowym widać, że chociaż populacja w Ostrówku zwiększyła się o 40 osób (czyli relatywnie dużo w perspektywie innych sołectw), to ze względu na wielkość sołectwa procentowo jest to „tylko” 2% dotychczasowej populacji sołectwa, podobnie sytuacja wygląda w Woli Rasztowskiej, gdzie procentowy przyrost ludności jest także niższy niż średnia dla gminy. Z kolei najwyższa skrajna wartość wskazuje na zwiększenie liczebności Dobczyna o niemal 100 osób (8,3%), ale procentowo ten udział mieści się grupie sołectw o porównywalnie wysokim odsetku wzrostu liczebności populacji (Nowy Kraszew 8,9%, Sitki 8,2%, Tuł 7,2%), a najwyższy wzrost notuje Michałów 26,8% przy nominalnej liczbie 52. osób.

3.2.1.2 Wiek

Na podstawie danych GUS obrazujących liczebność populacji w wybranych jednostkach referencyjnych (dane dla gminy) i w wybranym przedziale czasowym (2007-2015 rok, notowane co dwa lata) można zobrazować zarówno przyrost nominalny i procentowy w liczbie ludności, jak i zmianę (dynamikę wzrostu) w poszczególnych grupach wiekowych. W tym celu wykorzystano zestawienie GUS BDL dla trzech grup:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej),
- ludność w wieku produkcyjnym: mężczyźni: 18-64 lata, kobiety: 18-59 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym: mężczyźni: 65 lat i więcej, kobiety: 60 lat i więcej.

Szczegółowe dane dla poszczególnych lat przedstawia poniższa tabela. Dwa ostatnie wiersze (4 i 5) oraz podwójna ostatnia kolumna (różnica 2007-2015) zawierają analizę porównawczą dla wybranych zagadnień.

Tabela 4 Zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców gminy

Lp.	ludność ogółem według grup wiekowych	2007	2009	2011	2013	2015	różnica 2007-2015	
							liczba	%
	ogółem	8 965	9 104	9 367	9 493	9 628	663	7%
1	w wieku przedprodukcyjnym	2 026	1 970	2 103	2 117	2 148	122	6%
2	w wieku produkcyjnym	5 704	5 844	5 891	5 943	5 965	261	4%
3	w wieku poprodukcyjnym	1 235	1 290	1 373	1 433	1 515	280	18%
4	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności	13,78%	14,17%	14,66%	15,10%	15,74%	-	-
5	udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności	22,60%	21,64%	22,45%	22,30%	22,31%	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższe zestawienie pokazuje dynamikę przyrostu liczby ludności dla poszczególnych grup wiekowych. W analizowanym przedziale czasowym widać, że liczba ludności ogółem zwiększyła się o 7% (stosunek liczby ludności w 2015 r. do liczby ludności w 2007 r.), ale wzrost ten nie był proporcjonalny dla poszczególnych grup wiekowych. Grupa osób seniorów zwiększyła się o 18%, a grupa dzieci i młodzieży – o 6%.

Porównanie udziału poszczególnych grup (nieletni i seniorzy) w ludności ogółem w poszczególnych latach pokazuje, że wzrost odsetka seniorów jest stały i dynamiczny. W ciągu analizowanych 8. lat odsetek ten zwiększył się o niemal 2 punkty procentowe (1,96), a odsetek dzieci i młodzieży zmniejszył się w tym samym czasie o -0,29 punktu procentowego.

Monitorowane zmiany demograficzne wskazują więc na stałą, rosnącą tendencję zwiększania się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym wśród ludności ogółem, a ujmując krócej – starzenie się mieszkańców gminy.

Na podstawie danych z ewidencji ludności można określić strukturę wiekową mieszkańców poszczególnych sołectw w podziale na osoby w wieku przed-, po- i produkcyjnym i zestawić te dane w ujęciu tabelarycznym.

W poniższej tabeli (i kolejnych tabelach porównawczych) stosowano tę samą kolorystykę: jasnym kolorem zaznaczano te sołectwa, w których odnotowana wartość jest wyższa (lub – zależnie od badanego wskaźnika: niższa) niż średnia dla gminy. Kolor niebieski oznacza odpowiednio wartość skrajną (najniższą lub najwyższą).

Jasny kolor w poszczególnych kolumnach poniższej tabeli oznacza:

- dla odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym wartość niższą niż średnia dla gminy,
- dla odsetka osób w wieku produkcyjnym wartość niższą niż średnia dla gminy,
- dla odsetka osób w wieku poprodukcyjnym wartość wyższą niż średnia dla gminy.

Tabela 5 Struktura wiekowa mieszkańców sołectw

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców	odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym	odsetek osób w wieku produkcyjnym	odsetek osób w wieku poprodukcyjnym
1	Dobczyn	1253	25,9%	62,6%	11,4%
2	Karolew	242	24,4%	59,1%	16,5%
3	Klembów	1042	22,8%	58,3%	18,8%
4	Krusze	574	20,4%	62,5%	17,1%
5	Krzywica	301	20,9%	66,4%	12,6%
6	Lipka	217	17,5%	60,4%	22,1%
7	Michałów	246	24,4%	60,6%	15,0%
8	Nowy Kraszew	330	25,2%	62,7%	12,1%
9	Pasek	495	21,8%	60,6%	17,6%
10	Ostrówek	2225	20,4%	62,2%	17,4%
11	Pieńki	59	16,9%	62,7%	20,3%
12	Rasztów	233	19,7%	58,8%	21,5%
13	Roszczep	372	26,1%	57,3%	16,7%
14	Sitki	238	24,8%	60,1%	15,1%
15	Stary Kraszew	385	23,1%	61,6%	15,3%
16	Tuł	341	24,9%	61,6%	13,5%
17	Wola Rasztowska	1078	23,2%	62,6%	14,2%
Gmina - ogółem / średni % w Gminie		9 631	22,6%	61,4%	15,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy

Osoby w wieku przedprodukcyjnym (do 17 r.ż.) stanowią średnio nieco ponad 1/5 ogółu mieszkańców gminy. W perspektywie poszczególnych sołectw młodzież stanowi od 16,9% do 26,1% mieszkańców, różnica w strukturze mieszkańców wynosi niemal 10 punktów procentowych (p.p). Najwięcej dzieci i młodzieży w porównaniu do ogółu mieszkańców mieszka w Roszczepie, najmniej – w Pieńkach oraz w Lipce (17,5%).

Osoby w wieku produkcyjnym stanowią średnio 61,4% ogółu mieszkańców sołectw, i najczęściej wartość ta mieści się w przedziale od 58,3% (w Klembowie) do 62,7% w Nowym Kraszewie. Wyjątek

stanowi Krzywica, w której osoby w wieku produkcyjnym stanowią 66,4%, a więc więcej o prawie 4 p.p. od wartości dla Nowego Kraszewa i o 5 p.p. więcej niż średnia dla gminy.

Osoby w wieku poprodukcyjnym to 15,9% ogółu mieszkańców gminy. Ponad połowa sołectw (9) notuje odsetek osób w wieku poprodukcyjnym o wartości większej niż średnia dla gminy. Najmniej seniorów jest w Dobczynie: 11,4%, najwięcej w Lipce: 22,1%. Co piąty mieszkaniec jest seniorem także w Rasztowie (21,5%) oraz w sołectwie Pieńki (20,3%).

W sołectwach Krusze, Lipka, Pasek, Ostrówek, Pieńki, Rasztów odnotowano jednocześnie najniższy odsetek dzieci i młodzieży i najwyższy odsetek seniorów.

Podsumowując należy zauważyć, że w ostatnich latach liczba ludności nieznacznie ale stale rośnie, przy czym sołectwa Pieńki, Roszczep, Krusze, Lipka – notują zmniejszenie liczby mieszkańców. Z kolei w sołectwie Michałów odnotowano wzrost liczby ludności o 26,8%.

W perspektywie całej gminy widoczny jest stały wzrost liczebności seniorów (starzenie się społeczeństwa). Na poziomie sołectw widać także różnice w strukturze wieku mieszkańców. Najwięcej seniorów, ponad 1/5 ogółu mieszkańców, zamieszkuje w Lipce, Rasztowie i Pieńkach. W tych sołectwach, oraz dodatkowo w Kruszach, Pasku i Ostrówku równocześnie odnotowano niższy niż średnia dla gminy odsetek osób do 17 r.ż.

3.2.2 Ubóstwo

Podstawowym wskaźnikiem monitorowanym w kontekście występowania problemów społecznych, jest ubóstwo. Dane dotyczące ubóstwa analizowane są na podstawie wskaźników gromadzonych w ramach realizowanej pomocy społecznej. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593) wskazuje na maksymalną wysokość dochodu jako kryterium uprawniające do korzystania ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej. Liczba świadczeniobiorców korzystających z OPS w gminie Klembów stanowi wskaźnik ubóstwa, ponieważ podstawową przesłanką uprawniającą do skorzystania z pomocy społecznej jest ubóstwo. Jednocześnie wykorzystano informację o przesłankach przyznanej pomocy (ustawodawca wskazuje 14 szczególnych powodów, uprawniających do skorzystania z pomocy społecznej, z których 13 to przesłanki, z których co najmniej jedna musi wystąpić równocześnie z pierwszą, czyli ubóstwem – art. 8.1 Ustawy o pomocy społecznej). Z tego powodu dane dotyczące świadczeniobiorców korzystających z OPS są miernikiem ubóstwa, natomiast zestawienie przesłanek jest informacją dodatkowo obrazującą spektrum trudności życiowych doświadczanych przez osoby niezamożne oraz niekorzystne zjawiska społeczne występujące w większym natężeniu w poszczególnych sołectwach.

Dane obejmujące liczbę świadczeniobiorców pomocy społecznej gromadzone są przez GUS, a także są monitorowane poprzez sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W związku z tym dostępne są dane dla samorządów w całym kraju, i na poziomie poszczególnych jednostek samorządu możliwe jest monitorowanie dynamiki zjawiska (postępu w czasie) uśrednionych dla wybranej gminy. Poniższa tabela obrazuje procentowy udział mieszkańców gminy Klembów korzystających ze świadczeń Ośrodka Pomocy Społecznej w ciągu ostatnich pięciu lat, w porównaniu

z analogicznymi zmianami dla powiatu i województwa. Jak widać w tabelarycznym zestawieniu – w latach 2013 i 2014 nieznacznie wzrosła liczba osób korzystających ze świadczeń OPS i wyraźnie zaczęła spadać od roku 2014, i są to tendencje ogólne, obserwowane na wszystkich poziomach samorządów.

Tabela 6 Odsetek osób korzystających OPS na poziomie gminy, powiatu i województwa

jednostka referencyjna	Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem				
	2011	2012	2013	2014	2015
gmina Klembów	6,9	7,3	7,9	7,5	6,4
powiat wołomiński	6,2	5,9	6,3	6,0	5,3
województwo mazowieckie	6,9	6,8	7,0	6,5	6,4

Źródło: dane GUS

Szczegółowe dane z Ośrodka Pomocy Społecznej obrazują strukturę gospodarstw domowych świadczeniobiorców w poszczególnych sołectwach. Zestawienie danych za 2016 rok zawiera poniższa tabela, jasnym kolorem zaznaczono sołectwa, w których odsetek świadczeniobiorców jest wyższy niż średnia dla gminy.

Tabela 7 Charakterystyka świadczeniobiorców korzystających z OPS w 2016 – stan rodzinny

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców 2016	odsetek świadczeniobiorców OPS w ogólnej liczbie ludności	liczba ogółem	łączna liczba osób	liczba dzieci		odsetek dzieci	liczba uczniów otrzymujących stypendia socjalne	liczba uczniów korzystających z dopłat do podręczników
						w rodzinach				
						świadczeniobiorców				
1	Dobczyn	1 253	6,2%	58	78	33	42%	31	1	
2	Karolew	242	8,3%	16	20	9	45%	8	0	
3	Klembów	1 042	5,6%	47	58	22	38%	11	1	
4	Krusze	574	6,6%	33	38	10	26%	10	0	
5	Krzywica	301	1,0%	3	3	0	0%	3	0	
6	Lipka	217	6,9%	10	15	5	33%	0	0	
7	Michałów	246	4,1%	5	10	4	40%	0	0	
8	Nowy Kraszew	330	5,5%	15	18	6	33%	4	0	
9	Pasek	495	3,8%	14	19	8	42%	6	1	
10	Ostrówek	2 225	6,1%	119	136	54	40%	22	3	
11	Pieńki	59	6,8%	2	4	1	25%	0	0	
12	Rasztów	233	12,4%	16	29	9	31%	3	0	
13	Roszczep	372	6,5%	18	24	7	29%	4	1	
14	Sitki	238	13,4%	21	32	13	41%	1	1	
15	Stary Kraszew	385	5,7%	19	22	9	41%	8	0	
16	Tuł	341	4,4%	9	15	6	40%	12	0	

Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023

Lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców 2016	odsetek świadczeniobiorców OPS w ogólnej liczbie ludności	liczba ogółem	łączna liczba osób	liczba dzieci	odsetek dzieci	liczba uczniów otrzymujących stypendia socjalne	liczba uczniów korzystających z dopłat do podręczników		
										w rodzinach	
										świadczeniobiorców	
17	Wola Raszowska	1 078	5,0%	42	54	18	33%	14	0		
ogółem / średnia		9 631	6,0%	447	575	214	37%	137	8		

źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

Najwyższy odsetek świadczeniobiorców wśród ludności ogółem odnotowano w miejscowościach Sitki (13,4%) oraz Raszów (12,4%), najniższy – na poziomie 1% – w Krzywicy. Ogółem w 9. sołectwach odsetek świadczeniobiorców jest wyższy niż średnia dla gminy, przy czym w większości sołectw mieści się w przedziale 6,1% - 8,3%.

Na uwagę zasługuje szczególnie odsetek dzieci w rodzinach świadczeniobiorców - w czterech sołectwach przekracza on 40%, w tym najwyższy jest w Karolewie (45%). Najniższy odsetek dzieci (0%) jest powiązany z najniższym odsetkiem świadczeniobiorców w sołectwie Krzywica. Udział dzieci w rodzinach świadczeniobiorców zaczyna się od wartości 25% (w Pieńkach) i 26% (w Kruszach).

Analizując sytuację materialną dzieci zamieszkałych w gminie Klembów należy odnotować także liczbę uczniów otrzymujących stypendia socjalne (31 dzieci z sołectwa Dobczyn), co jest wartością wyróżniającą się na tle innych sołectw. Liczba dzieci korzystających z tego świadczenia przekracza nominalnie liczbę dzieci otrzymujących stypendium socjalne z Ostrówka (22 uczniów), chociaż Ostrówek liczy niemal dwukrotnie więcej mieszkańców ogółem.

W poniższej tabeli kolorem czerwonym zaznaczono wartości najwyższe, obrazujące tym samym natężenie problemu w poszczególnych sołectwach. Dla przeciwwagi wskazano też wyróżniające się wartości najniższe (kolor niebieski).

Tabela 8 Przesłanki do przyznania świadczeń z OPS w 2016 według sołectw

Lp.	jednostka referencyjna	ubóstwo			bezrobocie			niepełnosprawność			długotrwała lub ciężka choroba			potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności			bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych			alkoholizm lub narkomania			
		liczba																					
		ogółem	dzieci	osób	ogółem	dzieci	osób	ogółem	dzieci	osób	ogółem	dzieci	osób	ogółem	dzieci	osób	ogółem	dzieci	osób	ogółem	dzieci	osób	
	w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		w rodzinach		
1	Dobczyn	41	27	64	32	18	43	17	12	30	3	0	3	21	18	31	15	16	24	14	6	14	
2	Karolew	15	9	19	11	5	14	0	0	0	1	0	1	5	5	8	12	4	5	0	0	0	
3	Klembów	33	20	52	28	16	37	13	9	18	5	0	6	10	14	11	27	15	26	1	0	0	
4	Krusze	25	9	30	16	5	18	9	1	14	10	2	12	4	2	4	5	2	4	7	0	9	
5	Krzywica	3	0	3	0	0	0	3	0	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Lipka	5	1	5	3	1	4	8	4	13	4	3	6	3	3	5	2	1	2	1	1	3	
7	Michałów	2	0	1	2	2	4	2	0	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2	4	
8	Nowy Kraszew	9	4	14	3	0	4	3	0	3	2	0	4	1	2	5	12	6	6	1	2	5	
9	Pasek	5	1	5	2	1	2	7	5	12	1	0	1	6	5	9	4	1	2	0	0	0	
10	Ostrówek	77	37	87	55	36	70	34	9	42	37	17	52	68	37	76	40	22	49	4	0	6	
11	Pieńki	2	1	4	1	0	1	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Rasztów	11	9	20	8	3	12	2	0	3	5	2	10	5	6	11	4	1	3	7	6	13	
13	Roszczep	9	4	10	6	4	9	4	3	6	6	4	9	10	6	10	0	0	0	4	3	5	
14	Sitki	12	7	16	8	6	15	6	3	9	7	2	8	3	5	8	3	1	4	0	0	0	
15	Stary Kraszew	15	5	17	8	4	14	5	2	5	0	0	0	0	0	0	13	4	5	9	3	9	
16	Tuł	2	0	2	0	0	0	3	0	3	2	0	2	3	3	5	2	3	6	0	0	0	
17	Wola Rasztowska	21	14	36	19	7	22	14	2	17	7	0	8	8	7	12	0	6	10	0	0	0	

źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

Szczegółowe zestawienie przesłanek uprawniających do uzyskania świadczenia z OPS pozwala także zaobserwować najczęściej występujące w rodzinach osób korzystających z pomocy systemowej problemy społeczne (wybrane spośród katalogu zawartego w Ustawie o pomocy społecznej). W zestawieniu tabelarycznym wskazano najczęściej pojawiające się w dokumentacji OPS przesłanki, wskazywane jako powody przyznania świadczenia z OPS, i jest to 7 kwestii społecznych, z których każda wskazywana jest w odniesieniu do liczby świadczeniobiorców ogółem, dzieci w rodzinach i osób w rodzinach.

W prawie wszystkich przesłankach (poza alkoholizmem) najczęściej wskazywane problemy odnoszą się do osób zamieszkujących w Ostrówku, co nie jest zaskoczeniem, bo to sołectwo jest najliczniejsze (zamieszkałe przez ponad 2 tys. osób, ponad tysiąc mieszkańców liczą Dobczyn, Klembów i Wola Rasztowska, pozostałe sołectwa przeważnie obejmują od około dwustu do ponad pięciuset mieszkańców, wyjątek stanowią niespełna 60-osobowe Pieńki).

Zaskakująca może być – w odniesieniu do przesłanek dominujących dla przyznania pomocy świadczeniobiorcom z Ostrówka – stosunkowo niska liczba osób korzystających ze świadczeń z tytułu alkoholizmu. Można domniemywać, że alkoholizm występuje w tych rodzinach, w których podstawowe problemy to bezrobocie i wiążące się z nim ubóstwo, więc problem z nadużywaniem alkoholu – nawet jeśli występuje – nie jest wskazywany jako dominujący. Gdyby uznać takie założenie za właściwe, to ważne – w tej kategorii – są dane dla Dobczyna, który wyróżnia się stosunkowo dużą liczbą osób, którym przyznano świadczenie właśnie z tego powodu.

3.2.1 Bezrobocie

Poziom bezrobocia jest potencjalnie jednym z bardziej wartościowych wskaźników społecznych dla danego obszaru, i jest jedną z kluczowych kwestii społecznych. Na podstawie dostępnych danych GUS można ocenić, czy rejestrowany odsetek osób bezrobotnych w liczbie ludności ogółem jest analogiczny do wartości dla powiatu i województwa. W ujęciu ogólnym i w porównaniu do większych jednostek administracyjnych Gmina charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia. Jednak na przestrzeni ostatnich lat nastąpił spadek bezrobocia, co jest zgodne z ogólnokrajowym trendem. Poniższa tabela przedstawia zestawienie danych w przedziale 2007-2015 notowanym co dwa lata.

Tabela 9 Wybrane dane dotyczące rynku pracy na poziomie gminy, powiatu i województwa

jednostka referencyjna	2007	2009	2011	2013	2015
zarejestrowane osoby bezrobotne					
gmina Klembów	341	431	464	575	510
powiat wołomiński	6 780	8 551	9 539	12 871	10 059
województwo mazowieckie	219 924	224 480	246 739	283 196	216 527
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)					
gmina Klembów	6,0	7,4	7,9	9,7	8,5
powiat wołomiński	5,1	6,2	6,7	8,9	6,9
województwo mazowieckie	6,6	6,7	7,4	8,5	6,6

Źródło: dane GUS

Powyższe zestawienie pokazuje, że obserwowane zmiany w liczbie osób bezrobotnych na terenie gminy mają charakter mniej dynamiczny, niż zmiany na poziomie województwa i powiatu. Widoczny jest wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w roku 2013 we wszystkich jednostkach referencyjnych. W przypadku gminy odnotowany wzrost był porównywalny do poziomu w powiecie: 3,7 punktu procentowego przy najwyższym poziomie w odniesieniu do gminy, oraz 3,8 w odniesieniu do powiatu. Na poziomie województwa wzrost odsetka osób bezrobotnych był wyraźnie niższy (1,9 p.p.). Jednak zarówno na poziomie województwa jak i powiatu już w 2015 roku odnotowano wyraźne zmniejszenie udziału osób bezrobotnych (o 1,9 p.p. w województwie i 2 p.p. w powiecie), natomiast w gminie udział ten zmniejszył się o 1,2 punktu procentowego.

Szczegółowe dane GUS obrazują specyfikę bezrobocia na poziomie gminy. Poniższa tabela zawiera zestawienie danych dotyczących liczby osób zarejestrowanych, udziału osób zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym, wskaźnik osób pracujących na 1000 ludności oraz liczbę osób pracujących – tam, gdzie jest to możliwe dane są zaprezentowane w podziale na płeć.

Tabela 10 Osoby bezrobotne w gminie w latach 2007-2015

osoby bezrobotne i pracujące w podziale na płeć		2007	2009	2011	2013	2015	różnica 2007-2015	
							liczba	%
zarejestrowane osoby bezrobotne	ogółem	341	431	464	575	510	169	33%
	mężczyźni	194	275	279	370	311	117	38%
	kobiety	147	156	185	205	199	52	26%
udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	ogółem	6,0	7,4	7,9	9,7	8,5	2,5 p.p.	
	mężczyźni	6,5	8,9	8,9	11,7	9,7	3,2 p.p.	
	kobiety	5,4	5,7	6,7	7,4	7,2	1,8 p.p.	
pracujący na 1000 ludności		65	64	74	75	75	10	13%
pracujący	ogółem	581	581	689	716	722	141	20%
	mężczyźni	158	249	317	307	282	124	44%
	kobiety	423	332	372	409	440	17	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zaprezentowane powyżej dane obrazują stały wzrost liczby osób bezrobotnych w obserwowanym czasie, oraz skokowy wzrost w roku 2013 (analogiczny do sytuacji na rynku pracy obserwowanej na poziomie powiatu i województwa). Dynamika wzrostu poziomu bezrobocia różni się nieznacznie w odniesieniu do mężczyzn i kobiet (mężczyzn jest o 12 punktów procentowych większa). Z kolei liczebność kobiet zatrudnionych zmieniła się w bardzo niewielkim stopniu (wzrost o 4% w ciągu ośmiu lat) – i przy wyraźnej dysproporcji w stosunku do zatrudnianych panów (wzrost o 44% w analogicznym okresie).

Na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy można scharakteryzować specyfikę bezrobocia na poziomie poszczególnych sołectw dla ubiegłego roku. Poniższa tabela zawiera odniesienie do poszczególnych grup wiekowych zarejestrowanych osób bezrobotnych oraz informację o ich

wykształceniu. Kolorem czerwonym zaznaczono najwyższe wartości w każdej kolumnie, a kolorem niebieskim – najniższe.

Tabela 11 Charakterystyka osób bezrobotnych w sołectwach w 2016 r.

lp.	jednostka referencyjna	osoby bezrobotne							
		ogółem		długotrwale		-25		50+	
		l. os.	%	l. os.	%	l. os.	%	l. os.	%
1	Dobczyn	75	9,6%	41	54,7%	14	18,7%	15	20,0%
2	Karolew	14	9,8%	6	42,9%	3	21,4%	2	14,3%
3	Klembów	43	7,1%	27	62,8%	4	9,3%	11	25,6%
4	Krusze	31	8,6%	16	51,6%	3	9,7%	8	25,8%
5	Krzywica	16	8,0%	9	56,3%	2	12,5%	5	31,3%
6	Lipka	5	3,8%	2	40,0%	0	0,0%	2	40,0%
7	Michałów	11	7,4%	10	90,9%	1	9,1%	2	18,2%
8	Nowy Kraszew	18	8,7%	11	61,1%	1	5,6%	6	33,3%
9	Pasek	14	4,7%	10	71,4%	1	7,1%	5	35,7%
10	Ostrówek	100	7,2%	59	59,0%	9	9,0%	27	27,0%
11	Pieńki	2	5,4%	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%
12	Rasztów	10	7,3%	4	40,0%	3	30,0%	4	40,0%
13	Roszczep	15	7,0%	8	53,3%	3	20,0%	3	20,0%
14	Sitki	12	8,4%	6	50,0%	1	8,3%	6	50,0%
15	Stary Kraszew	16	6,8%	9	56,3%	1	6,3%	6	37,5%
16	Tuł	13	6,2%	10	76,9%	1	7,7%	2	15,4%
17	Wola Rasztowska	53	7,9%	34	64,2%	6	11,3%	12	22,6%
	ogółem	448	7,6%	264	31,0%	53	11,8%	116	25,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz PUP

Tabela 12 Wykształcenie osób bezrobotnych wg sołectw w 2016 r.

lp.	jednostka referencyjna	wykształcenie zarejestrowanych osób bezrobotnych							
		gimnazjum i poniżej		zasadnicze zawodowe		średnie		wyższe i pomaturalne	
		l. os.	%	l. os.	%	l. os.	%	l. os.	%
1	Dobczyn	19	25,3%	21	28%	28	37%	7	9%
2	Karolew	9	64,3%	4	29%	1	7%	0	0%
3	Klembów	11	25,6%	13	30%	11	26%	8	19%
4	Krusze	12	38,7%	9	29%	7	23%	3	10%
5	Krzywica	2	12,5%	8	50%	6	38%	0	0%
6	Lipka	3	60,0%	1	20%	1	20%	0	0%
7	Michałów	2	18,2%	4	36%	4	36%	1	9%
8	Nowy Kraszew	7	38,9%	7	39%	3	17%	1	6%
9	Pasek	4	28,6%	2	14%	7	50%	1	7%
10	Ostrówek	28	28,0%	22	22%	30	30%	20	20%
11	Pieńki	0	0,0%	1	50%	1	50%	0	0%

lp.	jednostka referencyjna	wykształcenie zarejestrowanych osób bezrobotnych							
		gimnazjum i poniżej		zasadnicze zawodowe		średnie		wyższe i pomaturalne	
		l. os.	%	l. os.	%	l. os.	%	l. os.	%
12	Rasztów	5	50,0%	2	20%	1	10%	2	20%
13	Roszczep	3	20,0%	5	33%	5	33%	2	13%
14	Sitki	5	41,7%	2	17%	3	25%	2	17%
15	Stary Kraszew	7	43,8%	4	25%	5	31%	0	0%
16	Tuł	4	30,8%	4	31%	5	38%	0	0%
17	Wola Rasztowska	18	34,0%	15	28%	14	26%	6	11%
	ogółem	139	31,0%	124	28%	132	29%	53	12%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy oraz PUP

3.2.2 Przestępczość

W kontekście problematyki społecznej na szczególną uwagę w Gminie zasługuje kwestia przemocy w rodzinie. Zjawisko przemocy jest często powiązane z problemem alkoholowym, niskim dochodem rodziny, niskim poziomem wykształcenia oraz małą świadomością społeczną. Przypadki przemocy najczęściej występują w środowisku rodzinnym, gdzie sprawcami lub świadkami wydarzeń przemocowych są członkowie rodziny. Ofiary dotknięte przemocą niejednokrotnie boją się gdziekolwiek zgłosić o pomoc.

Tabela 13 Przestępczość i „niebieskie karty” w odniesieniu do każdego z sołectw

Lp.	jednostka referencyjna	liczba przestępstw	przestępczość*	liczba niebieskich kart	„niebieskie karty”
1	Dobczyn	16	1,9%	2,2	0,18%
2	Karolew	12	2,9%	2	0,00%
3	Klembów	7	2,8%	1,2	0,86%
4	Krusze	4	1,6%	6,4	0,28%
5	Krzywica	8	1,0%	3,2	0,60%
6	Lipka	10	3,7%	2,6	0,55%
7	Michałów	0	0,8%	0	0,00%
8	Nowy Kraszew	21	3,3%	10,6	2,42%
9	Pasek	7	1,4%	4,2	0,85%
10	Ostrówek	11	0,9%	8	0,48%
11	Pieńki	2	0,0%	0	0,00%
12	Rasztów	8	4,3%	1,2	1,12%
13	Roszczep	3	2,2%	1,8	0,86%
14	Sitki	9	1,7%	1,6	2,69%
15	Stary Kraszew	29	1,8%	9	0,31%
16	Tuł	7	3,5%	0	0,59%

Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023

Lp.	jednostka referencyjna	liczba przestępstw	przestępczość*	liczba niebieskich kart	„niebieskie karty”
17	Wola Rasztowska	24	1,5%	2,2	0,20%
	ogółem / średnia	178	1,8%	56,2	2,2

* liczba przestępstw / liczba ludności sołectwa ogółem

** udział ludności objętej niebieskimi kartami (liczba kart / liczba ludności sołectwa ogółem)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

Poniższe zestawienie tabelaryczne obrazuje średnioroczną (z okresu 2014-2016) liczbę niebieskich kart przypadającą na 1 tys. ludności.

Tabela 14 „Niebieskie karty” w ujęciu dynamicznym

adres	2012	2013	2014	2015	2016	suma z lat 2012-16	średnia z lat 2012-16
Dobczyn	0	0	3	8	0	11	2,2
Karolew	0	0	0	0	0	0	0
Klembów	0	9	10	13	13	45	9
Krusze	4	4	0	0	0	8	1,6
Krzywica	0	3	3	0	3	9	1,8
Lipka	2	2	2	0	0	6	1,2
Michałów	0	0	0	0	0	0	0
Nowy Kraszew	5	10	9	8	8	40	8
Pasek	0	0	0	7	14	21	4,2
Ostrówek	2	9	12	8	22	53	10,6
Pieńki	0	0	0	0	0	0	0
Rasztów	0	2	2	2	7	13	2,6
Roszczep	2	2	6	4	2	16	3,2
Sitki	8	8	8	8	0	32	6,4
Stary Kraszew	0	6	0	0	0	6	1,2
Tuł	0	4	4	2	0	10	2
Wola Rasztowska	0	0	0	4	7	11	2,2
							56,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS

3.2.1 Ryzyko wystąpienia uzależnień od alkoholu

Ryzyko występowania uzależnienia od alkoholu zostało określone jako wskaźnik syntetyczny bazujący na dwóch źródłach danych. Po pierwsze wykorzystano liczbę punktów prowadzących sprzedaż alkoholu w sołectwie⁵, przeliczając ją jako liczbę mieszkańców na 1 punkt sprzedaży. Jako sołectwa o podwyższonym ryzyku wystąpienia uzależnienia wskazano te, w których łącznie:

- jest więcej niż 1 punkt sprzedaży alkoholu w sołectwie,
- jeden punkt sprzedaży alkoholu przypada na mniej niż 344 osoby (średnia dla gminy),
- więcej niż jedna osoba korzysta ze świadczeń OPS z tytułu uzależnienia od alkoholu lub narkotyków.

W poniższej tabeli zaznaczono jasnym kolorem wartości w sołectwach, w których liczba mieszkańców na 1 punkt sprzedaży alkoholu jest niższa niż średnia dla gminy. Wystąpienie równocześnie trzech przesłanek, o których mowa powyżej oznacza wystąpienie zwiększonego ryzyka występowania uzależnienia od alkoholu.

Tabela 15 Ryzyko wystąpienia uzależnień od alkoholu

Lp.	nazwa sołectwa	liczba mieszkańców ogółem	liczba punktów sprzedaży alkoholu ogółem	liczba mieszkańców na 1 punkt sprzedaży alkoholu	świadczeniobiorcy korzystający z OPS z tytułu uzależnienia	ryzyko występowania uzależnienia
1	Ostrówek	2225	7	318	4	tak
2	Dobczyn	1253	3	418	14	-
3	Wola Rasztowska	1078	1	1078	-	-
4	Klembów	1042	4	261	1	-
5	Krusze	574	3	191	7	tak
6	Pasek	495	1	495	-	-
7	Stary Kraszew	385	2	193	9	tak
8	Roszczep	372	1	372	4	-
9	Tuł	341	1	341	-	-
10	Nowy Kraszew	330	1	330	1	-
11	Krzywica	301	1	301	-	-
12	Michałów	246	-	0	1	-
13	Karolew	242	-	0	-	-
14	Sitki	238	-	0	-	-
15	Rasztów	233	1	233	7	-
16	Lipka	217	1	217	1	-
17	Pieńki	59	1	59	-	-
ogółem / średnia		9 631	28	344	49	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Na podstawie skonstruowanego wskaźnika określono trzy sołectwa, w których występuje zwiększone ryzyko wystąpienia uzależnień: Ostrówek, Krusze, Stary Kraszew.

⁵ Według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) duża dostępność punktów sprzedaży alkoholu przekłada się na nadmierne spożywanie alkoholu i uzależnianie się jego konsumentów. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych powinno przypadać co najmniej tysiąc osób. Średnia dla Polski to 273 osoby na jeden punkt. (źródło danych: PARPA)

3.2.2 Edukacja

Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym odbiega od do poziomu w powiecie, ale już wskaźnik dotyczący ilości dzieci objętych opieką żłobkową jest wyższy od średniej dla powiatu, ale niższy od poziomu w województwie.

Tabela 16 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce przedszkolnej

jednostka administracyjna	2011	2012	2013	2014	2015
MAZOWIECKIE	1,26	1,24	1,17	1,11	1,04
Powiat wołomiński	1,28	1,18	1,11	1,00	0,89
Kobyłka	1,21	0,79	0,82	0,79	0,68
Marki	1,27	1,20	0,98	0,86	0,73
Ząbki	1,00	0,95	0,94	0,84	0,73
Zielonka	0,87	0,86	0,86	0,85	0,87
Dąbrówka	1,62	1,63	1,68	1,60	1,53
Jaków	1,67	1,69	1,73	2,03	2,18
Klembów	2,65	2,77	2,86	2,36	2,43
Poświętne	4,15	4,47	3,49	3,39	3,30
Radzymin	1,20	1,30	1,28	1,05	1,00
Strachówka	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tłuszcz	1,61	1,65	1,67	1,49	1,37
Wołomin	1,34	1,19	1,06	0,93	0,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 17 Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach

jednostka administracyjna	2010	2011	2012	2013	2014
	%				
MAZOWIECKIE	2,9	3,3	4,2	5,4	6,9
Powiat wołomiński	0,0	0,0	0,3	1,4	2,5
Kobyłka	0,0	0,0	0,4	1,6	5,2
Marki	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ząbki	0,0	0,0	1,2	2,3	3,0
Zielonka	0,0	0,0	0,0	0,0	3,6
Dąbrówka	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Jaków	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Klembów	0,0	0,0	0,0	4,3	4,4
Poświętne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Radzymin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Strachówka	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tłuszcz	0,0	0,0	0,0	1,1	1,8
Wołomin	0,0	0,0	0,0	2,9	4,7

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 18 Uśrednione wyniki końcowe uczniów

Lp.	nazwa sołectwa	mieszkańcy ogółem	% uczniów w ogóle mieszkańców	łącna liczba uczniów podchodzących do egzaminu gimnazjalnego oraz sprawdzianu w latach 2014-2016	średni wynik obliczony wg eksperckiej metodologii*
1	Dobczyn	2225	6,2%	78	67,4%
2	Karolew	1253	4,1%	10	60,6%
3	Klembów	1078	6,3%	66	61,9%
4	Krusze	1042	6,6%	38	61,8%
5	Krzywica	574	0,7%	23	51,2%
6	Lipka	495	6,5%	14	55,0%
7	Michałów	385	2,8%	7	56,9%
8	Nowy Kraszew	372	8,2%	27	62,9%
9	Pasek	341	5,5%	27	66,1%
10	Ostrówek	330	7,1%	158	62,6%
11	Pieńki	301	10,2%	6	53,3%
12	Rasztów	246	4,7%	11	64,6%
13	Roszczep	242	5,6%	21	60,6%
14	Sitki	238	2,9%	7	73,2%
15	Stary Kraszew	233	8,8%	34	65,8%
16	Tuł	217	6,7%	23	59,6%
17	Wola Rasztowska	59	7,2%	78	62,2%
ogółem / średnia		9 631	6,3%	628	62,9%
województwo					65,0%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

*średni wynik uczniów został obliczony na podstawie wyników sprawdzianu kończącego szkołę podstawową oraz egzaminu gimnazjalnego. Poszczególne części ww. egzaminów były wazone w następujący sposób:

- sprawdzian SP w roku 2016 i 2015: Część I (j. polski + matematyka) – 75% Część II (j. angielski) – 25%
- sprawdzian SP w roku 2014: j. polski + matematyka – 100%
- egzamin gimnazjalny w latach 2014-2016: j. polski - 25%, historia i WOS - 10%, matematyka - 25%, przedmioty przyrodnicze - 20%, j. obcy podstawowy - 20%

3.2.3 Kapitał społeczny

Planowane działania rewitalizacyjne nie mogą zostać zrealizowane z sukcesem bez zaangażowania mieszkańców. Z drugiej strony – niski poziom kapitału społecznego, brak zaangażowania w działania na rzecz lokalnej społeczności, niewielki stopień integracji i poczucia odpowiedzialności za lokalną społeczność to cechy świadczące o kryzysie w sytuacji społecznej i wymagające podjęcia działań interwencyjnych.

Jednym z podstawowych wskaźników (ze względu na dostępność danych ilościowych) służących badaniu poziomu kapitału społecznego, jest frekwencja. Jako że Gmina Klembów jest gminą wiejską, podstawowy poziom zaangażowania obywatelskiego obrazowany jest przez wybory sołeckie. Poniższa tabela obrazuje frekwencję w tych wyborach w odniesieniu do liczby mieszkańców: ogółem, głosujących i uprawnionych. Średnia dla gminy to niespełna 17% głosujących uprawnionych do głosowania. Najniższa frekwencja została odnotowana w Pasku – 3,1%, co jest o niemal 10 punktów procentowych niższą wartością niż średnie najniższe wartości w pozostałych sołectwach (Woli Rasztowskiej, Ostrówku, Dobczynie).

Tabela 19 Wybory sołtysów 2015

Lp.	jednostka referencyjna	data	liczba osób			frekwencja
			ogółem	głosujących	uprawnionych	
1	Dobczyn	08.02.2015	142	142	890	16,0%
2	Karolew	20.02.2015	39	38	185	20,5%
3	Klembów	03.03.2015	186	185	781	23,7%
4	Krusze	15.02.2015	87	87	458	19,0%
5	Krzywica	15.02.2015	52	52	229	22,7%
6	Lipka	21.02.2015	82	82	187	43,9%
7	Michałów	28.02.2015	52	52	178	29,2%
8	Nowy Kraszew	22.02.2015	58	56	240	23,3%
9	Ostrówek	02.08.2015	53	53	1716	15,5%
10	Pasek	12.02.2015	60	59	381	3,1%
11	Pieńki	21.02.2015	19	19	51	37,3%
12	Rasztów	22.02.2015	38	37	184	20,1%
13	Roszczep	17.02.2015	77	77	282	27,3%
14	Sitki	24.02.2015	47	47	181	26,0%
15	Stary Kraszew	11.02.2015	73	70	287	24,4%
16	Tuł	20.02.2015	59	59	248	23,8%
17	Wola Rasztowska	10.02.2015	100	99	808	12,3%
ogółem / średnia		-		1 214	7 286	16,7%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Innym wskaźnikiem obrazującym aktywność mieszkańców na lokalnym obszarze jest liczba organizacji pozarządowych działających na danym obszarze. Formalnie do organizacji pozarządowych zaliczają się także ochotnicze straże pożarne, które posiadają remizę – przestrzeń do różnych społecznych aktywności mieszkańców. W poniższym zestawieniu wskazano te sołectwa, w których zarejestrowane są organizacje pozarządowe, i ochotnicze straże pożarne.

Tabela 20 Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach

lp.	jednostka referencyjna	NGO	OSP	brak NGO inne niż OSP
1	Dobczyn	1	1	-
2	Karolew	-	-	tak
3	Klembów	2	1	-

lp.	jednostka referencyjna	NGO	OSP	brak NGO inne niż OSP
4	Krusze	-	1	tak
5	Krzywica	1	-	-
6	Lipka	-	-	tak
7	Michałów	-	-	tak
8	Nowy Kraszew	-	-	tak
9	Ostrówek	-	-	tak
10	Pasek	3	-	-
11	Pieńki	-	-	tak
12	Rasztów	-	-	tak
13	Roszczep	1	1	-
14	Sitki	-	-	tak
15	Stary Kraszew	1	-	-
16	Tuł	1	-	-
17	Wola Rasztowska	1	-	-

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Jak wynika z badań jakościowych, szczególnie z wywiadów i ankiet, mieszkańcy angażują się – jeśli tylko są organizowane jakieś działania, które dla nich jest interesujące, atrakcyjne, stwarza możliwość aktywności rodzinnej. Jednocześnie bardzo wiele osób zwraca uwagę, że brakuje przestrzeni publicznej, miejsca, gdzie można usiąść pod dachem i wspólnie z innymi mieszkańcami danego sołectwa coś wspólnie porobić. W realiach gminy wiejskiej jedna świetlica / klub wiejski stanowi wystarczającą przestrzeń, by organizować zajęcia dla różnych grup wiekowych i integracyjne. Poniższe zdjęcia dokumentują społeczną aktywność mieszkańców.

Zdjęcie 1 Wicie palm w Roszczepie

źródło: materiały UG Klembów

Zdjęcie 2 Spływ kajakowy w Klembowie

źródło: materiały UG Klembów

3.3 Sfera gospodarcza

Strategia Rozwoju wskazuje na występujący w Gminie problemy obszaru gospodarczego takie jak:

- niewystarczające wsparcie przez samorząd rozwoju gospodarczego (wysokie podatki od nieruchomości dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność, brak systemu wsparcia w tworzeniu lokalnych miejsc pracy, brak współpracy pomiędzy przedsiębiorcami oraz przedsiębiorcami z samorządem gminnym),
- niewykorzystany potencjał turystyczny gminy,
- niewykorzystany potencjał na wytwarzanie eko żywności,
- niski poziom gospodarki przestrzennej prowadzonej przez gminę (niespójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego, nadpodaż terenów pod zabudowę mieszkaniową, niedostatek terenów wskazanych w planie jako tereny pod działalność inwestycyjną, zbyt duży udział terenów biologicznie czynnych na terenach przeznaczonych na działalność gospodarczą)..

Rynek pracy tworzony jest przede wszystkim przez mikro i małe przedsiębiorstwa rzadko zatrudniające ponad 9 pracowników, a dodatkowo charakteryzujące się dużą rotacją pracowników i wahaniami poziomu zatrudnienia. Ponadto przedsiębiorstwom działającym na skalę lokalną trudno jest podejmować nowe inwestycje, a tym samym zwiększać zatrudnienie. Istotnymi problemami są również:

- niski poziom przedsiębiorczości społeczeństwa,
- brak myślenia rozwojowego, innowacyjnego i strategicznego wielu przedsiębiorców,
- brak świadomości wyraźnej granicy między potrzebami konsumpcyjnymi a pozytywnymi aspektami inwestycji kapitału,
- brak nacisku na zwiększanie konkurencyjności firm.

Brak zjawiska efektywnej ekonomii społecznej, prowadzącej do wzrostu aktywności (również zawodowej) i integracji wszystkich grup społecznych również zaważa na niekorzystnej sytuacji w powiecie. Ostatnim z obszarów problemowych jest słaby poziom współpracy pomiędzy jednostkami

zajmującymi się problematyką bezrobocia, rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości, a co za tym idzie niski poziom wiedzy społeczeństwa o możliwościach pozyskiwania środków zewnętrznych na założenie czy też rozwój działalności gospodarczej oraz innych instrumentów wsparcia.

W ramach sfery gospodarczej wzięto pod uwagę trzy wskaźniki zróżnicowania wewnątrzgminnego:

- liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON. Jest wskaźnik mogący świadczyć o stopniu przedsiębiorczości miejscowej ludności i kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych;
- odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności.

Do rejestru REGON wpisywane są podmioty gospodarki narodowej, czyli osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz zgłoszone przez jednostkę prawną jednostki lokalne.

W tabeli poniżej zestawiono dane z rejestru REGON: liczbę przedsiębiorców działających na terenie gminy w podziale na poszczególne sołectwa. W odrębnych kolumnach wskazano liczbę mieszkańców przypadających na jedną firmę, oraz procentowy udział przedsiębiorstw o różnym statusie aktywności (aktywne⁶, wykreślone, zawieszono).

Sołectwa w poniższym zestawieniu zostały usystematyzowane według wielkości (liczebności mieszkańców). Takie usystematyzowanie ułatwia porównanie pomiędzy sołectwami o podobnej liczebności populacji. Ogółem na terenie gminy zarejestrowanych jest 748. przedsiębiorców, z czego 62% stanowią aktywne przedsiębiorstwa, a niemal 1/3 to przedsiębiorstwa wykreślone. W tabeli wyróżniono dane dotyczące aktywnych przedsiębiorstw.

Kolumnę zawierającą liczbę mieszkańców na jedną firmę aktywną można potraktować jako wskaźnik przedsiębiorczości – mniej mieszkańców przypadających na firmę oznacza, że firm jest więcej. Analogicznie – im wyższa liczba osób przypadających na firmę, tym aktywność przedsiębiorcza jest mniejsza. W ponad połowie sołectw przeliczenie przedsiębiorstw na mieszkańca daje wynik wyższy niż średnia dla gminy, a zatem przedsiębiorczość jest niższa. Szczególnie wyróżniają się tu sołectwa Krusze i Karolew, w których liczba mieszkańców na firmę nominalnie przekracza ponad dwukrotnie średnią wartość dla gminy. Stosunkowo wysokie wskaźniki osiągają słabiej zaludnione sołectwa – Lipka, Sitki

i Rasztów, a także najliczniejszy Ostrówek.

Także najmniejsze sołectwa notują stosunkowo najwyższy odsetek aktywnych przedsiębiorstw – aż ¾ ogółu zarejestrowanych. Z kolei w sołectwach Tuł, Wola Rasztowska i Roszczep – aktywne jest mniej niż co drugie zarejestrowane przedsiębiorstwo. Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela.

⁶ Do przedsiębiorstw aktywnych doliczono działalność prowadzoną wyłącznie w formie spółek / spółki cywilnej; w Ostrówku 5, w Kruszach, Sitkach i Rasztowie po dwie, w Dobczynie i Woli Rasztowskiej po jednej.

Tabela 21 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w REGON według sołectw

lp.	jednostka referencyjna	liczba mieszkańców ogółem	status przedsiębiorstwa w REGON				liczba firm w REGON ogółem	liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną	udział w ogóle firm przedsiębiorstw posiadających status		
			aktywne	wykreślone	zawieszono	oczekuje na wpis			aktywne	wykreślone	zawieszono
1.	Ostrówek	2 225	119	60	13	-	192	18,7	62%	31%	7%
2.	Dobczyn	1 253	76	32	11	-	119	29,3	65%	27%	9%
3.	Wola Rasztowska	1 078	39	37	5	-	81	27,6	48%	46%	6%
4.	Klembów	1 042	58	22	4	1	85	18,0	69%	26%	5%
5.	Krusze	574	13	6	2	-	21	44,2	71%	29%	10%
6.	Pasek	495	26	13	4	-	43	19,0	60%	30%	9%
7.	Stary Kraszew	385	15	6	2	-	23	25,7	65%	26%	9%
8.	Roszczep	372	11	12	-	-	23	33,8	48%	52%	0%
9.	Tuł	341	9	7	3	-	19	37,9	47%	37%	16%
10.	Nowy Kraszew	330	11	9	2	-	22	30,0	50%	41%	9%
11.	Krzywica	301	12	4	1	-	17	25,1	71%	24%	6%
12.	Michałów	246	13	5	4	-	22	18,9	59%	23%	18%
13.	Karolew	242	5	3	-	-	8	48,4	63%	38%	0%
14.	Sitki	238	14	12	1	-	27	17,0	59%	44%	4%
15.	Rasztów	233	13	7	-	-	20	17,9	75%	35%	0%
16.	Lipka	217	16	4	2	-	22	13,6	73%	18%	9%
17.	Pieńki	59	3	1	-	-	4	19,7	75%	25%	0%
ogółem / średnia		9 631	453	240	54	1	748	21,3	62%	32%	7%

źródło: opracowanie własne na podstawie REGON (kwiecień 2017)

Strukturę zasobów rynku pracy determinuje m.in. liczba ludności aktywnej zawodowo oraz poziom dostosowania do potrzeb pracodawców (kwalifikacje). W poniższej tabeli zestawiono dane o ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiet powyżej 59 roku życia oraz mężczyzn powyżej 64 roku życia) oraz bezrobotnych o niskim wykształceniu. Jasnym kolorem zaznaczono wartości przekraczające średnią wartość dla gminy w każdym z wybranych kryteriów.

Tabela 22 Wybrane cechy populacji osób bezrobotnych

lp.	jednostka referencyjna	udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym	udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie osób bezrobotnych
1	Dobczyn	9,6%	25,3%
2	Karolew	9,8%	64,3%
3	Klembów	7,1%	25,6%
4	Krusze	8,6%	38,7%
5	Krzywica	8,0%	12,5%
6	Lipka	3,8%	60,0%
7	Michałów	7,4%	18,2%
8	Nowy Kraszew	8,7%	38,9%
9	Ostrówek	4,7%	28,6%
10	Pasek	7,2%	28,0%
11	Pieńki	5,4%	0,0%
12	Rasztów	7,3%	50,0%
13	Roszczep	7,0%	20,0%
14	Sitki	8,4%	41,7%
15	Stary Kraszew	6,8%	43,8%
16	Tuł	6,2%	30,8%
17	Wola Rasztowska	7,9%	34,0%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

Analiza liczby aktywnych przedsiębiorstw (tudzież aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców) wskazuje na słabą kondycję szczególnie w sołectwach Tuł, Wola Rasztowska, Roszczep i Nowy Kraszew. Z kolei w sołectwach Karolew, Krusze, Nowy Kraszew, Sitki i Wola Rasztowska wyższy niż średnia dla gminy jest zarówno udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym, jak i bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym w ogólnej liczbie osób bezrobotnych.

3.4 Sfera techniczna

W ramach sfery technicznej pod uwagę przeanalizowano stan techniczny obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braki czy niedostateczne funkcjonowanie rozwiązań technicznych

umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Znaczną część zabudowy na terenie Gminy stanowią domy jednorodzinne wolnostojące, gdzie źródła ciepła mają charakter dowolny. Stosowane są rozwiązania indywidualne, jednak z przewagą wykorzystania węgla. System ciepłowniczy oparty o tradycyjne kotłownie na paliwa stałe (węgiel, miał węglowy, koks) powoduje zjawisko tzw. „niskiej emisji”, która negatywnie wpływa na jakość powietrza oraz na zdrowie mieszkańców. Niewątpliwym problemem jest także nagminne spalanie w domowych piecach paliw niskiej jakości, a także odpadów, w tym tworzyw sztucznych, gumy i tekstyliów. Zjawisko to pogłębia fakt, że duża część budynków nie została poddana termomodernizacji, co przekłada się na ilość zużywanego paliwa na cele grzewcze oraz ilość gazów i pyłów emitowanych do powietrza.

Ponadto trzeba zwrócić uwagę na kwestię pojedynczych gospodarstw na obszarze wiejskim niepodłączonym do sieci wodociągowej, co może wskazywać na duże ubóstwo i słabą zaradność życiową.

Tabela 23 Wodociągi i kanalizacja w poszczególnych sołectwach

Lp.	nazwa sołectwa (miejscowości statystycznej)	liczba budynków	liczba budynków /posesji podłączonych do sieci wodociągowej	niepodłączone do wodociągu posesje w %	liczba budynków /posesji podłączonych do kanalizacji	niepodłączone do kanalizacji posesje w %
1	Dobczyn	353	334	5%	0	100%
2	Karolew	56	0	100%	0	100%
3	Klembów	286	258	10%	251	12%
4	Krusze	152	111	27%	0	100%
5	Krzywica	80	80	0%	0	100%
6	Lipka	81	58	28%	0	100%
7	Michałów	100	75	25%	0	100%
8	Nowy Kraszew	94	71	24%	0	100%
9	Pasek	162	162	0%	0	100%
10	Ostrówek	673	610	9%	594	12%
11	Pieńki	25	16	36%	0	100%
12	Rasztów	68	58	15%	0	100%
13	Roszczep	99	0	100%	0	100%
14	Sitki	68	60	12%	0	100%
15	Stary Kraszew	117	111	5%	0	100%
16	Tuł	80	75	6%	0	100%
17	Wola Rasztowska	339	8	98%	8	98%
	ogółem / średnia	2 833	2087	26%	853	70%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Z przeprowadzonej analizy stanu budynków (na podstawie ich roku budowy) oraz biorąc pod uwagę duży stopień ubóstwa i bezrobocia w Gminie wynikają duże potrzeby w zakresie przeprowadzenia podstawowych prac modernizacyjnych, w tym przede wszystkim w zakresie doprowadzenia kanalizacji (której brakuje w niemal wszystkich sołectwach, a korzystanie z szamb przydomowych zwiększa ryzyko

zanieczyszczenia środowiska) oraz doprowadzenia sieci wodociągowej. W latach 2017-2018 Gmina zakończy budowę sieci wodociągowej we wszystkich sołectwach.

Zdjęcie 3 Budynek dawnego sklepu GS, przeznaczony na świetlicę wiejską w Roszczepie

źródło: materiały własne

Zdjęcie 4 Budynek sklepu, przeznaczony na świetlicę wiejską w Krzywicy

źródło: materiały własne

Tabela 24 Spis obiektów mostowych w gminie

spis obiektów mostowych w gminie Klembów (łącznie długość ob. mostowego [m] 185,00)					
na drogach gminnych [m]	na drogach gminnych [m ²]	na drogach powiatowych [m]	na drogach powiatowych [m ²]	na drogach wojewódzkich [m]	na drogach wojewódzkich [m ²]
88,00	614,00	67,00	702,00	30,00	281,00
lp	miejsowość	statut	nazwa	długość ob. mostowego [m]	powierzchnia ob. mostowego [m ²]
1	Tuł	gminna		10,00	70,00
2	Lipka	gminna		12,00	95,00
3	Klembów	gminna	ul. Przemysłowa	34,00	238,00

Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023

spis obiektów mostowych w gminie Klembów (łącznie długość ob. mostowego [m] 185,00)					
na drogach gminnych [m]	na drogach gminnych [m ²]	na drogach powiatowych [m]	na drogach powiatowych [m ²]	na drogach wojewódzkich [m]	na drogach wojewódzkich [m ²]
88,00	614,00	67,00	702,00	30,00	281,00
4	Klembów	gminna	ul. Przemysłowa	8,00	56,00
5	Pasek	gminna	ul. Prymasa Tysiąclecia	9,00	63,00
6	Stary Kraszew	gminna	1. ul. Nad Rządzą, 2. ul. Folwark	9,00	54,00
7	Krusze	gminna		6,00	38,00
8	Ostrówek	powiatowa	ul. Wołomińska	10,00	74,00
9	Klembów	powiatowa	ul. Gen. Fr. Żymirskiego	20,00	229,00
10	Stary Kraszew	powiatowa	ul. Świętojańska	22,00	264,00
11	Stary Kraszew	powiatowa	ul. Świętojańska	15,00	135,00
12	Tuł	wojewódzka		10,00	110,00
13	Krzywica	wojewódzka		20,00	171,00

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Tabela 25 Zestawienie długości dróg

Zestawienie końcowe długości dróg						
Łącznie [m]	Gminnych [m]	Gminnych gruntowych [m]	Gminnych asfaltowych [m]	Powiatowych [m]	Wojewódzkich [m]	Łączna Powierzchnia dróg gminnych [m ²]
195577,00	157326,00	121553,00	35773,00	25492,00	14279,00	1220277,00
Łącznie [km]	Gminnych [km]	Gminnych gruntowych [km]	Gminnych asfaltowych [km]	Powiatowych [km]	Wojewódzkich [km]	Łączna Powierzchnia dróg gminnych [km ²]
195,60	155,30	122,00	33,30	27,50	14,30	1185,90
	Gminnych [m] %	Gminnych gruntowych [m] %	Gminnych asfaltowych [m] %		Łączna Powierzchnia dróg gminnych [m ²] %	
	100%	79%	21%		Gruntowe 79 %	936827,03
		Asfaltowe 21 %	249029,97			

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Zdjęcie 5 Przykładowa zabudowa i drogi w Roszczepie

źródło: materiały własne

Zdjęcie 6 Przykładowa zabudowa i droga w Tule

źródło: materiały własne

Zdjęcie 7 Przykładowe drogi lokalne w Tule

źródło: materiały własne

3.5 Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Odnosząc się do kwestii przestrzennych nie można pominąć zagadnienia tak ważnego dla mieszkańców podobszarów jak poruszanie się, komunikacja – w tym nie tylko dróg i połączeń autobusowych, ale przede wszystkim infrastruktury przyjaznej pieszym i rowerzystom. Jak wynika z danych GUS (mojapolis.pl) długość ścieżek rowerowych⁷ w 2014 r. w Gminie Klembów wynosiła 0,9 km (w 2011 – 0), tyle samo w Radzyminie, ale i tak lepiej niż w Poświętnem, Tłuszczu i Dąbrowce, gdzie w ogóle nie było ścieżek rowerowych. Do porównania jest jeszcze jedna sąsiednia gmina – Wołomin, tam długość ścieżek wynosiła 15,2 km.

Jednocześnie zarówno z opinii mieszkańców (wyrażanych w ankietach) jak i interesariuszy, rower może być alternatywnym środkiem komunikacji dla znacznej części mieszkańców. Niezbędna jest jednak rozbudowa infrastruktury zapewniającej bezpieczne poruszanie się. Zaprezentowane poniżej zdjęcie zostało wykonane w czasie jednego ze spotkań warsztatowych. Widać na nim nie tylko to, że wielu mieszkańców przyjechało rowerem, ale i brak adekwatnej infrastruktury zarówno drogowej (obok asfaltu jest wąskie pobocze dla pieszych, a w miejscu spotkań mieszkańców nie ma stojaków na rowery).

Zdjęcie 8 Prowizoryczny parking rowerowy podczas spotkania mieszkańców w Krzywicy

źródło: materiały własne

Kwestia rozbudowy infrastruktury rowerowej dotyczy w szczególności tych sołectw w których nie działa (lub działa słabo, niewystarczająco) komunikacja publiczna. W gminie Klembów funkcjonują w niżej wymienionych sołectwach przystanki komunikacyjne udostępniane przewoźnikom i operatorom:

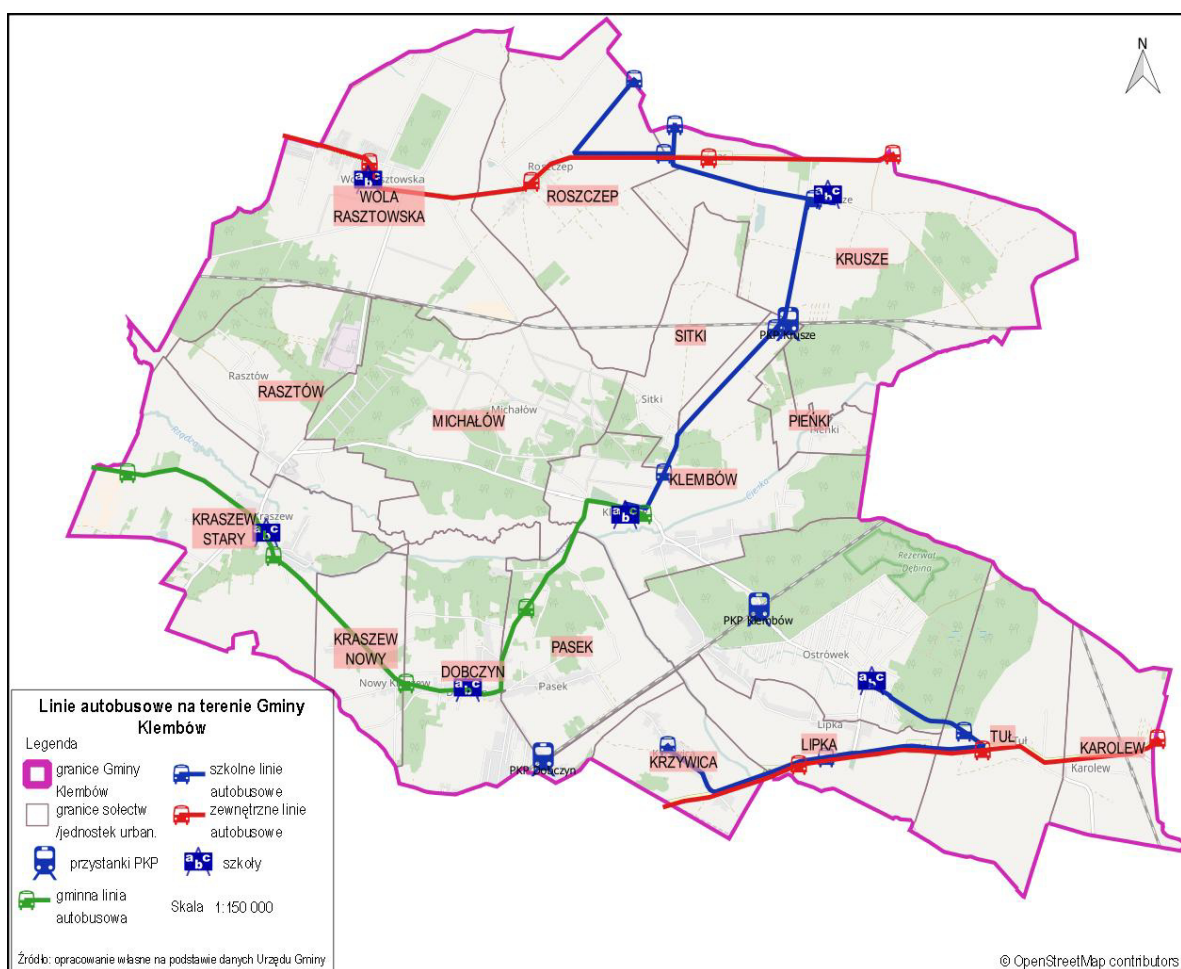
- Roszczep (4)
- Krusze (9)

⁷ Wskaźnik informuje o tym, ile km dróg (ścieżek) rowerowych znajduje się na danym terenie. Droga rowerowa definiowana jest przez GUS jako niezależna droga lub jej część (np. pas drogi) przeznaczona do ruchu rowerów i oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi.

- Pasek (4)
- Krzywica (3)
- Karolew (1)
- Ostrówek (2)

Na podstawie danych z Urzędu Gminy można wskazać także te sołectwa, w których kursują prywatni przewoźnicy, zapewniający dostęp do transportu mieszkańcom.

Mapa 2 Orientacyjny plan linii autobusowych w gminie Klembów (mapa tymczasowa)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

W poniższej tabeli zestawiono dane dotyczące dostępności transportowej dla poszczególnych sołectw.

Tabela 26 Dostępność transportu publicznego w poszczególnych sołectwach

lp.	jednostka referencyjna	przystanki	transport gminny	linie szkolne	inni przewoźnicy	brak transportu publicznego
1	Dobczyn	-	tak	-	-	-
2	Karolew	tak	-	-	tak	-
3	Klembów	-	tak	tak	-	-
4	Krusze	tak	-	tak	tak	-
5	Krzywica	tak	-	-	tak	-
6	Lipka	-	-	-	tak	-
7	Michałów	-	-	-	-	tak
8	Nowy Kraszew	-	tak	-	-	-
9	Ostrówek	tak	-	tak	-	-
10	Pasek	tak	tak	-	-	-
11	Pieńki	-	-	-	-	tak
12	Rasztów	-	-	-	-	tak
13	Roszczep	tak	-	tak	tak	-
14	Sitki	-	-	-	-	tak
15	Stary Kraszew	-	tak	-	-	-
16	Tuł	-	-	tak	-	tak
17	Wola Rasztowska	-	-	-	tak	-

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

Jako dostępność transportu publicznego liczonej dostępność komunikacji gminnej lub zapewnianej przez innego przewoźnika. Z sumowania wyłączono linie szkolne, ponieważ zapewniają one transport tylko dla części mieszkańców, oraz sołectwa ze zlokalizowanym przystankiem ale bez dostępnego połączenia komunikacji gminnej lub innego przewoźnika.

Dostępność transportową obszarów wiejskich, szczególnie dla osób nieposiadających własnego samochodu, można analizować zestawiając dostępność do wybranych obiektów użyteczności publicznej i zagospodarowanej przestrzeni wspólnej.

Tabela 27 Obiekty i przestrzenie publiczne w poszczególnych sołectwach

lp.	nazwa sołectwa	szkoły	świetlice	miejsca rekreacji	obiekty kultury	brak obiektu publicznego
1	Dobczyn	Szkoła Podstawowa	strażnica OSP	-	-	-
2	Karolew	-	-	-	-	tak
3	Klembów	Zespół Szkół	strażnica OSP	-	GOK	-
4	Krusze	Szkoła Podstawowa	strażnica OSP	-	-	-
5	Krzywica	-	-	-	-	tak
6	Lipka	-	-	-	-	tak
7	Michałów	-	-	-	-	tak
8	Nowy Kraszew	-	-	-	-	tak

9	Pasek	-	świetlica	-	Kino za Rogiem -filia GOK	-
10	Ostrówek	Zespół Szkół		park, rezerwat Dębina	-	-
11	Pieńki	-	-	-	-	tak
12	Rasztów	-	-	-	-	tak
13	Roszczep	-	strażnica OSP/ świetlica do remontu	teren przy stawie	-	-
14	Sitki	-	-	-	-	-
15	Stary Kraszew	Szkoła Podstawowa	-	teren przy starym Młynie	-	-
16	Tuł	-	-	-	-	tak
17	Wola Rasztowska	Szkoła Podstawowa	-	park objęty ochroną konserwatora (zaniedbany)	-	-

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG

3.6 Sfera środowiskowa

Strategia Rozwoju Gminy wskazuje 4 rodzaje problemów dotyczących zanieczyszczenia środowiska, odnoszące się do całej gminy:

- znaczne zanieczyszczenie lasów,
- niewłaściwe postępowanie mieszkańców z odpadami (spalanie, wlewanie nieczystości do rowów, wylewanie gnojowicy na pola),
- niedoskonały system odbioru odpadów (zbyt rzadko odbierane śmieci gabarytowe i segregowane).
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców.

W kontekście zanieczyszczenia środowiska i niewłaściwej gospodarki odpadami należy zwrócić uwagę na kwestię dzikich wysypisk. Poniższa tabela wskazuje ich lokalizację.

Tabela 28 Dzikie wysypiska

Lp.	nazwa sołectwa	dzikie wysypiska	
		2016	2017
1	Dobczyn	-	1
2	Karolew	-	-
3	Klembów	-	-
4	Krusze	1	-

Lp.	nazwa sołectwa	dzikie wysypiska	
		2016	2017
5	Krzywica	1	-
6	Lipka	1	-
7	Michałów	2	-
8	Nowy Kraszew	1	1
9	Pasek	-	-
10	Ostrówek	-	-
11	Pieńki	-	-
12	Rasztów	1	-
13	Roszczep	1	-
14	Sitki	-	-
15	Stary Kraszew	1	-
16	Tuł	-	-
17	Wola Rasztowska	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Oprócz wskazanych w Strategii zagadnień warto uwzględnić występowanie czynników zanieczyszczających środowisko i negatywnie wpływających na zdrowie. Jednym z takich czynników jest azbest, jego szczególnie duże nagromadzenie widoczne jest w budynkach wybudowanych przed 1989 rokiem. Zgodnie z Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 mieszkańcy zobowiązani są do usunięcia wyrobów azbestowych, jednak koszty takiej operacji stanowią dla wielu mieszkańców istotną barierę. Poniższa tabela wskazuje ilość azbestu w poszczególnych sołectwach, i te sołectwa, w których wyrobów azbestowych było najwięcej.

Tabela 29 Ilość wyrobów zawierających azbest zgłoszonych odebranych przez Gminę

Lp.	nazwa sołectwa	rok 2010 w m ²	zgłoszone i odebrane		orientacyjna liczba budynków (NSP 2002)	Ilość azbestu w m ²	
			2016 w Mg	2017 w m ²		ogółem	przypadająca na 1 budynek
1	Dobczyn	15 374	10,2	800	221	14563,8	65,9
2	Karolew	4 965	3,4	1245	49	3716,6	75,8
3	Klembów	12 036	11,79	680	233	11344,21	48,7
4	Krusze	36 391	10,752	270	133	36110,248	271,5
5	Krzywica	18 720	5,2		69	18714,8	271,2
6	Lipka	5 433		390	69	5043	73,1
7	Michałów	2 794		220	45	2574	57,2
8	Nowy Kraszew	7 658	3,74	100	63	7554,26	119,9
9	Pasek	29 708	1,9	370	100	29336,1	293,4
10	Ostrówek	29 995	6,18	1830	509	28158,82	55,3
11	Pieńki	2 180			20	2180	109,0
12	Rasztów	9 116	2,21		53	9113,79	172,0
13	Roszczep	22 089			85	22089	259,9
14	Sitki	12 910	2,21		51	12907,79	253,1

lp.	nazwa sołectwa	rok 2010 w m ²	zgłoszone i odebrane		orientacyjna liczba budynków (NSP 2002)	Ilość azbestu w m ²	
			2016 w Mg	2017 w m ²		ogółem	przypadająca na 1 budynek
15	Stary Kraszew	8 325	9,18	150	81	8165,82	100,8
16	Tuł	13 242	10,54	1200	71	12031,46	169,5
17	Wola Rasztowska	3 063	3,91	1570	173	1489,09	8,6
łącznie		233 999		8825	2 025	225092,79	111,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

Szacunkowe obliczenia wskazują, że najwięcej azbestu jest nadal w Kruszach, Krzywicy i Pasku – w tych sołectwach odnotowano wartość wyższą niż średnia dla gminy zarówno w zestawieniu wskazującym na ilość azbestu jak i powierzchni azbestowego pokrycia budynków. Najniższe wartości notuje w obu kryteriach Wola Rasztowska.

Warto także odnotować, że w badaniach ankietowych mieszkańcy zwracali uwagę na zanieczyszczenie środowiska wynikające ze spalania odpadów, i wynikającą z niego niską jakość powietrza oraz potrzebę edukacji ekologicznej. Opinie te uzupełniają zawartą w Strategii diagnozę dotyczącą problemów w zakresie zanieczyszczenia środowiska.

3.7 Opinie mieszkańców

Opinie mieszkańców zostały zebrane w trakcie prowadzonych badań i konsultacji. Podczas spotkania informacyjnego przedstawiono mieszkańcom i interesariuszom podstawowe zagadnienia dotyczące rewitalizacji oraz plan działań związanych z opracowaniem programu rewitalizacji. Opinie mieszkańców zbierano podczas czterech plenerowych spotkań warsztatowych i za pomocą ankiety (on-line i papierowej). Dla interesariuszy (przedstawiciele instytucji i organizacji działających na terenie gminy) zorganizowano warsztat szkoleniowy, podczas którego pracowano nad propozycjami przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Ponadto z interesariuszami przeprowadzono wywiady pogłębione (12 wywiadów /IDI).

3.7.1 Ankieta

W okresie od 15 marca do 16 kwietnia prowadzone było badanie ankietowe. Kwestionariusz był dostępny on-line (link został udostępniony na stronie internetowej gminy wraz z informacją o zbieraniu opinii

w ramach prac nad opracowaniem programu rewitalizacji), a także w wersji papierowej, udostępnianej zainteresowanym w Urzędzie Gminy oraz podczas spotkań konsultacyjnych. Wszystkie formularze zawierały te same pytania / zagadnienia. Zestawienie podawanych odpowiedzi zostało zamieszczone w Aneksie, stanowiącym integralną część niniejszego opracowania, poniżej zaprezentowane zostały dane ilościowe i sumaryczne dla poszczególnych kwestii zawartych w ankiecie.

Zebrano ogółem 182. wypełnione kwestionariusze, w tym 126 ankiet elektronicznych, 27 wypełnionych podczas spotkań (w dużej mierze – podczas spotkania w Roszczepie), 29 zostało wypełnionych w urzędzie (lub przekazanych do urzędu). Prezentowane poniżej dane nie sumują się do liczby wypełnionych ankiet, ponieważ nasi respondenci pomijali odpowiedzi na niektóre pytania (np. tzw. metryczkę) lub kilka odpowiedzi (np. sołectwo wymagające działań rewitalizacyjnych).

Zdecydowanie częściej ankietę wypełniały kobiety (100) niż mężczyźni (49). Większość badanych to osoby w wieku 26-45 lat (93), zamieszkałe przede wszystkim w Woli Rasztowskiej (48), Roszczepie (26), Rasztowie (22) i Ostrówku (22).

W pierwszym pytaniu respondenci wskazywali odpowiedź na pytanie, które z wymienionych problemów występują w gminie lub sołectwie, w którym dana osoba mieszka. Poniższa tabela zawiera zestawienie zebranych odpowiedzi, kolorem czerwonym zaznaczono najwyższe wartości dla każdej opcji odpowiedzi.

Tabela 30 Problemy w gminie na podstawie ankiety

Lp.	Rodzaj problemu	Cała Gmina	Sołectwo zamieszkania
1	W rodzinach występują problemy społeczne (ubóstwo, przemoc, alkoholizm itp.)	48	15
2	Jest niebezpiecznie, zdarzają się przestępstwa, bójki, kradzieże itp.	33	22
3	Wielu mieszkańców nie ma pracy	34	20
4	Brakuje miejsc spotkań dla mieszkańców (pomieszczenia, w którym można się spotkać i coś zorganizować)	33	102
5	Brakuje inicjatyw, oferty spędzania czasu dla młodzieży	36	86
6	Brakuje inicjatyw, oferty spędzania czasu dla seniorów	25	81
7	Brakuje miejsc i oferty spędzania czasu dla rodzin z dziećmi	26	83
8	Mieszkańcy nie angażują się w sprawy gminy i sołectwa	37	54
9	Brakuje aktywnych mieszkańców, którzy angażowaliby innych	35	45
10	Brakuje zagospodarowanych miejsc do spędzania czasu w przestrzeni publicznej, np. uprawiania sportu, rekreacji, zabaw z dziećmi	25	80
11	Brakuje podstawowych sklepów i usług	17	32
12	Drogi i chodniki wymagają naprawy	52	73
13	Jest duże zanieczyszczenie powietrza i okolicy	26	38
14	Inne	12	18

źródło: opracowanie własne

Ze względu na konstrukcję kwestionariusza elektronicznego respondenci mogli zaznaczać jedną odpowiedź do każdego zagadnienia (albo gmina albo sołectwo), w przypadku ankiet papierowych czasem zaznaczano obie. Wśród problemów wskazywanych dla gminy wyróżniają się dwie kwestie – drogi

i chodniki a także problemy społeczne występujące w rodzinach (ubóstwo, przemoc, alkoholizm itp.). W odpowiedziach dotyczących sołectwa, w którym ankietowani zamieszkują, problemy w rodzinach były zaznaczane sporadycznie, natomiast słaba jakość dróg i chodników – stosunkowo często. Najczęściej

jednak, w odniesieniu do sołectwa, wskazywano na brak miejsc spotkań dla mieszkańców i brak inicjatyw dla osób w różnych grupach wiekowych.

Odpowiadając na pytanie „Czego Pan(i)u najbardziej brakuje w miejscowości, w której Pan(i) mieszka?” respondenci opisywali braki w odniesieniu do chodników / dróg / ścieżek rowerowych, brak świetlicy / miejsca spotkań oraz kwestie dotyczące dbałości o czyste środowisko. Wiele odpowiedzi było wpisywanych hasłowo, wskazywano w nich na wszelkiego rodzaju braki. W poniższym zestawieniu usystematyzowano odpowiedzi według najczęściej wskazywanych zagadnień, a podana cyfra oznacza liczbę odpowiedzi:

- chodników 33
- szkoły (czasem: nowoczesnej, nowej) 25
- drogi (także: jezdnia, ulica, utwardzone, równe, dobre) 24
- miejsca spotkań (dla młodzieży, mieszkańców, dzieci, seniorów) 24
- przedszkola (miejsca w przedszkolu, oddziału przedszkolnego) 20
- kanalizacji 19
- świetlica wiejska (sołecka, nowoczesna, gdzie mogą się spotykać mieszkańcy) 16
- ścieżka rowerowa 15
- klub wiejski (także: dla mieszkańców, dla młodzieży, seniorów) 11
- dom kultury 5
- miejsca na ogniska 5
- sklepów 4
- dyskoteki (miejsca / sali na dyskotekę) 4
- zaplecza / kantorka / schowka na boisku 4
- wiat przystankowych 3
- przystanek autobusowy dla dzieci / zadaszenie 3
- boiska (także: sztucznego, do gry w piłkę) 3
- przejścia dla pieszych 3
- plac zabaw dla dzieci 3
- apteka 3
- sala gimnastyczna 3

W opinii ankietowanych największego wsparcia wymagają następujące grupy:

- młodzież – 67 odpowiedzi (dodatkowo: "młodzi ludzie" – 4)
- dzieci – 40
- seniorzy – 34
- rodziny z dziećmi / młode rodziny – 10

Aby szybko i tanio poprawić miejscowość, w której mieszkają respondenci, należy w pierwszej kolejności zrobić:

- świetlicę / klub / miejsce spotkań (budowa świetlicy, świetlica sołecka, wiejska, w naszej miejscowości) 42 + remont wiejskiej świetlicy (klubu) 9
- drogę / asfalt / nawierzchnię 23
- chodnik 15
- ścieżki rowerowe 7
- kanalizację 7
- szkołę 7

- przedszkole 5
- miejsce na ognisko 5
- dom kultury 4
- dyskotekę 3

Ankietowani wskazywali także w którym sołectwie należy podjąć działania w ramach rewitalizacji. Poniższa tabela zawiera wykaz sołectw gminy wraz z liczbą wskazań, dane zostały usystematyzowane według częstotliwości wskazań do rewitalizacji, natomiast kolejna kolumna zawiera liczbę respondentów (osób wypełniających ankietę) zamieszkujących w danym sołectwie.

Tabela 31 Sołectwa, które powinny zostać objęte rewitalizacją, na podstawie ankiety

Lp.	Sołectwo	wskazanie do rewitalizacji	miejsce zamieszkania
1	Wola Rasztowska	54	48
2	Ostrówek	24	22
3	Klembów	17	8
4	Dobczyn	15	10
5	Pasek	12	7
6	Stary Kraszew	11	9
7	Krusze	10	7
8	Lipka	10	3
9	Michałów	8	5
10	Sitki	6	4
11	Roszczep	5	26
12	Tuł	5	3
13	Rasztów	4	22
14	Krzywica	3	2
15	Nowy Kraszew	2	-
16	Pieńki	2	1
17	Karolew	-	-
	ogółem	188	177

źródło: opracowanie własne

Powyższe zestawienie pokazuje, które miejscowości w opinii badanych powinny zostać objęte rewitalizacją. Przy interpretacji wyników należy uwzględnić fakt, że w czasie zbierania opinii przy pomocy ankiety, mieszkańcy wiedzieli, jaka jest propozycja obszarów rewitalizacji, wynikająca z bieżących analiz. Propozycja ta zmieniała się dwukrotnie: we wniosku o dofinansowanie opracowania programu rewitalizacji wskazano na: Krzywicę, Karolew/Tuł, Klembów, Roszczep, natomiast podczas spotkań konsultacyjnych lista sołectw rozszerzyła się o Krusze i Rasztów. Były to wstępne wyniki prowadzonych równolegle analiz wskaźnikowych (na podstawie danych statystycznych dla gminy). Można więc przypuszczać, że mieszkańcy Woli Rasztowskiej i Ostrówka zmobilizowali się – wykazując jednocześnie wysoki poziom kapitału społecznego i zaangażowania – aby wskazać, że ich sołectwo

powinno zostać ujęte jako obszar rewitalizacji. Z kolei mieszkańcy sołectw Roszczep i Rasztów mogli sądzić, że skoro ich sołectwo znajdzie się w obszarze rewitalizacji, to mogą w odpowiedziach wskazywać inny obszar referencyjny jako wymagający interwencji i rewitalizacji.

Respondenci wpisywali także jakiego rodzaju działania należy podjąć we wskazanym przez nich sołectwie. Odpowiedzi nie różniły się zasadniczo od udzielanych na pytanie o potrzebę działań w sołectwie zamieszkania, i obejmowały przeważnie:

- klub, świetlica, miejsce spotkań (budowa, remont, zorganizowanie, utworzenie) 33
- drogi (także: poprawa stanu dróg bocznych / gruntowych, asfalt) 23
- chodniki 20
- szkoła (budowa, rozbudowa, udostępnienie sal) 12
- ścieżki rowerowe 7
- kanalizacja 4
- przedszkole 3

3.7.2 Wywiady

Przedstawione poniżej informacje stanowią podsumowanie wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami instytucji działających na terenie gminy (w tym z radnymi, sołtysami, kadrą GOPS, szkoł). Zebrane dane stanowią subiektywne stanowisko respondentów.

Charakterystyka gminy

- teren gminy objęty jest działaniem Lokalnej Grupy Działania: LGD Równina Wołomińska
- gmina posiada bardzo mało lokali a jeżeli już są to głównie części budynków lub nieruchomości, których stan techniczny pozostawia wiele do życzenia,
- 40% populacji gminy jest to ludność napływowa,
- około 270 osób pod opieką Ośrodka Pomocy Społecznej,
- na terenie gminy oprócz OSP działa około 10-12 organizacji pozarządowych

Zasoby:

Ostrówek:

- dom św. Faustyny,
- rezerwat leśny,
- ośrodek zdrowia,

Klembów:

- prężnie działający dom kultury, w którym działa Klub Seniora,
- wychodzący do interesantów Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (przykład działań skierowanych do seniorów: projekt Aktywny Senior w ramach którego odbyło się około 10 spotkań min. z policjantką, z lekarzem. W ramach projektu był zapewniony transport osób chcących brać udział w zajęciach, dzięki temu cieszył się zainteresowaniem),

- budynek w którym mieściło się do niedawna Centrum Usług Wspólnych a obecnie stoi pusty,
- pomysł na skwer, w centrum wsi nad rzeką, plus budowa centrum sportowo rekreacyjnego,

Wola Rasztowska:

- zespół pałacowy (pałac wraz z parkiem), w którym obecnie mieści się Szkoła Podstawowa im. Jana III Sobieskiego
- ośrodek zdrowia, który jest filią Centrum Medycznego z Radzymina,

Pasek:

- Kino za Rogiem,

Rozszczep:

- budynek gminny do remontu w którym obecnie spotyka się koło gospodyń,

Krzywica:

- tereny rekreacyjne,
- świetlica (budynek do remontu).

Szanse:

- jeszcze 4-5 lat temu nie było na terenie gminy liderów lokalnych ani sprawnie działających organizacji pozarządowych,
- aktywni sołtysi obecnie sami organizują i wymyślają różne imprezy i eventy dla swoich społeczności,
- szansą jest lokalizacja tzn. transport (dojazd koleją do Warszawy Wileńskiej zajmuje 25 min),
- w 2012 r. został stworzony program współpracy z organizacjami pozarządowymi, (roczny budżet to 80 tys. z czego 40 tys. przeznaczone jest na sport a drugie 40 tys. na całą resztę),
- organizowane są wydarzenia, w których mieszkańcy aktywnie uczestniczą, takie jak Bieg Cichociemnych, czy rajdy rowerowe.

Problemy:

- brak lub słaba komunikacja,
- brak lub niedostateczna ilość chodników i ścieżek rowerowych,
- brak miejsc do spędzania wolnego czasu np. świetlic i klubów,
- brak zaangażowania kościołów w życie społeczne gminy (działalność tylko na rzecz parafian lub młodzieży np. ministrantów),
- ludność miejscowa trudno aklimatyzuje się z mieszkańcami napływowymi dla których w większości osiedlanie się tam jest związane z mniejszymi kosztami życia i traktują gminę jako „sypialnię”,
- ludność nastawiona komercyjnie tzn. podejście coś za coś (podejście rozszczeniowe),
- problemy z alkoholem mają głównie rdzenni mieszkańcy,
- gmina jedną z sypialni Warszawy,
- ludzie pracujący w Warszawie po powrocie do domów zamykają się w nich,
- w większości miejscowości i wsi bardzo brakuje domów kultury, (pomysłem może mogłoby być porozumienie z OSP które dysponują budynkami),
- brak spotkań mieszkańców,

Propozycje:

- budowa Błoni Klembowskich, które będą stanowiły teren rekreacyjny dla mieszkańców Klembowa i okolicznych sołectw,
- powstanie KIS-u (Klub Integracji Społecznej),
- boisko w Krzywicy,
- obiekt sportowy (boisko) w Klembowie – niestety grunt nie ma uregulowanej sytuacji prawnej, chociaż zdaniem niektórych gmina powinna podejść do tego pomysłu racjonalnie tzn. zamiast wielkiego boiska budowa orlika,
- budowa pasażu przy Urzędzie Gminy Klembów,
- utworzenie odrębnego działu w GOK-u Klembów jako centrum kultury i sportu,
- budowa na rzece Rządzy turbin wodnych,
- w pobliżu Krzywicy budowa parku rozrywki (mini Europa park),
- pomysł na skomunikowanie ciągami pieszymi (chodniki, ścieżki) szkoły i przyległe wsie, (aby to zrobić należałoby wykupić grunty przy drogach), budowa przy dworcach PKP wiat i przystanków rowerowych,
- dobra komunikacja w Kruszach, jest tam również stary budynek kuźni, który można byłoby zagospodarować,
- do zagospodarowania skwer przy pętli autobusowej w Kruszach,

Mocne strony Gminy:

- korzystne położenie geograficzne (bliskość dużej aglomeracji – Warszawa),
- dwie stacje kolejowe,
- walory przyrodnicze (możliwość rozwoju agroturystyki),
- zasoby leśne,
- czyste środowisko naturalne (brak uciążliwych zakładów przemysłowych),
- częściowo rozwiązane problemy infrastrukturalne (gazociąg, wodociąg, kanalizacja),
- dobre położenie komunikacyjne,
- zapewniona podstawowa opieka medyczna,
- działające kluby sportowe i koła gospodyń,

Słabe strony Gminy:

- zły stan nawierzchni dróg gminnych,
- bardzo słabe połączenia autobusowe w gminie,
- brak dużych zakładów pracy,
- mała liczba podmiotów gospodarczych,
- brak zakładów przetwórstwa gospodarczego,
- mała ilość szkół wysłużone budynki oświatowe, brak środków na inwestycje, słabe wyposażenie szkół,
- mała ilość placówek kulturalnych oraz słabe ich wykorzystanie,
- słabe zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców a zwłaszcza młodzieży i seniorów (koła tematyczne, sale kinowe),
- bardzo słaba jakość gleb (głównie 5 i 6 klasa),
- brak specjalizacji produkcji rolnej,

- tereny zalewowe,
- brak odpowiedniej promocji gminy (słaba informacja o walorach gminy np. turystycznych, zabytkach lub ciekawych miejscach),
- niewystarczająca sieć dróg,
- brak chodników i ścieżek rowerowych,
- brak budynków użyteczności publicznej (świetlice, domy kultury, domy ludowe),

Szanse:

- tworzenie nowych miejsc pracy poprzez przyciąganie kapitału i tworzenie specjalnych stref,
- plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący około 45% gminy,
- możliwość wyodrębnienia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów pod działalność produkcyjną i usługową,
- wzmocnienie inicjatyw społeczności gminnej,
- rozwój turystyki i agroturystyki,
- budowa obwodnicy Marek,
- specjalizacja rolna (uprawy specjalne),
- promocja gminy (np. poprzez organizowanie cyklicznych imprez promujących),
- rozwój budownictwa jednorodzinnego (możliwość stworzenia w gminie dużej ilości działek budowlanych),

Zagrożenia:

- wysoki poziom bezrobocia (powodujący stałe ubożenie i emigrację ludności),
- brak dofinansowania spoza gminy,- regres w rolnictwie,- zagrożenia powodziowe,- starzenie się społeczeństwa.

Zdjęcie 9 Spotkanie informacyjne dla mieszkańców

Zdjęcie 10 Szkolenie warsztatowe dla interesariuszy

źródło: materiały własne

3.7.3 Spotkania warsztatowe

Spotkania warsztatowe z mieszkańcami odbywały się dniach 1, 2, 7, 8 kwietnia (dwa razy w sobotę i dwa razy w niedzielę), kolejno w sołectwach: Tuł, Roszczep, Klembów, Krzywica. Zastosowano formułę festynu / spotkania sołeckiego (podczas którego przygotowano atrakcje dla dzieci oraz grillowy poczęstunek dla uczestników), dzięki czemu o rewitalizacji można było rozmawiać z mieszkańcami, którzy na co dzień rzadko uczestniczą w tego typu spotkaniach. Różna była frekwencja podczas różnych spotkań. W każdej lokalizacji w rozmowach dotyczących perspektywy rewitalizacji wzięło udział średnio 30-50 osób.

Spotkania miały na celu bezpośrednio dotarcie do mieszkańców gminy i uzyskanie ich opinii dotyczących jakości życia w poszczególnych sołectwach oraz ich potrzeb i oczekiwań. Były także okazją do przekazania informacji o toczących się pracach związanych z opracowaniem programu rewitalizacji, rozmowy na tematy dotyczące ogółu mieszkańców sołectwa stanowiły także czas wspólnych refleksji i poszukiwania inspiracji do działań różnych grup i liderów na rzecz lokalnych społeczności. Mieszkańcy dzielili się opiniami dotyczącymi potrzeb i możliwości podejmowania różnych działań na terenie sołectw.

Wśród kluczowych zagadnień (innych niż jakość dróg) wskazywanych przez mieszkańców w bezpośrednich rozmowach należy wskazać:

- brak miejsca spotkań, co stanowi istotną barierę w realizowaniu działań społecznych, adresowanych do ogółu mieszkańców sołectwa lub do wybranych grup (np. seniorów, młodzieży, grup tematycznych –

Zdjęcia 11, 12, 13 Spotkanie warsztatowe w Tule

Zdjęcie 14 Spotkanie warsztatowe w Roszczepie

Zdjęcia 15, 16 Spotkanie warsztatowe w Krzywicy

źródło: materiały własne

W

gospodynie, wędkarze, grupy sportowe),

- młodzi ludzie (nie tylko młodzież, ale też młodzi dorośli, przed założeniem rodziny) nie mają miejsc spotkań, nie mają pomysłu na aktywność,
- infrastruktura drogowa jest zdecydowanie niewystarczająca, mieszkańcy bez samochodu (podobnie: seniorzy, młodzież), mają utrudnione poruszanie się. Komunikacja publiczna jest niewystarczająca, nie ma też ścieżek rowerowych a chodników jest zdecydowanie za mało.
- niewystarczająca jest infrastruktura i oferta szkół, niewystarczająca infrastruktura sportowa dla dzieci i młodzieży.
- oferta kulturalna jest praktycznie niedostępna dla mieszkańców większości sołectw gminy. Działa GOK, jednak jego z jego oferty korzystają głównie mieszkańcy Klembowa i Ostrówka. Dla pozostałych brak jest dogodnej komunikacji, która uniemożliwia swobodne przemieszczanie się wewnątrz gminy. Niszowe „Kino za Rogiem” w Pasku jest słabo odwiedzane, bo – ze względu na specyfikę i niski budżet – oferuje niezbyt atrakcyjny repertuar.
- niewielka jest aktywność społeczna mieszkańców, niewiele jest inicjatyw integrujących wokół wspólnego celu lub inicjatyw na rzecz lokalnej społeczności.
- w perspektywie mieszkańców ważne jest, czy dane sołectwo ma dostęp do dróg gminnych. Mieszkańcy sołectw na granicy północnej i południowej gminy, którzy mają dostęp do dróg gminnych i komunikacji publicznej korzystają z oferty usługowo-handlowej gmin ościennych (Wołomina i Radzymina). W tej perspektywie w najtrudniejszej sytuacji znajdują się mieszkańcy takich sołectw jak Pieńki, Sitki, Michałów, a także Klembów i Rasztów, które mają słabą komunikację wewnętrzną.

Podczas warsztatu z interesariuszami (w którym wzięło udział 18 osób) uczestnicy w trakcie prac grupowych identyfikowali kwestie problemowe, aby przypisać do nich propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zidentyfikowane kwestie problemowe, w odniesieniu do sołectw całej gminy dotyczyły:

postaw społecznych:

- brak zaangażowania mieszkańców,
- postawa roszczeniowa, niewielka inicjatywa mieszkańców,
- słaba integracja nowych mieszkańców,
- niski poziom kapitału społecznego.

kwestii społecznych:

- brak świetlicy w wielu sołectwach i szerzej: miejsc publicznych / zagospodarowanej przestrzeni publicznej na aktywność społeczną mieszkańców, brak miejsc wspólnego spędzania czasu
- wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym,
- niezagospodarowana młodzież, brak oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży, brak wzorców i przestrzeni aktywności społecznej dla młodzieży, młodzi ludzie (20-30 lat) nadużywający alkoholu i zakłócający porządek w przestrzeni publicznej,
- niewystarczająca oferta edukacyjna dla dzieci, brak działań dla dzieci uzdolnionych,
- niewystarczająca infrastruktura i oferta aktywności sportowej dla dzieci i młodzieży.

- należy stworzyć świetlice szczególnie tam, gdzie są jakieś możliwości (infrastruktura, działające organizacje): w Krzywicy, Rozszczepie, Tule.

komunikacji, dróg i trudności w przemieszczaniu się:

- słaba komunikacja publiczna (brak transportu dla wielu mieszkańców),
- brak chodników i ścieżek rowerowych,
- niskie bezpieczeństwo komunikacyjne (droga 634),
- problem dostępności komunikacyjnej dla osób o ograniczonej mobilności (seniorów, rodziców z dziećmi w wózkach, osób niepełnosprawnych),
- rozwiązaniem problemów komunikacyjnych, przynajmniej przez większość roku, może być upowszechnienie korzystania z rowerów, czyli stworzenie /rozwijanie całej infrastruktury rowerowej jak ścieżki, stojaki, wiaty.
- należy zbudować chodnik do Sitek.

potencjały w poszczególnych sołectwach:

- w Krzywicy jest prowizoryczne boisko wraz ze stawem i plażą (docelowo jako gminne centrum sportu),
- w Sitekach niezagospodarowany budynek (własność prywatna), w którym może być stworzone miejsce spotkań i aktywności społecznej mieszkańców,
- w Klembowie jest plac, obecnie parking – miejsce do zagospodarowania na park /skwer (a w nim alejki, altanki, ścieżka, pomost itp.), jako przestrzeń publiczną do organizowania wydarzeń integrujących lokalną społeczność, wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców Klembowa, Pieniek, Sitek i Michałowa.
- można zbudować stadion na błoniach z gminnym klubem sportowym.
- w Rozszczepie jest budynek gminny, prawie ruina ale można zagospodarować na działalność poszczególnych grup mieszkańców, w tym szczególnie koła gospodyń wiejskich oraz aktywnej młodzieży, a także na spotkania / działania międzypokoleniowe.
- Krzywica: jest budynek świetlicy – prawie ruina, ale można odnowić i zagospodarować na działania społeczne, jako sołectkie miejsce spotkań. „Rodzinne piknikowanie w Krzywicy”.
- Tuł /Karolew: nie ma nic, żadnej infrastruktury dla mieszkańców. Są aktywni mieszkańcy, lokalne stowarzyszenie, jest potrzebne miejsce spotkań, świetlica wiejska.

inne propozycje:

- należy wprowadzić nadzór nad młodzieżą w okresie wakacyjnym
- można organizować wycieczki dla młodzieży, krajoznawcze, na basen itp.
- promocja postaci z gminy, wykorzystanie dorobku historycznego i kulturowego
- można utworzyć / wygospodarować plażę i stworzyć miejsce rekreacji nad wodą.
- być może świetlicę w Rozszczepie należy tworzyć pod kątem ośrodka rehabilitacyjnego (uwzględniając wzrost liczby osób niepełnosprawnych).

3.8 Podsumowanie zjawisk kryzysowych

Warunkiem koniecznym do zaliczenia danego obszaru do obszaru zdegradowanego jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych (tzn. do obszaru zdegradowanego nie można zaliczyć obszaru, na którym nie zidentyfikowano stanu kryzysowego w sferze społecznej). Przyjęto, że o koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zadecyduje występowanie niskiego poziomu w minimum 4 wskaźnikach społecznych.

W jednostkach gdzie zidentyfikowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych dokonano analizy występowania negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz środowiskowej. O koncentracji negatywnych zjawisk w pozostałych sferach zadecydowało występowanie niskiego poziomu lub szczególnej cechy w pozostałych wskaźnikach (sfera gospodarcza, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna lub środowiskowa). Ponieważ we wszystkich jednostkach, gdzie zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych, zdiagnozowano również koncentrację negatywnych zjawisk w minimum jednej sferze, do obszaru zdegradowanego zaliczono wszystkie jednostki. Podsumowanie analizy wskaźnikowej znajduje się w poniższej tabeli.

Podsumowanie analizy wskaźnikowej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 32 Podsumowanie analizy wskaźnikowej

jednostka referencyjna	% w ludności ogółem	sfera								liczba wskaźników na poziomie kryzysowym w poszczególnych sferach			obszar zdegradowany (jednostki spełniające przyjęte kryteria delimitacji) (kolor = obszar rewitalizacji)
		społeczna				gospodarcza	przestrzenno-funkcyjna		środowiskowa	społecznej	przestrzenno-funkcyjnej	gospodarczej i / lub środowiskowej	
		udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności	osoby bezrobotne	młodzież udział w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)	przedsiębiorczość (liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną)	transport publiczny (brak komunikacji publicznej)	obiekty publiczne (brak)	azbest (ilość azbestu w m ² przypadająca na 1 budynek)				
Dobczyn	13%	6,20%	9,60%	25,90%	11,40%	18,7	-	-	65,9	2	-	1	tak
Karolew	3%	8,30%	9,80%	24,40%	16,50%	29,3	-	tak	75,8	3	1	2	tak
Klembów	11%	5,60%	7,10%	22,80%	18,80%	27,6	-	-	48,7	1	-	1	-
Krusze	6%	6,60%	8,60%	20,40%	17,10%	18	-	-	271,5	4	-	1	tak
Krzywica	3%	1,00%	8,00%	20,90%	12,60%	44,2	-	tak	271,2	2	1	3	tak
Lipka	2%	6,90%	3,80%	17,50%	22,10%	19	-	tak	73,1	3	1	1	tak
Michałów	3%	4,10%	7,40%	24,40%	15,00%	25,7	tak	tak	57,2	-	2	3	-
Nowy Kraszew	3%	5,50%	8,70%	25,20%	12,10%	33,8	-	tak	119,9	1	1	2	-
Pasek	5%	3,80%	4,70%	21,80%	17,60%	37,9	-	-	293,4	2	1	3	tak
Ostrówek	23%	6,10%	7,20%	20,40%	17,40%	30	-	-	55,3	3	-	2	tak
Pierki	1%	6,80%	5,40%	16,90%	20,30%	25,1	tak	tak	109	3	2	3	tak
Rasztów	2%	12,40%	7,30%	19,70%	21,50%	18,9	tak	tak	172	3	2	2	tak
Roszczep	4%	6,50%	7,00%	26,10%	16,70%	48,4	-	-	259,9	2	-	2	tak
Sitki	2%	13,40%	8,40%	24,80%	15,10%	17	tak	-	253,1	2	2	2	tak
Stary Kraszew	4%	5,70%	6,80%	23,10%	15,30%	17,9	-	-	100,8	-	-	0	-
Tuł	4%	4,40%	6,20%	24,90%	13,50%	13,6	tak	tak	169,5	-	2	2	-
Wola Rasztowska	11%	5,00%	7,90%	23,20%	14,20%	19,7	-	-	111,2	1	-	0	-

źródło:

opracowanie

własne

4. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji

4.1 Obszar zdegradowany

Pierwszym etapem wyznaczenia obszaru zdegradowanego była identyfikacja i pomiar negatywnych zjawisk na obszarze Gminy. Do wyznaczenia obszaru zdegradowanego (w którym zawiera się całość lub część obszaru rewitalizacji) posłużyły **wyniki pomiaru negatywnych zjawisk (analiza wskaźnikowa)**

w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej. Pomiar zjawisk nastąpił na poziomie sołectw. Do delimitacji obszaru zdegradowanego wykorzystano wybrane wskaźniki delimitacji: 8 spośród 15 wskaźników, na podstawie których dokonano analizy sytuacji gminie i poszczególnych jej sołectwach.

Przyjęte wskaźniki delimitacji to:

społeczne:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej,
- liczba osób bezrobotnych,
- znaczny odsetek niezagospodarowanej społecznie młodzieży (udział w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności),
- znaczny odsetek niezagospodarowanych społecznie seniorów (udział w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności),

gospodarczy:

- przedsiębiorczość (liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną),

przestrzenno-funkcjonalne:

- transport publiczny (brak komunikacji publicznej),
- obiekty publiczne (brak),

środowiskowy:

- azbest (ilość azbestu w m² przypadająca na 1 budynek).

Warunkiem koniecznym do zaliczenia danego obszaru do obszaru zdegradowanego jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych (tzn. do obszaru zdegradowanego nie można zaliczyć obszaru, na którym nie zidentyfikowano stanu kryzysowego w sferze społecznej). Przyjęto, że o koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zadecyduje występowanie w dwóch z czterech wskaźnikach niskiego / wysokiego poziomu (kierunek zależy od specyfiki danego wskaźnika), przy czym jako punkt odniesienia przyjmowano wartość średnią dla gminy. W jedenastu jednostkach wystąpiły co najmniej dwa społeczne wskaźniki delimitacji: w Dobczynie, Karolewie, Kruszach, Krzywicy, Lipce, Pasku, Ostrówku, Pieńkach, Rasztowie, Roszczepie i Sitkach.

Następnie przeanalizowano jednostki referencyjne analizując występowanie wskaźników kryzysowych w sferach: gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej.

Tak więc we wszystkich 11 jednostkach, w których zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych, zdiagnozowano również koncentrację negatywnych zjawisk w minimum dwóch sferach. Finalnie do obszaru zdegradowanego zaliczono następujące jednostki referencyjne:

Dobczyn, Karolew, Krusze, Krzywica, Lipka, Ostrówek, Pasek, Pieńki, Rasztów, Roszczep, Sitki

4.2 Obszar rewitalizacji

Rewitalizacja to długoletnia inwestycja w zmiany w obszarze zdegradowanym, które mają przynieść rozwój dla tego obszaru i całej Gminy. Dlatego obszar rewitalizacji nie powinien być wyznaczany jedynie na podstawie danych ilościowych pokazujących najbardziej intensywną degradację, ale jego granice powinny zostać wyznaczone w taki sposób, aby umożliwić obszarowi rewitalizacji rozwój z wykorzystaniem lokalnych czynników rozwoju. Lokalne czynniki rozwoju powinny być zawsze indywidualnie zidentyfikowane.

W oparciu o zidentyfikowane w innych dokumentach Gminy problemy dotyczące całej Gminy, których występowanie potwierdzono w oparciu o dostępne dane i przeprowadzone konsultacje społeczne, dokonano rozpoznania uwarunkowań i możliwości realizacji programu rewitalizacji w odniesieniu do całego obszaru zdegradowanego. Przede wszystkim przeanalizowano następujące czynniki:

- nastawienie lokalnej społeczności i jej skłonność do zmian,
- aktywność obywatelską,
- dostępność infrastruktury i potencjalnej infrastruktury dla realizacji działań rewitalizacyjnych,
- sytuację prawną i strukturę własności nieruchomości,
- znaczenie (obecne i potencjalne) obszaru dla spójności i rozwoju całej Gminy,
- społeczne znaczenie dla tożsamości Gminy,
- dziedzictwo (kulturowe, przyrodnicze), znajdujące się na obszarach rozważanych do rewitalizacji.

Analiza wyznaczonego obszaru zdegradowanego była również zdeterminowana koniecznością wyznaczenia w jego ramach obszaru rewitalizacji. Konieczność ta nie tylko wynikała z obowiązujących *Wytucznych*, które wyraźnie wskazują, że obszar rewitalizacji powinien stanowić nie więcej niż 20% powierzchni gminy i 30% jej ludności, ale także z czystej logiki procesu rewitalizacji, jak również możliwości budżetowych Gminy. Tak, jak wskazano wcześniej, rewitalizacja może odnieść sukces jedynie pod warunkiem właściwego dobrania wielkości obszaru, tak aby nie był to obszar ani za duży ani za mały, lecz taki, który przyczyni się do osiągnięcia masy krytycznej procesów zapewniających właściwy kierunek zmian nie tylko na tym obszarze, ale także w całej Gminie.

Zidentyfikowany obszar zdegradowany wymaga podjęcia działań rewitalizacyjnych, jednak przekracza dopuszczalne wskaźniki, przeprowadzono więc analizę wskaźników w celu zidentyfikowania obszarów najbardziej wymagających interwencji w ramach działań rewitalizacyjnych. Uwzględniając specyfikę gminy i w celu adekwatnej identyfikacji jednostek referencyjnych jako obszaru rewitalizacji, w analizie pozostałych wskaźników (gospodarczego, funkcjonalno-przestrzennego i środowiskowego) jako kluczowy przyjęto wskaźnik funkcjonalno-przestrzenny (słaba dostępność lub brak obiektów użyteczności publicznej i brak transportu – kluczowe problemy zidentyfikowane zarówno w Strategii Rozwoju Gminy jak i potwierdzone w trakcie diagnozy wykonanej w ramach opracowania Programu Rewitalizacji). Aby szczególnie odnieść się do tej sfery przyjęto system ważenia wskaźników innych niż społeczne. Wskaźnik sfery przestrzenno-funkcjonalnej otrzymał wagę 1, natomiast wskaźniki sfery gospodarczej

i środowiskowej: 0,5. Wagę wskaźników wykorzystano tak, że w pierwszej kolejności wskazano jako obszary rewitalizacji te jednostki referencyjne, w których zidentyfikowano występowanie stanu kryzysowego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. Wskazano w ten sposób 7 jednostek referencyjnych, których łączna liczba ludności wynosiła 19%: Karolew, Krzywica, Lipka, Pasek, Pieńki, Rasztów, Sitki. W związku z tym z dalszej analizy wyłączone jednostki referencyjne, w których liczba ludności

przekraczała 11% ogółu mieszkańców gminy, czyli Dobczyn i Ostrówek. Pozostałe dwie jednostki referencyjne (Krusze, Roszczep) zostały ujęte w obszar rewitalizacji obejmujący 28% mieszkańców gminy.

Na podstawie badań jakościowych oraz zidentyfikowanych potencjałów z wyznaczonego obszaru zdegradowanego wydzielono obszar rewitalizacji obejmujący tereny zabudowy mieszkaniowej, usługowej oraz aktywności gospodarczej w następujących jednostkach: Karolew, Krusze, Krzywica, Lipka, Pasek, Pieńki, Rasztów, Roszczep, Sitki. Ze względu na specyfikę sołectw, w tym rozproszoną zabudowę oraz ich położenie na obszarze gminy i potrzeby mieszkańców, sołectwa stanowią odrębne podobszary rewitalizacji, kolejne pięć zostało połączonych w dwa podobszary rewitalizacji. Ostatecznie wskazano sześć podobszarów rewitalizacji:

1. Karolew
2. Krusze
3. Pasek /Krzywica /Lipka
4. Pieńki / Sitki
5. Rasztów
6. Roszczep

Mapa obszarów rewitalizacji w poszczególnych sołectwach znajduje się w załączeniu.

Tabela 33 Powierzchnia i liczba ludności obszaru rewitalizacji

Obszar	Mieszkańcy		Powierzchnia	
	liczba	udział w %	liczba	udział w %
Gmina– ogółem	9 631	100%	85,79 km ²	100%
Obszar rewitalizacji	2 731	28,4%	11,332 km ²	13,21%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

4.3 Analiza lokalnych potencjałów

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy zidentyfikowano następujące potencjały w poszczególnych podobszarach rewitalizacji:

KAROLEW:

- mieszkańcy wspominają działający do lat 90. Klub Rolniczy, w którym odbywały się różne spotkania, zabawy, i działalność organizacji (koła gospodyń czy rolników), „była remiza, przyjeżdżało kino, ludzie się spotykali”. Obecnie nie ma nawet budynków, które zostały rozebrane ze względu na stan techniczny,

jest przestrzeń publiczna (plac), i wylany fundament pod nowy budynek, jednak nie ma perspektywy budowania jakiegokolwiek budynku użyteczności publicznej,

- jedną ze stałych inicjatyw oddolnych są regularne, cotygodniowe spotkania grupy senierek (w wieku od ponad 60. lat do ponad 90.), które wspólnie spędzają czas rozmawiając i śpiewając, a także wspierają się nawzajem w codziennych sprawach. Spotkania odbywają się w domu jednej z pań i obecnie

są skierowane do wąskiej grupy seniorów. Gdyby była dostępna większa przestrzeń, można by te działania rozszerzyć na większą grupę senierek / seniorów z Tułu / Karolewa. Należałoby także zapewnić dojazd, ponieważ dla niektórych osób starszych poruszanie się samodzielnie, pieszo na dłuższym dystansie, jest zbyt obciążające. Z kolei drogi gminne nie są dostosowane do poruszania się na przykład wózkami elektrycznymi (nie ma chodników, ścieżek rowerowych), co dla niektórych osób także mogłoby stanowić rozwiązanie i stwarzałoby możliwość spotkań.

- aktywnie działa stowarzyszenie TUKARO, które adresuje swoje działania do mieszkańców obu miejscowości, tj. Tuł i Karolew (co widać w nazwie organizacji), pozyskuje środki, przygotowuje projekty i stara się angażować mieszkańców w działania. Brak dostępnego lokalu, miejsca spotkań, jest istotnym utrudnieniem w rozwijaniu działalności stowarzyszenia, a tym samym w aktywności społecznej mieszkańców Tułu i Karolewa,

- osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią około ¼ ogółu mieszkańców,

- zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze sołectwa znajdują się tereny inwestycyjne.

KRUSZE

- na terenie sołectwa działa szkoła, jest to więc przestrzeń potencjalnej integracji mieszkańców, a także infrastruktura do prowadzenia zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych,

- działa jednostka OSP, która może stanowić zaplecze społeczne i infrastrukturalne do działań,

- w porównaniu z innymi sołectwami gminy jest dobra komunikacja,

- stary budynek kuźni, który można byłoby zagospodarować,

- skwer przy pętli autobusowej – jako miejsce do zagospodarowania na działania społeczne i / lub przyjazną mieszkańcom przestrzeń rekreacji,

- zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze sołectwa znajdują się tereny inwestycyjne.

PASEK / KRZYWICA / LIPKA

- w sołectwie Krzywica jest budynek publiczny, który obecnie pełni funkcję sklepu, w jednej części jest / może być udostępniany mieszkańcom. Planowany jest (i są zarezerwowane w budżecie gminy środki) remont i adaptacja tego budynku, i w całości zagospodarowanie go na świetlicę wiejską. Nie ma w Krzywicy innego budynku, który mógłby pełnić rolę miejsca spotkań.

- jest plac zabaw, położony na terenie prywatnym, z którego korzystają mieszkańcy. Przy zaadaptowaniu budynku po sklepie na świetlicę, możliwe będzie wykorzystanie podwórka na większy i bardziej bezpieczny plac zabaw,

- w Krzywicy działa organizacja pozarządowa,

- zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze sołectwa znajdują się tereny inwestycyjne,
- oba sołectwa położone są w korzystnej lokalizacji – w sąsiedztwie powiatu wołomińskiego i wzdłuż drogi do Wołomina i Warszawy.

PIENKI / SITKI

- oba sołectwa sąsiadują z sołectwem gminnym Klembów,
- osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią około ¼ ogółu mieszkańców,
- zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze sołectwa znajdują się tereny inwestycyjne.

RASZTÓW

- korzystna lokalizacja w sąsiedztwie z gminą Radzmin,
- duże przedsiębiorstwo Operator Logistyczny Paliw Płynnych Baza Paliw nr 5 Emilianów,
- historia Ośrodka Psychoterapii „Rasztów” działającego od 1693 r. (w Rasztowie do roku 1992), który może budować wizerunek sołectwa (usługi z zakresu opieki zdrowotnej, otwartość na potrzeby społeczne, profesjonalizm świadczonych usług etc.),
- zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze sołectwa znajdują się tereny inwestycyjne

ROSZCZEP

- w sołectwie aktywnie działa Stowarzyszenie „Przyszłość Roszczepu”, które w miarę możliwości pozyskuje środki i realizuje projekty adresowane do mieszkańców. W ramach dotychczasowej inicjatywy lokalnej liderki i mieszkańców, zostały utworzone plac zabaw dla dzieci, boisko, staw i pomost. Mieszkańcy są zaangażowani w utrzymanie stworzonej infrastruktury, więc jest utrzymywany porządek a eksploatacja nie wymaga nakładów pieniężnych.
- w Roszczepie działa Ochotnicza Straż Pożarna i jest remiza. Okazjonalnie sala w remizie jest wykorzystywana na potrzeby lokalnej społeczności (festyny, zabawy), ale nie ma miejsca, które mogłoby stanowić zaplecze dla mniejszych aktywnych grup.
- w sołectwie jest stary budynek, w którym od lat mieścił się sklep spożywczy, który można zaadoptować, po gruntownym remoncie do wykorzystania przez mieszkańców na cele aktywności społecznej, głównie senierek, młodych matek z dziećmi,
- osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią około ¼ ogółu mieszkańców,
- zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze sołectwa znajdują się tereny inwestycyjne.

4.4 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych wyznaczają czynniki kryzysowe zidentyfikowane w każdym z podobszarów rewitalizacji. Poniższe zestawienie zawiera hasłowe wskazanie zjawisk zidentyfikowanych w trakcie badań ilościowych, oraz opisową informację na podstawie pozostałych badań. Wyjaśnienie znaczenia hasłowo zapisanych wskaźników jest w punkcie Metodologia.

KAROLEW:

Czynniki kryzysowe zidentyfikowane w sołectwie:

- seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)
- udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
- osoby bezrobotne
- poziom edukacji
- brak aktywnie działających na rzecz lokalnej społeczności NGO
- liczba przestępstw (w przeliczeniu na liczbę ludności sołectwa ogółem)
- kanalizacja
- obiekty publiczne (brak)

Z informacji przekazywanych przez mieszkańców podczas spotkań wynika także, że:

- sołectwo sąsiadujące z Tułem i funkcjonalnie bardzo z nim związane, wszelkie działania na rzecz mieszkańców (i lokalnych społeczności) realizowane są wspólnie, co wynika m. in. innymi z faktu, że w Karolewie nie ma publicznej przestrzeni, w której można by realizować spotkania mieszkańców,
- mieszkańcy zauważają niewielką aktywność we wsi, niewielką integrację, brak działań kulturalnych, jak sami twierdzą – ludzie żyją dniem codziennym i pracą. Brak aktywności społecznej oceniają jako skutek braku miejsca spotkań.
- mieszkańcy wskazują na problem z zagospodarowaniem czasu wolnego młodzieży oraz młodych (czasem pracujących) osób w wieku około 20-30 lat, którzy nie mają akceptowanej społecznie aktywności ani miejsca spotkań, więc spotykają się w przestrzeni publicznej, na placu zabaw dla dzieci lub w okolicy „stawu”. Problemem nie jest sam fakt spotykania się, ani nawet regularnego spożywania alkoholu, ale zanieczyszczanie okolicznych gospodarstw.
- na terenie miejscowości mieszka jeden bezdomny, znany mieszkańcom „od dwudziestu lat”, który korzysta z pomocy ludzi, nie chce korzystać ze wsparcia instytucjonalnego.

KRUSZE

Czynniki kryzysowe zidentyfikowane w sołectwie:

- młodzież (udział w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności)
- seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)
- udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
- osoby bezrobotne
- poziom edukacji
- brak aktywnie działających na rzecz lokalnej społeczności NGO
- ryzyko wystąpienia uzależnień od alkoholu
- kanalizacja

- azbest

PASEK /KRZYWICA / LIPKA

Czynniki kryzysowe zidentyfikowane w sołectwie:

- młodzież (udział w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności)
- seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)
- udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
- osoby bezrobotne
- poziom edukacji
- brak aktywnie działających na rzecz lokalnej społeczności NGO
- liczba przestępstw / liczba ludności sołectwa ogółem
- niebieskie karty
- kanalizacja
- obiekty publiczne (brak)
- azbest

Z informacji przekazywanych przez mieszkańców podczas spotkań wynika także, że dużym problemem dla mieszkańców Krzywicy jest brak chodników i ścieżek rowerowych – przez sołectwo przebiega ważna droga wojewódzka 634 (Tłuszcz - Wołomin), duży ruch samochodowy stanowi zagrożenie dla mieszkańców w różnym wieku, a szczególnie dzieci i seniorów. Ścieżki rowerowe (oraz zorganizowanie transportu publicznego) są potrzebne także w sołectwie Pasek, pozbawionym dostępu do drogi wojewódzkiej i bez transportu gminnego.

PIENKI / SITKI

Czynniki kryzysowe zidentyfikowane w sołectwie:

- młodzież (udział w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności)
- seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)
- udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
- osoby bezrobotne
- poziom edukacji
- brak aktywnie działających na rzecz lokalnej społeczności NGO
- niebieskie karty
- kanalizacja
- transport publiczny (brak komunikacji publicznej)
- obiekty publiczne (brak)

RASZTÓW

Czynniki kryzysowe zidentyfikowane w sołectwie:

- młodzież (udział w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności)
- seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)
- udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
- brak aktywnie działających na rzecz lokalnej społeczności NGO

- liczba przestępstw / liczba ludności sołectwa ogółem
- kanalizacja
- transport publiczny (brak komunikacji publicznej)
- obiekty publiczne (brak)

ROSZCZEP

Czynniki kryzysowe zidentyfikowane w sołectwie:

- seniorzy (odsetek osób w wieku poprodukcyjnym)
- udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności
- poziom edukacji
- liczba przestępstw / liczba ludności sołectwa ogółem
- niebieskie karty
- kanalizacja
- azbest

Z informacji przekazywanych przez mieszkańców podczas spotkań wynika także, że zidentyfikowaną potrzebą jest stworzenie przestrzeni dla aktywności osób 50+, które nie skorzystają z dostępnej infrastruktury dziecięco-młodzieżowej. W planach jest przeprowadzenie remontu i zagospodarowanie budynku po dawnym sklepie, w którym będzie można organizować zajęcia dla osób 50+ oraz międzypokoleniowe.

Zdjęcie 17 Plenerowa przestrzeń na spotkanie mieszkańców w Krzywicy

źródło: materiały własne

Zdjęcie 18 Przestrzeń spotkań mieszkańców sołectw Tuł i Karolew

źródło: materiały własne

Zdjęcie 19 i 20 Potencjalna przestrzeń spotkań mieszkańców sołectw Tuł i Karolew

źródło: materiały własne

Zdjęcie 21 Boisko i część placu zabaw w Roszczepie

źródło: materiały własne

Zidentyfikowane problemy można zhierarchizować wskazując następujące kluczowe potrzeby rewitalizacyjne:

1. marginalizacja społeczna osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej (w tym często niezaradność życiowa, brak wiedzy lub perspektyw, niewystarczające lub nieadekwatne kompetencje społeczne i zawodowe), ograniczone możliwości podejmowania działań wspierających w ramach zasobów własnych gminy;
2. brak oferty aktywności społecznej oraz działań integracyjnych i aktywizacyjnych dla różnych grup mieszkańców, w tym w szczególności dla młodzieży i seniorów;
3. brak miejsca, ogólnodostępnej infrastruktury i zagospodarowanej przestrzeni publicznej do realizowania przedsięwzięć na rzecz mieszkańców i wspólnie z mieszkańcami podobszarów rewitalizacji;
4. niski poziom aktywności społecznej i niski poziom kapitału społecznego;
5. brak zagospodarowanej wspólnej przestrzeni publicznej sprzyjającej integrowaniu się mieszkańców podczas realizacji przedsięwzięć na rzecz lokalnych społeczności, brak miejsc w których mieszkańcy mogą spotkać się by podejmować wspólne działania;
6. brak możliwości swobodnego przemieszczania się ze względu na brak dostępnej komunikacji publicznej w sołectwie.

5. Założenia Programu Rewitalizacji

5.1 Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt)

Przeprowadzona analiza całej Gminy wykazała występowanie negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz w sferach gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Potrzeby mieszkańców odnoszą się przede wszystkim do sfery społecznej, i obejmują przede wszystkim aktywizację społeczną w odniesieniu do różnych grup, szczególnie młodzieży i seniorów oraz aktywizację zawodową i wsparcie w uzyskaniu zatrudnienia. Dodatkowo ważnym dla mieszkańców zagadnieniem jest podniesienie jakości życia poprzez poprawę jakości przestrzeni publicznej i udostępnienie miejsc wspólnych na cele działań wspólnych mieszkańców.

WIZJA REWITALIZACJI:

Obszary rewitalizacji Gminy Klembów stają się przyjazną, atrakcyjną przestrzenią do życia, mieszkania i pracy.

Po realizacji poszczególnych przedsięwzięć mieszkańcy wybranych obszarów rewitalizacji są aktywni społecznie, posiadają kwalifikacje zawodowe i bez problemu znajdują pracę w wybranych zawodach. Angażują się w działania na rzecz lokalnej społeczności, liczba osób korzystających z pomocy społecznej stale się zmniejsza.

Podobszary rewitalizacji są przestrzenią zintegrowaną z gminą, mieszkańcy poszczególnych sołectw żyją na porównywalnym poziomie, pojawiające się problemy społeczne mają charakter krótkotrwały i zostają szybko rozwiązane.

Podobszary rewitalizacji po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych charakteryzują się:

- wysokim poziomem aktywności i integracji mieszkańców, którzy mają pracę i żyją na satysfakcjonującym poziomie, posiadają kompetencje zawodowe i społeczne umożliwiające aktywny udział w życiu społecznym i pracę zarobkową,

- jest szeroka oferta aktywności społecznej i integracyjnej dla osób z różnych grup, w tym w szczególności dla seniorów i młodzieży,
- ogólnodostępne, dla wszystkich zainteresowanych, są budynki użyteczności publicznej, przeznaczone i wyposażone na potrzeby podejmowania działań na rzecz różnych grup mieszkańców i ogółu lokalnej społeczności,
- jest wysoki poziom kapitału społecznego, mieszkańcy angażują się w działania na rzecz sołectwa i chętnie współpracują ze sobą, aktywnie działają organizacje pozarządowe, w których mieszkańcy rozwijają zainteresowania,
- jest dostępna estetycznie i użytecznie zagospodarowana przestrzeń publiczna, w której mieszkańcy znajdują miejsce rekreacji oraz możliwość i inspirację do podejmowania wspólnych działań,
- mieszkańcy mają do dyspozycji transport publiczny, który zapewnia dowóz nawet indywidualnym pasażerom wewnątrz gminy, mieszkańcy aktywnie korzystają z oferty instytucji i organizacji działających na terenie gminy, angażują się życie społeczne własnego sołectwa i okolicznych miejscowości.

5.2 Cele rewitalizacji oraz kierunki działań odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom

Wizja obszaru rewitalizacji realizowana będzie poprzez cele, w ramach których określono odpowiadające im przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Cele zostały sformułowane na podstawie potrzeb zawartych w przeprowadzonej diagnozie.

Wyniki diagnozy wskazują na konieczność podjęcia przede wszystkim działań, które muszą zostać właściwie zaplanowane i nakierowane na osoby najbardziej potrzebujące wsparcia. Tym działaniom powinny towarzyszyć również działania inwestycyjne, związane z rozbudową/modernizacją różnego rodzaju infrastruktury, przede wszystkim infrastruktury ukierunkowanej na rozwijanie kompetencji społecznych i zawodowych dorosłych mieszkańców, wspierających edukację dzieci i młodzieży oraz służącej zagospodarowaniu czasu wolnego seniorów. Tak określone kierunki działań zostały zawarte w poniżej określonych celach rewitalizacji.

Cel główny: Podniesienie jakości życia, integracji i aktywności społecznej mieszkańców podobszarów rewitalizacji

Zapewnienie uwarunkowań do aktywności społecznej mieszkańców oraz zrównoważonego, długotrwałego rozwoju obszarów rewitalizacji, a tym samym podniesienie jakości życia, mieszkania

i pracy. Wsparcie mieszkańców podobszarów rewitalizacji w nabywaniu kompetencji społecznych i pobudzanie aktywności społecznej. Wspieranie młodzieży w kształtowaniu postaw otwartości i zaangażowania, upowszechnianie działań kultury i sportu. Dla wsparcia realizacji inicjatyw społecznych zostanie zagospodarowana i zaadaptowana przestrzeń publiczna, która będzie odnowiona i wyposażona w elementy małej architektury. W szczególności realizowane będą działania ukierunkowane na:

- integrację społeczną,
- przeciwdziałanie problemom społecznym,
- poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego,
- poprawę infrastruktury socjalnej i jakości przestrzeni publicznej (modernizacja i podniesienie jakości przestrzeni publicznej (pod kątem funkcjonalnym i estetycznym; stworzenie miejsc potrzebnych i atrakcyjnych dla mieszkańców i odwiedzających; utworzenie i wzbogacenie terenów zielonych).

6. Lista planowanych przedsięwzięć wraz z opisami

Podstawowym kryterium doboru przedsięwzięć była zgodność z wnioskami płynącymi z diagnozy Gminy rozumianymi jako problemy społeczne, gospodarcze, funkcjonalno-przestrzenne i środowiskowe. Wybrane projekty będą zlokalizowane na podobszarach rewitalizacji. Projekty inwestycyjne będą wspierające wobec działań o charakterze nieinwestycyjnym, które będą oddziaływać na dany podobszar rewitalizacji.

W poniższej tabeli przedstawiono wykaz przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Są to planowane podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, termin realizacji, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, o ile dane te są możliwe do wskazania.

6.1 Przedsięwzięcia podstawowe

Tabela 34 Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Wnioskodawca
1	Przestrzeń dla mieszkańców – nowa funkcja terenu w centrum Klembowa	GOK / Gmina Klembów
	Lokalizacja przedsięwzięcia	Klembów oddziaływanie w podobszarach: Pieńki /Sitki Pasek / Krzywica / Lipka
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania
		Termin realizacji

	5 000 000	Środki własne, Gmina Klembów, UE, Ministerstwo Sportu i Turystyki	2017-2022
Opis problemu	<p>Teren wokół GOK jest otwartym placem, który obecnie najczęściej pełni funkcję nieuporządkowanego parkingu. Jednocześnie mieszkańcy miejscowości Klembów nie mają miejsc do spotkań, aktywności sportowej i integracji. Miejsca integracji brakuje także mieszkańcom sąsiednich miejscowości: z jednej strony najślabiej zaludnionym sołectwie Pieńki, z drugiej – w sołectwie Sitki. Oba te sołectwa – w odróżnieniu od Klembowa, nie mają publicznej przestrzeni i potencjału instytucjonalnego, aby na swoim terenie wygospodarować miejsce do spotkań i działań animacyjnych, integracyjnych i aktywizacyjnych dla różnych grup mieszkańców. Jednocześnie, mieszkańcy obu tych sołectw mają utrudnione możliwości komunikacyjne, aby korzystać z infrastruktury kulturalno-rekreacyjnej oddalonych sołectw.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak zagospodarowanej wspólnej przestrzeni publicznej sprzyjającej integrowaniu się mieszkańców podczas realizacji przedsięwzięć na rzecz lokalnych społeczności, brak miejsc w których mieszkańcy mogą spotkać się by podejmować wspólne działania 		
Cel przedsięwzięcia	<p>Stworzenie miejsca spotkań w centrum podobszaru rewitalizacji – głównie z wykorzystaniem na imprezy, festyny, kiermasze, jarmarki (promocja lokalnych produktów), a także usprawnienie organizacji ruchu pieszo - kołowego oraz poprawa otoczenia GOK i UG Klembów.</p>		
Zakres realizowanych zadań	<p>Koncepcja odnowy terenu pomiędzy GOK a Urzędem Gminy, zakłada nadanie miejscu nowych funkcji . Ma on przybrać formę skweru i uwzględnić miejsca postojowe i parkowania pojazdów mechanicznych, ale przede wszystkim ma dać możliwość organizowania wystaw, plenerów. Ma to być miejsce wypoczynku, spotkań towarzyskich i kulturalnych mieszkańców Klembowa a swoją charakterystyką nawiązywać i upamiętniać historycznie związanego z Klembowem gen. Franciszka Żymirskiego.</p> <p>Aby ułatwić mieszkańcom rekreację zadbamy o elementy małej architektury (ławki, kosze na śmieci, miejsca odpoczynku) oraz elementy umożliwiające aktywną rekreację, m.in. przystań kajakową, stanowiska wędkarskie nad Cienką czy boisko lekkoatletyczne.</p> <p>Zadanie będą realizowane sukcesywnie i każdorazowo konsultowane z mieszkańcami.</p> <p>Nowa funkcja przestrzeni zostanie wykorzystana np. przez GOPS na zajęcia dla seniorów oraz rodzin, które korzystają z jego usług. Prowadzone będą zajęcia propagujące aktywność fizyczną (np. pokazowe lekcje TAI-CHI).</p> <p>Tak przygotowana przestrzeń będzie wykorzystana na potrzeby realizacji działań aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców podobszaru Pieńki / Sitki oraz społecznych przedsięwzięć integracyjnych adresowanych do różnych grup wiekowych. Dla zapewnienia możliwości uczestnictwa zostanie zorganizowany publiczny transport dla mieszkańców z tego podobszaru.</p>		

	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
Produkty	Powierzchnia rewitalizowanej przestrzeni	m ²	2 000	Protokół odbioru
	Liczba elementów małej architektury	szt.	30	Protokół odbioru
	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
Rezultaty	Liczba osób, którym poprawiła się jakość życia	osoba / rok	80% mieszkańców podobszaru rewitalizacji	dane własne / badanie jakościowe
	Liczba wydarzeń integracyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji	osoba / rok	20% mieszkańców podobszaru rewitalizacji	dokumentacja projektu / foto

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
2	„Nie daj się nudzić, dołącz do nas”		Stowarzyszenie „Przyszłość Roszczepu”, GOK Klembów, Gmina Klembów
Lokalizacja przedsięwzięcia			Świetlica w Roszczepie
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	120 000,00 tys.	środki własne, RPO WM, MPiPS, MKiDN	01.08. do 31.12. w latach 2017-2023
Opis problemu	<p>Remont świetlicy - w okresie jesienno – zimowym nie ma miejsca w którym młodzież, dzieci i seniorzy 60 + znaleźliby miejsce do rozwoju zainteresowań. Młodzież nie ma zajęcia wieczorami więc siedzi przed komputerem. Seniorzy 60+ nie spotykają się w GOK w Klembowie z uwagi na brak możliwości dojazdu, czują się osamotnieni, nikt nie interesuje się ich bytem i funkcjonowaniem. W okresie jesienno –zimowym mieszkańcy nie mają miejsca spotkań, gdzie można by było zorganizować zajęcia dla każdej z grup wiekowych. Przy wsparciu GOK Klembów, Gminy Klembów i z wielkim zaangażowaniem mieszkańców można będzie promować zdrowy, bezpieczny i aktywny tryb życia oraz rozwijać potencjał dzieci i młodzieży.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak miejsca, ogólnodostępnej infrastruktury i zagospodarowanej przestrzeni publicznej do realizowania przedsięwzięć na rzecz mieszkańców i wspólnie z mieszkańcami podobszarów rewitalizacji 		
Cel przedsięwzięcia	Celem przedsięwzięcia jest umożliwienie mieszkańcom wspólnych spotkań, podniesienie ich aktywności sportowych, manualnych, kulinarnych, pokazania, jak		

	można w sposób aktywny spędzić czas połączony z konkursami, grami i zabawami. Organizując spotkania senior 60+ będzie można podnieść aktywność tej grupy społecznej i sprawić, że poczują się docenieni. Seniorzy przełożą wiedzę jaką posiadają w tematach jak: szydełkowanie, kulinaria, zajęcia manualne oraz promowanie zdrowego trybu życia. Młodzież i dzieci poprzez spotkania będą wykazywać swoją wiedzę i zdolności w różnych konkursach: fotograficznych, plastycznych, wiedzy o naszej gminie itp .			
Zakres realizowanych zadań	<p>W naszym projekcie chcemy zorganizować następujące zadania wspólnie z GOK Klembów, Gminą Klembów, GOPS Klembów: 1 spotkanie w tygodniu dla seniorów, w programie: gotowanie, pieczenie ciast, szydełkowanie, gdzie seniorzy zaproszą dzieci na lekcje takich prac z uwagi na ich zanikanie - nie wszyscy wiedzą jak to się robi. Następnie wspólnie z KGW Roszczep zaśpiewają tradycyjne piosenki ludowe.</p> <p>Po 1 spotkaniu w tygodniu dla młodzieży - organizacja gier i zabaw, konkursów fotograficznych, historycznych, wspólnie z dziećmi stworzenie teatru amatorskiego.</p> <p>Spotkania dla dzieci, pomoc w rozwijaniu pasji i zainteresowań u najmłodszych.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba zagospodarowanych obiektów infrastruktury na rewitalizowanym podobszarze	szt.	1	protokół odbioru
	Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji	m ²	100	protokół odbioru
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	osoby uczestniczące w działaniach	Dzieci i opiekunowie, młodzież, seniorzy	50 dzieci 20 młodzież 30 seniorzy	listy obecności / dokumentacja foto

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
3	„Lepsza przyszłość dla mieszkańców Karolewa”		Stowarzyszenie TUKARO „Lepsza Przyszłość” / GOK Klembów / Gmina Klembów
Lokalizacja przedsięwzięcia			Karolew
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	120 000	RPO (UE), MPIPS, MKIDN, środki własne	2017-2023

Opis problemu	<p>Największym problemem jest brak miejsca spotkań (typu świetlica). Realizujemy spotkania projekty tylko w okresie, kiedy jest ciepło i pozwala nam na to pogoda. Brak prądu, pomieszczenia „socjalnego”, pomieszczenia do spotkań, toalety uniemożliwia dogodne dla organizowanie wspólnych działań dla mieszkańców, szczególnie dzieci i seniorów.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak miejsca, ogólnodostępnej infrastruktury i zagospodarowanej przestrzeni publicznej do realizowania przedsięwzięć na rzecz mieszkańców i wspólnie z mieszkańcami podobszarów rewitalizacji 			
Cel przedsięwzięcia	<p>Celem zadania publicznego jest umożliwienie wspólnej integracji mieszkańców dwóch miejscowości: Tuł i Karolewa, podniesienie aktywności sportowej, pokazanie w jaki sposób można spędzić wolny czas. Realizacja wymienionych celów odbywać się będzie cyklicznie np. przez przeprowadzenie zawodów sportowych w piłkę nożną czy siatkową, wędkarskich, warsztatów kulinarnych, z szydełkowania, plecenia z wikliny, lepienia z gliny, robienia ozdób świątecznych, konkurs fotograficzny, rajdy rowerowe, kino plenerowe, itp.</p>			
Zakres realizowanych zadań	<p>Przygotowanie planu działań, spotkania z mieszkańcami, organizowanie wydarzeń, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> -opracowanie plakatów wydruk -zarezerwowanie atrakcji (dmuchany zamek, animator, wata cukrowa) -przygotowanie konkurencji sportowych, kulinarnych, pytań na konkurs wiedzy -organizowania spotkania sportowego / kulturalnego / edukacyjnego. <p>Zadanie będzie realizowane w sołectwie Tuł, które jest zlokalizowane poza obszarem rewitalizacji, jednak funkcjonalnie zapewnia przestrzeń do realizacji działań społecznych dla mieszkańców sołectwa Karolew. Realizowane zadanie będzie skierowane do mieszkańców podobszaru rewitalizacji Karolew, oraz w ramach działań integracyjnych także mieszkańców sołectwa Tuł.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób biorących udział w zajęciach	osoba	40	Obserwacje, ankiety, listy obecności
	Liczba przeprowadzonych konkursów	szt.	2	Dokumentacja konkursowa
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób, którym poprawiła się jakość życia	osoba / rok	80% mieszkańców obszaru rewitalizacji	dane własne / badanie jakościowe
	Liczba wydarzeń integracyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji	osoba / rok	20% mieszkańców obszaru rewitalizacji	dokumentacja projektu / foto

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Wnioskodawca
----------------------	---	---------------------

4	Żywa świetlica – animacja zajęć		Gmina Klembów	
Lokalizacja przedsięwzięcia			Pasek / Krzywica / Lipka	
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji	
	500 000,00	RPO (UE), MPIPS, środki własne	2017-2020	
Opis problemu	<p>Brak miejsca spotkań dla mieszkańców miejscowości Pasek, Krzywica i Lipka. Niedostateczna baza rekreacyjna. Niedostateczny poziom atrakcyjnej i dopasowanej do potrzeb oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, w szczególności dla młodzieży i seniorów.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak miejsca, ogólnodostępnej infrastruktury i zagospodarowanej przestrzeni publicznej do realizowania przedsięwzięć na rzecz mieszkańców i wspólnie z mieszkańcami podobszarów rewitalizacji 			
Cel przedsięwzięcia	<p>Poprawa dostępności bazy rekreacyjnej. Rozwój oferty spędzania czasu wolnego społeczności, w tym wykluczonej i zagrożonej wykluczeniem społecznym. Stworzenie lepszych warunków do organizacji aktywności dzieciom i młodzieży. Stworzenie miejsca integrującego lokalną społeczność oraz podnoszącego poziom aktywności społecznej mieszkańców głównie rewitalizowanego podobszaru.</p>			
Zakres realizowanych zadań	<p>Animacja zajęć sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych dla mieszkańców podobszaru rewitalizacji.</p> <p>Gruntowna modernizacja istniejącego budynku świetlicy uwzględniająca działania termomodernizacyjne.</p> <p>Stworzenie placu zabaw dla dzieci.</p> <p>Zagospodarowanie terenu nad rz. Rządzą na miejsce spotkań z altaną, miejscem na ognisko i boisko do piłki plażowej.</p> <p>Dla zapewnienia możliwości uczestnictwa zostanie zorganizowany publiczny transport dla mieszkańców z tego podobszaru.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba zagospodarowanych obiektów infrastruktury na rewitalizowanym podobszarze	szt.	1	Protokół odbioru
Rezultaty	Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji	m ²	1500	Protokół odbioru
	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze	Osoby /rok	600	dokumentacja foto / listy obecności / plan zajęć

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Wnioskodawca
5	„Każdy jest potrzebny” - integracja społeczna	OPS, Gmina Klembów

Lokalizacja przedsięwzięcia		wszystkie podobszary rewitalizacji:		
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji	
	200 000	RPO WM, POWER, MPiPS	2017-2023	
Opis problemu	<p>Trudności życiowe osób i rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, osób stale korzystających ze wsparcia OPS i długotrwale bezrobotnych.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowane potrzeby rewitalizacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - marginalizacja społeczna osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej (w tym często niezaradność życiowa, brak wiedzy lub perspektyw, niewystarczające lub nieadekwatne kompetencje społeczne i zawodowe), ograniczone możliwości podejmowania działań wspierających w ramach zasobów własnych 			
Cel przedsięwzięcia	<p>Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem w wieku aktywności zawodowej korzystających ze świadczeń OPS oraz kobiet, ze szczególnym uwzględnieniem osób w wieku powyżej 50. roku życia.</p>			
Zakres realizowanych zadań	<p>Działania integracji społecznej kierowane do osób ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia, działania interwencyjne i profilaktyczne, animacja działań społecznych i zagospodarowanie otoczenia. Planuje się działania w zakresie aktywnej integracji oraz aktywizujące lokalną społeczność – działania o charakterze wspomagającym i towarzyszącym. Animowanie aktywności społeczności lokalnej, organizowanie działań wspierających więzi sąsiedzkie i ukierunkowanych na zwiększenie społecznej aktywności młodzieży, kobiet i seniorów.</p> <p>W ramach projektu przewiduje się m.in.. następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - praca socjalna, - doradztwo zawodowe i psychologiczne, - warsztaty autoprezentacji, wizażu, stylizacji, - działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej - wsparcie w znalezieniu lub zmianie pracy, - działanie o charakterze środowiskowym (imprezy i spotkania integracyjne, wycieczki, szkoła rodzica). 			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika
	Liczba godzin zajęć / warsztatów	godz.	500	Program zajęć
	Liczba uczestników zajęć/warsztatów	osoba	100	Dokumentacja foto / listy obecności
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika
	Liczba osób, które zdobyły kwalifikacje i podniosły samoocenę w zakresie udzielonego wsparcia	osoba	100	Ankiety ex-ante i ex-post, badanie jakościowe/opinia specjalistów

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca	
6	„Animator nad stawem” animacja, aktywizacja i integracja międzypokoleniowa		Gmina Klembów	
Lokalizacja przedsięwzięcia			Karolew	
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania		Termin realizacji
	120 000	RPO WM, MPIPS, krajowe środki publiczne		2017-2022
Opis problemu	<p>Stawy położone w miejscowości Tuł stanowią potencjał dla podobszaru rewitalizacji Karolew, mógłby pełnić rolę miejsca integracji i społecznej aktywności mieszkańców. Obecnie jest zdominowany przez grupy młodzieży, które charakteryzują się chuligańskim zachowaniem. Poprzez prowadzenie pracy socjalnej w terenie, przy zaangażowaniu specjalisty do pracy z „trudną młodzieżą”, tzw. streetworkera, zostanie przywrócona funkcja rekreacyjna przestrzeni wspólnej wokół stawu, który stanie się miejscem integracji dla wszystkich mieszkańców.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak oferty aktywności społecznej oraz działań integracyjnych i aktywizacyjnych dla różnych grup mieszkańców, w tym w szczególności dla młodzieży i seniorów 			
Cel przedsięwzięcia	Animacja zajęć i prowadzenie środowiskowej pracy socjalnej z „trudną młodzieżą”, działania integracji międzypokoleniowej.			
Zakres realizowanych zadań	<p>Działania integracji społecznej kierowane do osób ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia, działania interwencyjne i profilaktyczne, animacja działań społecznych i zagospodarowanie otoczenia, praca w środowisku lokalnym i streetworking, animacja działań międzypokoleniowych. Planuje się działania w zakresie aktywnej integracji oraz aktywizujące lokalną społeczność – działania o charakterze wspomagającym i towarzyszącym. Animowanie aktywności społeczności lokalnej, organizowanie działań wspierających więzi sąsiedzkie i ukierunkowanych na zwiększenie społecznej aktywności młodzieży.</p> <p>W ramach projektu przewiduje się m.in.. następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - praca socjalna, - działanie o charakterze środowiskowym (imprezy i spotkania integracyjne, zagospodarowanie czasu wolnego, nabywanie umiejętności „miękkich”, w tym komunikacji). <p>Zadanie będzie realizowane w sołectwie Tuł, które jest zlokalizowane poza obszarem rewitalizacji, jednak funkcjonalnie zapewnia przestrzeń do realizacji działań społecznych dla mieszkańców sołectwa Karolew. Realizowane zadanie będzie skierowane do mieszkańców podobszaru rewitalizacji Karolew, oraz w ramach działań integracyjnych także mieszkańców sołectwa Tuł.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika

	Liczba godzin zajęć / warsztatów	godz.	500	Program zajęć
	Liczba uczestników zajęć/warsztatów	osoba	100	Dokumentacja foto / listy obecności
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika
	Liczba osób, które zdobyły kwalifikacje i podniosły samoocenę w zakresie udzielonego wsparcia	osoba	100	Ankiety ex-ante i ex-post, badanie jakościowe/opinia specjalistów

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
7	Zagospodarowanie na cele społeczne parku i stawów przy Szkole Podstawowej im Jana III Sobieskiego w Woli Rasztowskiej		Stowarzyszenie Wola Rasztowska, Rada Sołecka, Gmina Klembów
	Lokalizacja przedsięwzięcia		Teren przy Szkole Podstawowej im Jana III Sobieskiego w Woli Rasztowskiej oddziaływanie: podobszar Rasztów
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	1 000 000,00	Środki własne, środki RPO WM, POiŚ	2017/2018
Opis problemu	<p>Inicjatorami przedsięwzięcia są Stowarzyszenie Wola Rasztowska, Radni: Jadwiga Szewczyk, Zdzisław Rasiński, oraz Sołtys Jerzy Kulaka,</p> <p>Park i stawy z wyspą stanowią wraz z pałacem spuściznę historyczną Woli Rasztowskiej oraz całej gminy Klembów. Obecny stan wymaga natychmiastowej rewaloryzacji, gdyż zamiast być oprawą okazałego pałacu szpecą i są niechlubną wizytówką braku dbałości i szacunku dla historii.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak zagospodarowanej wspólnej przestrzeni publicznej sprzyjającej integrowaniu się mieszkańców podczas realizacji przedsięwzięć na rzecz lokalnych społeczności, brak miejsc w których mieszkańcy mogą spotkać się by podejmować wspólne działania 		
Cel przedsięwzięcia	<p>Uczynienie pałacu wraz z otoczeniem historycznej wizytówki gminy Klembów. Wpłynie to na atrakcyjność miejscowości i zwiększy zainteresowanie osób chęcią zamieszkania w gminie Klembów. Odzyskanie miejsca dla mieszkańców Woli Rasztowskiej oraz całej gminy Klembów. W niedalekiej przeszłości park oraz stawy tętniły życiem dzisiaj niszczeją i straszą swoim widokiem. Park może być miejscem spotkań i spacerów mieszkańców, zabaw i festynów jak to miało miejsce w niedalekiej przeszłości. Na stawach można organizować amatorskie sporty wodne oraz zawody w łowieniu ryb. W pałacu mogą być organizowane spotkania i koncerty historyczne. Zrewaloryzowany park i stawy będzie miejscem, w którym mieszkańcy będą mogli się zintegrować, poznać historie regionu, w którym</p>		

	zamieszkują a także nauczyć młode pokolenia, co to jest uczciwość i patriotyzm.			
Zakres realizowanych zadań	<p>Renowacja terenów zielonych- trawników. Dokonanie nowych nasadzeń drzew, krzewów i rabat kwiatowych. Renowacja istniejących starodrzewów. Odtworzenie alejek parkowych wraz z nawierzchnią oraz ich oświetlenie. Zakup i ustawienie ławek. Wykonanie zadanej sceny koncertowej z ekranem kinowym. Oczyszczenie stawów i odtworzenie wyspy wraz z mostkiem. Wykonanie altany na wyspie. Naprawa grobli pomiędzy stawami. Wszystkie elementy wystroju parku i stawów powinny być wykonane w klimacie odpowiednim dla epoki baroku.</p> <p>Tak przygotowana przestrzeń będzie wykorzystana na potrzeby realizacji działań aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców podobszaru Roszczep oraz społecznych przedsięwzięć integracyjnych adresowanych do różnych grup wiekowych. Dla zapewnienia możliwości uczestnictwa zostanie zorganizowany publiczny transport dla mieszkańców z tego podobszaru.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Nazwa wskaźnika
	Liczba zagospodarowanych obiektów infrastruktury na rewitalizowanym podobszarze	szt.	1	Protokół odbioru
	Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji	ha	2	Protokół odbioru
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze	osoby /rok	1 500	dokumentacja foto / listy obecności / plan zajęć

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
8	Utworzenie świetlicy Wiejskiej w Rasztowie		Gmina Klembów
Lokalizacja przedsięwzięcia			Rasztów
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	250 000,00	Środki zewnętrzne, min. RPO WM, środki z budżetu Gminy Klembów	2018- 2022

Opis problemu	<p>W miejscowości Rasztów brakuje miejsca do spotkań integracyjnych, organizowania zebrań wiejskich i innych funkcji kulturalno-społecznych.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak miejsca, ogólnodostępnej infrastruktury i zagospodarowanej przestrzeni publicznej do realizowania przedsięwzięć na rzecz mieszkańców i wspólnie z mieszkańcami podobszarów rewitalizacji 			
Cel przedsięwzięcia	<p>Powstanie świetlicy wiejskiej spowoduje znaczącą poprawę integracji społecznej mieszkańców. Ponadto umożliwi większe zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne miejscowości i Gminy Klembów.</p>			
Zakres realizowanych zadań	<p>W ramach środków własnych Gminy: Nabycie działki pod budowę, opracowanie projektu technicznego obiektu, przygotowanie wniosku o dofinansowanie zewnętrzne, budowa obiektu i rozliczenie projektu dofinansowującego.</p> <p>W ramach środków zewnętrznych: adaptacja i wyposażenie wybudowanego obiektu, włączenie lokalnej społeczności w prace remontowo-adaptacyjne, wypracowanie harmonogramu zajęć (podział „czasu w świetlicy” na poszczególne grupy: seniorzy, młodzież, dzieci, kobiety – aktywne mieszkanki sołectwa), organizacja i prowadzenie zajęć dla każdej z grup.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba zagospodarowanych obiektów infrastruktury na rewitalizowanym podobszarze	szt.	1	Protokół odbioru
	Powierzchnia zagospodarowanego podobszaru rewitalizacji	m ²	80	Protokół odbioru
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób stale korzystających z obiektów wybudowanych na rewitalizowanym podobszarze	osoby /rok	250	dokumentacja foto / listy obecności / plan zajęć

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Wnioskodawca
9	Utworzenie i rozwój Młodzieżowej Rady Gminy	Gmina Klembów / Stowarzyszenie „Przyszłość Roszczepu”
Lokalizacja przedsięwzięcia		Roszczep

Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji	
	30 000,00	Środki własne, RPO WM, PO FIO	2017-2018	
Opis problemu	<p>W 2016r. Gmina rozpoczęła inicjatywę tworzenia Młodzieżowej Rady Gminy. Jako potencjalni członkowie zgłosili się uczniowie dwóch Gimnazjów z Klembowa i Ostrówka, jednakże brak tej inicjatywie „ducha” niezbędnego do wymyślenia koncepcji dalszego działania, a nawet do ukonstytuowania.</p> <p>W całej Gminie frekwencja wyborcza mieści się w okolicach średniej na tle kraju, ale już w wyborach sołeckich nie jest wysoka, a przecież chodzi o wybór przedstawiciela każdego z sołectw, najmniejszej społeczności.</p> <p>W chwili obecnej MR to grupa robocza 30 osób, którą chcielibyśmy zmobilizować do działania. Chcielibyśmy, żeby byli głosem młodzieży, co pozwoli na lepsze planowanie działań Gminy w przyszłości, czy to dot. infrastruktury, czy tzw. działań miękkich.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną: - niski poziom aktywności społecznej i niski poziom kapitału społecznego</p>			
Cel przedsięwzięcia	<p>Stworzenie Rady Młodzieżowej, która będzie także ciałem doradczym dla Wójta; będzie realizowała swój plan działania i będzie inicjowała działania.</p> <p>Rada stanie się ważnym elementem procesu rewitalizacji w gminie, ze względu na inną optykę patrzenia na problemy i świeżość pomysłów.</p>			
Zakres realizowanych zadań	<p>Stworzenie Rady to proces, w który musi się początkowo zaangażować osoba dorosła, dlatego przewidujemy przydzielenie pracownika do opiekowania się młodzieżą.</p> <p>W miarę możliwości i dostępności środków zewnętrznych chcielibyśmy zorganizować młodzieży wyjazdy studyjne do miejsc, gdzie młodzieżowe rady już funkcjonują.</p> <p>Ważnym elementem będą szkolenia i warsztaty z zakresu świadomości obywatelskiej, komunikacji, wystąpień publicznych albo konstruowania projektów.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób	Osoby	30	dokumentacja projektu
	Stworzona Rada Młodzieżowa	sztuka	1	dokumentacja projektu / rejestr organizacji
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób poniżej 19 r. ż. (młodzieży) która podniesie kompetencje społeczne	osoby	30	dokumentacja projektu

Liczba osób z obszaru rewitalizacji, która weźmie udział w spotkaniach / wydarzeniach zorganizowanych przez Radę	osoby	50 / rok	dokumentacja projektu
--	-------	----------	-----------------------

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
10	Utworzenie i prowadzenie Klubu Integracji Społecznej (KIS) – nowa funkcjonalność świetlicy w Roszczepie		Gmina Klembów / GOPS
Lokalizacja przedsięwzięcia			Roszczep
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	300 000,00	Środki własne, MRPiPS, RPO, Urząd Marszałkowski, PUP	2018-2020
Opis problemu	<p>Na terenie gminy brakuje miejsc, w których mieszkańcy mogliby uzyskać pomoc, m.in. ze względu na braki w infrastrukturze lokalowej. GOPS pomaga swoim podopiecznym jedynie w Klembowie, gdzie ma swoją siedzibę, a ze względu na trudności komunikacyjne na terenie Gminy dostęp do nich jest utrudniony. Stworzenie KIS byłoby idealną odpowiedzią na ww. problemy. Przeszkodą jest jedynie brak odpowiedniego lokalu. Ten, który mógłby pełnić nowe funkcje dla lokalnej społeczności wymaga remontu i nadania mu nowych funkcji, m.in. na stworzenie KIS. Potrzebna będzie osoba do prowadzenia KIS, która zostanie bądź zatrudniona przez GOPS lub jeden z pracowników zostanie oddelegowany do pracy w KIS.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak oferty aktywności społecznej oraz działań integracyjnych i aktywizacyjnych dla różnych grup mieszkańców 		
Cel przedsięwzięcia	Stworzenie KIS, które będzie miejscem przyjaznym dla mieszkańców i które spełni nowe role społeczne.		

Zakres realizowanych zadań	Stworzenie KIS będzie ważnym elementem pracy z osobami z obszarów zdegradowanych wymagających wsparcia, ale też dla pozostałych mieszkańców Gminy Klembów.			
	W ramach KIS prowadzone będą zajęcia z osobami dorosłymi, min. doradcą zawodowym, psychologiem, prawnikiem (w zakresie prawa pracy, prawa rodzinnego, spadkowego).			
	Na miejscu prowadzony będzie trening umiejętności społecznych m.in. zajęcia z komunikacji społecznej, autoprezentacji, radzenie sobie ze stresem, motywacji do działań.			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba godzin zorganizowanych zajęć	godzina	150	Program zajęć
	Liczba osób biorących udział w zajęciach	osoby	150	Lista obecności/ zgłoszenia
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób, które skorzystają z oferty KIS będące w ewidencji GOPS	Osoby	50	Ewidencja GOPS
	Zmniejszenie ilości osób będących w ewidencji GOPS	osoba	- 5%	Dane GOPS

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
11	Zintegrowana, aktywna społeczność Krusza		Gmina Klembów / Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Kruszu / GOK
Lokalizacja przedsięwzięcia			Krusze
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	200 000,00	Środki własne, RPO	2018-2020
Opis problemu	Na terenie sołectwa Krusze nie działa organizacja, która organizowałaby jakiegokolwiek inicjatywy na rzecz mieszkańców. Zlokalizowana w miejscowości Szkoła Podstawowa skupia się na zapewnieniu zajęć, również pozalekcyjnych głównie dzieciom. Dorośli nie organizują żadnych lokalnych wydarzeń, nie ma dni sołectwa czy „święta piezzonego ziemniaka”, tak jak to się dzieje w okolicznych wsiach. Być może dlatego, że duża grupa osób jest niezaradna życiowo, są klientami GOPSu, są bezrobotni i czekają na inicjatywy odgórne. Jednym z powodów braków lokalnych inicjatyw jest brak miejsca do wspólnej rekreacji, ponieważ pojedyncze osoby mają swoje podwórka, ale już mieszkańcy nie mają		

	<p>wspólnej przestrzeni. Specyficzne położenie wsi i problemy komunikacyjne wpływają na niski udział mieszkańców w zajęciach organizowanych przez GOK w Klembowie. Brak inicjatyw widać chociażby w przeznaczeniu funduszu sołeckiego na 2017r. w całości na działania tzw. "twarde" czyli utwardzeni dróg gruntowych i uzupełnienie oświetlenia.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niski poziom aktywności społecznej i niski poziom kapitału społecznego 			
<p>Cel przedsięwzięcia</p>	<p>Integracja mieszkańców do wspólnych działań, poprzez stworzenie oferty zajęć dla mieszkańców we współpracy Gminy z GOKiem i GOPSem. Zajęcia i wydarzenia pozwolą na odbudowanie umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, pomogą w nawiązaniu nowych relacji i przełożą się na poprawę jakości życia mieszkańców.</p>			
<p>Zakres realizowanych zadań</p>	<p>W ramach projektu przewidujemy zajęcia dla dorosłych mieszkańcó w Kruszu, nie zapominając o najmłodszych, ponieważ oni również stanowią ważną część społeczności, która będzie miała wpływ na to jak będzie się żyło w Kruszu za kilka lat.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzymy lokalny bank czasu, ze względu na fakt, iż dysponujemy znaczną ilością osób starszych, ale jeszcze aktywnych, które mogą np. popilnować dzieci przez godzinę; spora grupa osób jest bezrobotna i dla nich może to być szansa na znalezienie zajęcia; 2. Zorganizujemy zajęcia międzypokoleniowe, np. z robienia kwiatów z bibuły, wicia palem, czy pieczenia ciast drożdżowych. 3. Zorganizujemy konkurs „Śladami przodków – czyli wszystko co wiesz o Kruszu” poprzedzony wspólnymi spotkaniami przy kawie i ciastkach, gdzie można będzie wspominać minione dzieje; 4. Przeprowadzimy konkurs na zagospodarowanie wspólnej przestrzeni przy szkole, zgodnie z preferencjami głównych użytkowników, czyli mieszkańców i zgodnie z tą koncepcją przeprowadzimy niezbędne prace; 5. Stworzymy wspólnie z małymi dziećmi i dziećmi ze szkoły ogród dla motyli, aby pokazać jak można pozytywnie oddziaływać na przyrodę i swoje najbliższe środowisko naturalne; 6. Zorganizujemy pokazy „kina pod chmurką” na odświeżonym terenie przy szkole. <p>Zaplanowane działania, częściowa mogą odbywać się w pomieszczeniach udostępnionych przez Szkołę Podstawową, jednakże część wymaga przystosowania niezagospodarowanego terenu przy szkole (m.in. poprzez ustawienie elementów małej architektury, stworzenia miejsca na ogniska, nasadzenia). Udział mieszkańców w jego adaptacji jako miejsca wspólnej rekreacji pozwoli na jego częste i aktywne wykorzystywanie.</p>			
<p>Produkty</p>	<p>Nazwa wskaźnika</p>	<p>Jednostka</p>	<p>Liczba jednostek</p>	<p>Źródło danych</p>
	<p>Liczba osób biorących udział w zajęciach</p>	<p>osoba</p>	<p>40</p>	<p>Obserwacje, ankiety, listy obecności</p>
	<p>Liczba</p>	<p>szt.</p>	<p>2</p>	<p>Dokumentacja</p>

	przeprowadzonych konkursów			konkursowa
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób, którym poprawiła się jakość życia	osoba / rok	80% mieszkańców obszaru rewitalizacji	dane własne / badanie jakościowe
	Liczba wydarzeń integracyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji	osoba / rok	20% mieszkańców obszaru rewitalizacji	dokumentacja projektu / foto

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)		Wnioskodawca
12	KlemBUS – transport na telefon		Gmina Klembów / GOPS
Lokalizacja przedsięwzięcia			wszystkie podobszary rewitalizacji
Ramy przedsięwzięcia	Orientacyjna wartość	Źródło finansowania	Termin realizacji
	350 000,00	Środki własne, MRPiPS, RPO, POWER	2018-2020
Opis problemu	<p>Gmina Klembów jest gminą rozległą obszarowo i występują u nas trudności komunikacyjne, głównie dla osób bezrobotnych, starszych, samotnych, niepełnosprawnych nie posiadających własnego środka transportu. Problemem dla nich staje się wizyta w Urzędzie czy u lekarza. W okresie letnim sprawniejsi mieszkańcy radzą sobie z tymi trudnościami jeżdżąc rowerem, natomiast okres jesienno- zimowy jest już dla nich nie lada wyzwaniem logistycznym.</p> <p>W szczególności brak komunikacji publicznej jest dotkliwy dla mieszkańców tych sołectw, które nie mają obecnie dostępu do żadnego transportu publicznego. Na ogół występuje wyraźna korelacja pomiędzy zamożnością mieszkańców a dostępnością transportową, a to oznacza, że w sołectwach bez transportu publicznego mieszkają osoby znajdujące się w trudniejszej sytuacji życiowej, znaczą część mieszkańców stanowią seniorzy. Żeby móc skorzystać z usług publicznych muszą oni korzystać z uprzejmości rodziny lub sąsiadów, albo pokonać pieszo kilka km udając się do najbliższej skomunikowanej miejscowości.</p> <p>Sytuacja ta ogranicza dostęp do podstawowych usług publicznych i przekłada się na jakość życia mieszkańców podobszarów rewitalizacji (których szczególnie dotyczy problem wykluczenia transportowego), którzy rzadko korzystają z fakultatywnej oferty instytucji i organizacji.</p> <p>Projekt jest odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę rewitalizacyjną:</p>		

	- brak możliwości swobodnego przemieszczania się ze względu na brak dostępnej komunikacji publicznej w sołectwie			
Cel przedsięwzięcia	Zmniejszenie skali wykluczenia transportowego mieszkańców sołectw stanowiących podobszary rewitalizacji poprzez zapewnienie im komunikacji wewnątrzgminnej i możliwości przemieszczania się do innych sołectw gminy, a tym samym ułatwienie dostępu do podstawowych usług publicznych i poprawa jakości życia mieszkańców.			
Zakres realizowanych zadań	<p>Przeprowadzenie badania zachowań konsumenckich ukierunkowanych na zdiagnozowanie preferencji mieszkańców i możliwości organizacyjnych gminy w zakresie zapewnienia mieszkańcom korzystania z komunikacji publicznej w formule elastycznego transportu oraz ewaluacja wdrożonego rozwiązania.</p> <p>Stworzenie KlemBus'a to podpisanie umowy z przewoźnikiem lub zakup własnego środka transportu, który będzie realizował przewozy na zamówienia. W zależności od tego jak rozwinie się ten pomysł przyjmujemy dwa warianty jego działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) osoba potrzebując środka transportu zgłasza się do GOPSu i pracownik po weryfikacji zleca wykonanie przejazdu; 2) GOPS przekazuje przewoźnikowi listę osób uprawnionych do korzystania z lokalnego transportu; <p>Płatność za usługę realizuje Gmina.</p>			
Produkty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Liczba osób, która skorzysta z darmowego transportu	osoba / mc	100 / mc	Raporty GOPS/ informacje od przewoźnika
	Liczba miejscowości, które zyskają dostęp do transportu publicznego	sołectwo	5	dokumentacja projektu, zlecenie dla przewoźnika
Rezultaty	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Liczba jednostek	Źródło danych
	Zwiększenie dostępności do usług publicznych	osoba / mc	100	Dane GOPS

6.2 Przedsięwzięcia komplementarne

Oprócz działań podstawowych, planowane do realizacji są także działania uzupełniające, których realizacja będzie wspierać osiągnięcie zakładanych celów.

- Rozwijanie przedsiębiorczości, zapewnienie wsparcia dla osób zakładających działalność gospodarczą lub prowadzącą działalność i znajdujących się w trudnej sytuacji – organizowanie szkoleń, doradztwa, pośrednictwo w usługach administracyjno-finansowych (sporządzanie biznesplanu, księgowość, przygotowywanie wniosków unijnych o dofinansowanie i/lub

rozliczanie ich), wsparcie dla tworzenia podmiotów ekonomii społecznej. Szacunkowa wartość 100 000,00 zł. finansowany ze środków krajowych (Fundusz Pracy, wsparcie w pozyskaniu dotacji z PUP) i /lub UE w ramach RPO lub POWER.

- Wsparcie mieszkańców w działaniach usuwania azbestu – usuwanie i utylizacja wyrobów azbestowych, w miarę możliwości i dostępności pozyskanie dofinansowania ze środków WFOŚiGW, wsparcie mieszkańców w pozyskiwaniu dofinansowania. Szacunkowy koszt: 150 000,00 zł. finansowany ze środków krajowych i /lub UE w ramach POiŚ i RPO.
- Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców, poprzez budowę ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej, tj. wiat miejsc parkingowych dla rowerów przy dworcach PKP i kluczowych przystankach autobusowych. Pozyskanie dofinansowania z funduszy UE (POWER) i innych mających na celu ochronę środowiska. Szacunkowy koszt: 5 000 000,00zł
- Poprawa jakości środowiska poprzez działania edukacyjne oraz kampanie upowszechniające pożądane zachowania obywatelskie (nie spalanie śmieci, nie wylwanie zanieczyszczeń do miejsc nieprzeznaczonych etc.). Szacunkowy koszt: 70 000,00 zł. finansowany ze środków krajowych i /lub UE w ramach POiŚ i RPO.

7. Realizacja Programu Rewitalizacji

7.1 Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów stanowi dokument otwarty. Poddawany będzie systematycznej, okresowej analizie i ocenie oraz będzie w razie potrzeby aktualizowany celem dostosowania do zmieniających się uwarunkowań, w szczególności w zakresie określenia lub doprecyzowania konkretnych projektów realizowanych w ramach rewitalizacji. Analiza, ocena i aktualizacja programu odbywać się będzie w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami.

Monitorowaniu, ocenie realizacji programu i jego aktualizacji służyć będzie system współpracy pomiędzy podmiotami programu oraz zaprojektowanie osiągnięcia wskaźników rezultatów i oddziaływania.

Plan działań dla przebiegu procesu rewitalizacji i informacje o jego realizacji zostanie określona w zależności od możliwości pozyskania środków, w tym konkursów organizowanych przez poszczególne instytucje. Przebieg i kolejność realizacji poszczególnych zadań zostanie określona w przedziałach czasowych. Analiza osiągniętych w danym okresie wskaźników będzie dokonywana nie rzadziej niż raz na kwartał według określonego harmonogramu.

Program Rewitalizacji będzie wdrażany przy uwzględnieniu szerokiej partycypacji społecznej, uwzględnianej przez cały okres wdrażania PR. Komunikacja społeczna oznacza realizację wszystkich poniżej wskazanych działań:

- informowanie mieszkańców o wszelkich planowanych działaniach dotyczących rewitalizacji,
- inicjowanie i moderowanie debaty publicznej dotyczącej zagospodarowania przestrzeni publicznej lub nadzór w przypadku zlecenia tego działania,
- wspieranie aktywności organizacji pozarządowych i innych grup mieszkańców podejmujących działania dotyczące rewitalizacji,
- w miarę możliwości uwzględnianie w planach rewitalizacji propozycji i stanowisk prezentowanych przez przedstawicieli mieszkańców.

Wszelkie działania partycypacyjne powinny być ukierunkowane na określenie konkretnych działań rewitalizacyjnych maksymalnie dopasowanych do potrzeb mieszkańców oraz wypracowanie kompromisowego stanowiska, gdy zgłaszane propozycje będą mocno rozbieżne lub wykluczające się.

7.2 Szacunkowe ramy finansowe

Szacunkowy łączny koszt realizacji PR w zakresie przedsięwzięć głównych i uzupełniających wyniesie **12 830 000,00 zł**, w tym 7 580 000,00 zł na to koszt realizacji przedsięwzięć podstawowych a 5 250 000,00 zł to kwota na działania uzupełniające.

Ramy finansowe Programu Rewitalizacji wraz z szacunkowym wskazaniem środków finansowych ze źródeł unijnych, publicznych i prywatnych stanowią sumę całkowitej wartości planowanych do realizacji zadań. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą finansowane ze środków unijnych (głównie Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego), krajowych wśród których wyróżnia się środki m.in. z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska a także środki budżetu gminy, oraz od podmiotów społecznych.

Projekty zaprezentowane w Programie Rewitalizacji oraz ich szczegółowe opisy (przedstawione w rozdziale „Lista planowanych przedsięwzięć”), mają charakter indykatorywny. Należy przez to rozumieć, iż dopuszczalne są modyfikacje dotyczące zarówno zakresu, jak i wartości, a realizacja poszczególnych zadań będzie uzależniona od bieżących możliwości finansowych podmiotów i instytucji odpowiedzialnych za ich wdrożenie. Poniższe, skrócone zestawienie, zawiera informację dotyczącą planowanych źródeł finansowania.

Tabela 35 Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych według źródeł finansowania

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Łączna wartość	Środki zewnętrzne	Środki krajowe	
				publiczne	prywatne
PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE					
1.	Przestrzeń dla mieszkańców – nowa funkcja terenu w centrum Klembowa	5 000 000,00	4 250 000,00	750 000,00	-
2.	Nie daj się nudzić, dołącz do nas.	90 000,00	81 000,00	4 500,00	4 500,00
3	Lepsza przyszłość dla mieszkańców Karolewa	90 000,00	81 000,00	4 500,00	4 500,00

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia (tytuł projektu)	Łączna wartość	Środki zewnętrzne	Środki krajowe	
				publiczne	prywatne
4	Żywa świetlica – animacja zajęć	90 000,00	81 000,00	9 000,00	-
5	„Każdy jest potrzebny” - integracja społeczna	120 000,00	108 000,00	12 000,00	-
6	Animator nad stawem	60 000,00	54 000,00	3 000,00	3 000,00
7	Zagospodarowanie na cele społ. parku i stawów w Woli Rasztowskiej	1 000 000,00	850 000,00	150 000,00	-
8	Utworzenie świetlicy Wiejskiej w Rasztowie	250 000,00	212 500,00	37 500,00	7 500,00
9	Utworzenie i rozwój Młodzieżowej Rady Gminy	30 000,00	27 000,00	3 000,00	-
10	Utworzenie i prowadzenie Klubu Integracji Społecznej (KIS)	300 000,00	255 000,00	45 000,00	-
11	Zintegrowana, aktywna społeczność Krusza	200 000,00	180 000,00	10 000,00	10 000,00
12	KlemBUS	350 000,00	297 500,00	52 500,00	-
Suma przedsięwzięć podstawowych		7 580 000,00	6 477 000,00	1 081 000,00	22 000,00
PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE					
1.	Wsparcie przedsiębiorczości	100 000,00	85 000,00	15 000,00	-
2.	Usuwanie azbestu – wsparcie dla mieszkańców	150 000,00	127 500,00	22 500,00	-
3.	Rozbudowa infrastruktury ścieżek rowerowych	5 000 000,00	4 250 000,00	750 000,00	-
4.	Edukacja środowiskowa dla mieszkańców	70 000,00	59 500,00	10 500,00	-
Suma przedsięwzięć uzupełniających		5 250 000,00	4 462 500,00	787 500,00	-

źródło: opracowanie własne

Łączna wartość realizacji Programu Rewitalizacji: 12 830 000,00 zł.

7.3 Struktura zarządzania realizacją programu

Warunkiem obowiązywania PR jako aktu prawa funkcjonującego jest jego przyjęcie do realizacji na mocy Uchwały Rady Gminy. System wdrażania *Programu* będzie zgodny z wymogami określonymi dla wdrażania poszczególnych projektów określonymi w aktach prawnych związanych z wdrażaniem funduszy strukturalnych oraz w innych obowiązujących dokumentach merytorycznych i aktach prawnych. Podmioty korzystające ze środków finansowych Unii Europejskiej są zobowiązane

przestrzegać przepisów, zasad i procedur wspólnotowych. Realizacja poszczególnych projektów PR będzie opierać się na systemie wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej oraz na zasadach wydatkowania środków według źródeł ich pochodzenia.

Nadzór nad całością realizowanych projektów objętych Programem Rewitalizacji sprawuje Wójt Klembowa. Nadzór nad kwestiami finansowymi związanymi z realizacją projektów sprawuje Skarbnik (zgodnie ze statutem).

Okresowa aktualizacja PR prowadzona będzie we współpracy z osobami i instytucjami, w tym z organizacjami pozarządowymi ważnymi z punktu widzenia wdrażania PR. Zmiany PR będą opiniowane zatwierdzane przez Radę Gminy w drodze uchwały. Za przygotowanie merytoryczne i formalne zaproponowanych zmian odpowiadać będzie pracownik właściwego referatu merytorycznego.

Zarządzanie wdrażaniem rewitalizacji będzie realizowane przez Urząd Gminy, w tym koordynacja procesów i organizowanie spotkań, a zatem nie generuje dodatkowych kosztów.

7.4 System monitorowania i oceny programu rewitalizacji

Odpowiedzialność za bieżące monitorowanie PR spoczywać będzie na wyznaczonych pracownikach Urzędu Gminy. Bieżąca ocena Programu będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki zawarte w każdym z przedstawianych do dofinansowania projektów oraz Listę projektów zawartą w niniejszym PR.

W celu skutecznej realizacji założeń zawartych w PR, będzie prowadzony monitoring wdrażania poprzez weryfikowanie przyjętych wskaźników:

- wskaźniki produktu i rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć,
- wskaźniki rezultatu z diagnozy służące wyznaczeniu obszaru rewitalizacji, a w perspektywie długookresowej mogą służyć także monitorowaniu oddziaływania (efektu) Programu Rewitalizacji.

Tabela 36 Wskaźniki monitorowania realizacji Programu Rewitalizacji

monitorowane zjawisko	miara	źródło	wartości		
			bazowe: 2016	pośrednie: 2020	docelowe: 2023
ubóstwo zmniejszenie ubóstwa mieszkańców znajdujących się w najtrudniejszej kondycji życiowej	% osób korzystających z OPS (udział osób, którym zrealizowano świadczenia pieniężne w ogóle mieszkańców)	OPS	6%	5,9%	5,8%
aktywność obywatelska wzrost poziomu aktywności obywatelskiej	% głosujących (frekwencja) w wyborach solectkich	Urząd Gminy	16,7%	20%	25%
technika poprawa warunków życia mieszkańców	liczba budynków /posesji bez wodociągu do ogólnej liczby budynków /posesji (w %)	Urząd Gminy	26%	0%	-
przedsiębiorczość wzrost poziomu	liczba mieszkańców na jedną firmę aktywną	CEIDG / REGON	21,3	23	26

monitorowane zjawisko	miara	źródło	wartości		
			bazowe: 2016	pośrednie: 2020	docelowe: 2023
przedsiębiorczości mieszkańców					
przestrzenny zwiększenie dostępności do przestrzeni publicznej przeznaczonej na działania integracji społecznej	liczba sołectw, w których są obiekty publiczne (budynki) zapewniające dostępność wspólnych przestrzeni publicznych (świetlice, kluby wiejskie itp.)	Urząd Gminy	1	3	5
przestrzeń zmniejszenie skali wykluczenia transportowego mieszkańców	liczba sołectw pozbawionych bezpośredniego dostępu do transportu publicznego lub z bardzo słabą komunikacją publiczną	Urząd Gminy	5	2	3
środowisko zmniejszenie szkodliwego oddziaływania na środowisko naturalne i zdrowie mieszkańców	średnia ilość azbestu w m ² przypadająca na 1 budynek	Urząd Gminy	111,2	105	100

źródło: opracowanie własne

8. Partycypacja społeczna

8.1 Mechanizmy włączenia interesariuszy

Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym. Skutki jego wdrożenia obejmują podmioty zlokalizowane na rewitalizowanych obszarach. W związku z tym, konieczne jest zaangażowanie przedstawicieli różnych grup interesariuszy do prac zarówno w proces przygotowania Programu Rewitalizacji, jak i w proces jego wdrażania, monitorowania oraz ewaluacji. Aktywny udział interesariuszy jest koniecznym warunkiem powodzenia długofalowego rozwoju obszarów znajdujących się w sytuacji kryzysowej. Interesariuszami rewitalizacji podobszarów na terenie Gminy Klembów są w szczególności:

- Urząd Gminy Klembów i jednostki organizacyjne mu podległe;
- mieszkańcy Gminy Klembów, w tym przede wszystkim mieszkańcy podobszarów rewitalizacji;
- mieszkańcy spoza terenu Gminy Klembów, którzy planują się na jej terenie osiedlić;
- przedsiębiorcy z terenu Gminy Klembów;
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Klembów i kierujące swoje działania do mieszkańców podobszarów rewitalizacji;

- inne podmioty zainteresowane realizacją Programu Rewitalizacji.

Zarządzeniem nr 0050.22.2017 z dnia 9 marca 2017 r. został powołany Komitet ds. Rewitalizacji. W skład Komitetu weszło 10 osób, w tym przedstawiciele: GOPS, GOK, PUP, sołectw oraz Urzędu Gminy. Zgodnie z tym zarządzeniem:

1. Komitet ds. Rewitalizacji, ma na celu monitorowanie:
  - a. jakości i postępu prac związanych z opracowywaniem dokumentu „Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023,
  - b. zgodności opracowywanego dokumentu z założeniami i definicją rewitalizacji.
2. Komitet ds. Rewitalizacji spotykać się będzie raz w miesiącu w wyznaczonym przez Wójta gminy Klembów terminie.
3. Komitet ds. Rewitalizacji wydaje rekomendacje co do postępu i jakości prac nad dokumentem „Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów na lata 2017-2023”.
4. Rekomendacje wydane przez Komitet ds. Rewitalizacji po akceptacji Wójta są podstawą do dalszych działań.

8.2 Udział interesariuszy w procesie tworzenia programu rewitalizacji

Program Rewitalizacji jest wypracowywany przez samorząd gminny i poddawany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Podmiotem odpowiedzialnym za proces przygotowania Programu Rewitalizacji jest Gmina Klembów, jednak prace nad przygotowaniem Programu, jego aktualizacją, a także wdrażanie opierają się na współpracy z różnymi interesariuszami.

Fundamentem działań na każdym etapie procesu rewitalizacji jest partycypacja społeczna. W celu prawidłowego przeprowadzenia rewitalizacji i odniesienia sukcesu w tym zakresie, konieczne jest podjęcie wspólnych wysiłków przez różne podmioty. Dlatego też istotne jest, aby wszyscy interesariusze brali czynny udział na etapie diagnozowania, programowania, wdrażania i monitorowania procesu rewitalizacji. Sposób włączenia interesariuszy w proces opracowania Programu Rewitalizacji na terenie Gminy Klembów opierał się na przeprowadzaniu różnych form konsultacji społecznych do których należy zaliczyć:

- przeprowadzenie wywiadów pogłębionych;
- ankietyzację;
- zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej;
- spotkanie warsztatowe,
- warsztaty.

W ramach opracowywania Programu Rewitalizacji wybrano wyżej wymienione techniki, ponieważ są one popularne, nieskomplikowane i dążą do bezpośredniego zaangażowania całej społeczności Gminy w proces rewitalizacji. Aby zapewnić jak największy udział mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych interesariuszy rewitalizacji, o każdej z form konsultacji zostali wcześniej powiadomieni na stronie internetowej Gminy, a także w sposób zwyczajowo przyjęty.

Pierwszym etapem opracowania Programu Rewitalizacji było określenie czynników i zjawisk kryzysowych, które występują na terenie Gminy, a następnie ustalenie, gdzie skala tych problemów jest największa i gdzie występują najpilniejsze potrzeby rewitalizacyjne.

Pierwszą z przeprowadzonych form konsultacji społecznych było przeprowadzenie ankiety. W ankiecie każda zainteresowana osoba mogła anonimowo wypowiedzieć się na temat problemów, jakie występują na terenie Gminy, obszarów gdzie koncentracja negatywnych zjawisk społecznych jest największa oraz koniecznych do przeprowadzenia zadań rewitalizacyjnych. Ankieta składała się z 6. pytań. W ankiecie wzięło udział 182. mieszkańców Gminy z różnych sołectw.

Drugim działaniem, ukierunkowanym na zebranie opinii, było przeprowadzenie wywiadów pogłębionych z przedstawicielami interesariuszy instytucjonalnych. Celem wywiadów było scharakteryzowanie specyfiki podobszarów rewitalizacji, potrzeb działań na tych podobszarach, oraz propozycji projektów.

Kolejnym elementem prowadzenia konsultacji były spotkania z mieszkańcami, które pozwoliły na wyjaśnienie istoty rewitalizacji oraz zebranie bezpośrednio od mieszkańców propozycji działań. Spotkania przeprowadzone zostało w sposób ułatwiający zrozumienie prezentowanych treści.

Ostatnim etapem jest (będzie) spotkanie podsumowujące. Aby zachęcić mieszkańców do aktywnego udziału, została również przygotowana wizualizacja sporządzona w języku niespecjalistycznym z wykorzystaniem różnorodnych form graficznych. Prezentacja zostanie zamieszczona również na stronie internetowej gminy, w specjalnie utworzonej zakładce dla Rewitalizacji Gminy Klembów. Celem jest upowszechnienie wiedzy o rozpoczynającym się procesie rewitalizacji oraz zachęcenie mieszkańców

do aktywnego udziału w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych.

Zarówno informacje uzyskane w trakcie wywiadów, jak i wyniki badania ankietowego, uzupełniły dane statystyczne, co pozwoliło na określenie głównych problemów na terenie Gminy i ustalenie, gdzie występuje ich największa koncentracja.

Po opracowaniu wstępnej wersji dokumentu, został on poddany konsultacjom społecznym. Dokument został wyłożony na 14 dni w formie papierowej w Urzędzie Gminy, był również w wersji elektronicznej na stronie internetowej gminy. We wskazanym czasie wszyscy zainteresowani mogli złożyć uwagi i wnioski do dokumentu (w wersji papierowej i elektronicznej).

Podsumowując należy podkreślić, że interesariusze mieli możliwość aktywnego udziału w pracach nad opracowaniem programu rewitalizacji, a przedstawiciele instytucji i organizacji z tej możliwości aktywnie skorzystali. W ramach ankietyzacji, wywiadów, spotkania i wyłożenia dokumentu do wglądu publicznego mieli możliwość wskazania problemów jakie występują na terenie Gminy. Ponadto mieszkańcy Gminy odnieśli się podczas spotkania do propozycji działań jakie zaplanowano w ramach Programu Rewitalizacji, by dane obszary wyprowadzić ze stanu kryzysowego oraz przedstawili propozycje własnych przedsięwzięć, które zostały uwzględnione w przedmiotowym dokumencie. Zorganizowane

spotkanie

i konferencja pozwoliły na wyjaśnienie problematyki rewitalizacji, a dyskusja (podczas spotkania warsztatowego) na temat problemów jakie występują na terenie Gminy oraz przewidzianych do realizacji zadań, dostarczyła konkretnych sugestii od mieszkańców, zawartych następnie w Programie Rewitalizacji.

Wspólna analiza możliwości rozwojowych i zgłoszone projekty przyczynią się niewątpliwie do pełnej realizacji Programu Rewitalizacji.

Szczegółowy opis zebranych danych stanowi Załącznik nr 2, podsumowanie spotkania warsztatowego stanowi Załącznik nr 3 i są integralną częścią niniejszego dokumentu, natomiast wnioski z każdego rodzaju badania zawarto w odpowiednich rozdziałach dotyczących diagnozy oraz charakterystyki obszaru rewitalizacji.

8.3 Sposób włączenia interesariuszy we wdrażanie

Ze względu na planowane przedsięwzięcia, katalog interesariuszy jest szeroki i otwarty. Głównym sposobem włączenia interesariuszy w proces wdrażania Programu Rewitalizacji będzie ich aktywny udział w przewidzianych do realizacji działaniach. Interesariusze Programu Rewitalizacji będą wdrażali i monitorowali działania dotyczące aktywizacji społecznej, likwidacji negatywnych zjawisk społecznych, działań o charakterze infrastrukturalnym, środowiskowym i przestrzenno- funkcjonalnym, co pozwoli na pełną realizację Programu Rewitalizacji. Poniżej przedstawiono głównych interesariuszy rewitalizacji i ich zadania wynikające z procesu wdrażania Programu Rewitalizacji.

Gmina Klembów - odgrywa kluczową rolę w procesie wdrażania Programu Rewitalizacji. To główny podmiot inicjujący proces rewitalizacji na wyznaczonych obszarach oraz stwarzający uwarunkowania formalne do jego realizacji. Gmina odgrywa podstawową rolę w planowaniu przewidzianych do realizacji działań w wymiarze społecznym, przestrzenno- funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Ponadto tworzy podstawy prawne i formalne, które umożliwiają uczestnictwo w procesie rewitalizacji pozostałych interesariuszy. W sposób bezpośredni wywiera wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców obszarów rewitalizacji.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej - to podmiot, który odgrywa zasadniczą rolę w społecznym aspekcie rewitalizacji. GOPS będzie jednym z głównych realizatorów i koordynatorów przeprowadzonych projektów „miękkich”. Ponadto odegra on główną rolę podczas oceny efektów rewitalizacji – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej posiada bowiem niezbędne dane na temat rodzaju udzielonych świadczeń społecznych, liczby osób pobierających świadczenia, a także skali problemów występujących na danym obszarze. Na podstawie tych danych możliwe będzie ustalenie zasięgu i ilości koniecznych projektów mających na celu ograniczenie wykluczenia społecznego, ubóstwa, czy też innych problemów społecznych.

Mieszkańcy Gminy Klembów – w kontekście interesariuszy rewitalizacji należy wziąć pod uwagę przede wszystkim mieszkańców obszarów wyznaczonych do rewitalizacji. Będą oni bowiem głównymi beneficjentami przedsięwzięć zaplanowanych w ramach rewitalizacji. Mieszkańcy będą mieli duży wpływ na ostateczny zakres realizowanych zadań. W ramach rewitalizacji przewidziano bowiem m.in.

projekty aktywizacji społecznej i integracji, przy czym szczegółowy ich zakres będzie zależny od potrzeb danej grupy docelowej. Zakres zajęć będzie uwarunkowany posiadanymi kompetencjami oraz zainteresowaniami rekrutowanych uczestników zajęć. Głównym zadaniem mieszkańców w procesie rewitalizacji będzie zatem aktywny udział i zaangażowanie w realizowane projekty, tak aby jak najlepiej zrealizować zaplanowane cele rewitalizacji. Dzięki projektom „miękkim” poprawie ulegnie sytuacja społeczna i finansowa mieszkańców przedmiotowego obszaru, natomiast działania infrastrukturalne przyczynią się do podniesienia komfortu życia i integracji społecznej.

Do interesariuszy rewitalizacji należy także zaliczyć pozostałych mieszkańców Gminy, zamieszkujących tereny poza podobszarami rewitalizacji. Dzięki przedsięwzięciom rewitalizacyjnym ograniczone zostaną negatywne zjawiska społeczne występujące na terenie całej Gminy, co wpłynie na komfort życia wszystkich mieszkańców. Działania skierowane do mieszkańców podobszarów rewitalizowanych przyczynią się do zwiększenia ich aktywności i zaangażowania w życie Gminy, co również przyniesie zasadnicze korzyści dla pozostałych mieszkańców. Głównym zadaniem mieszkańców Gminy spoza obszarów rewitalizowanych, będzie wspieranie wszystkich interesariuszy rewitalizacji w integracji społecznej i aktywizacji.

Przedsiębiorcy będą zachęceni do tego, żeby włączyć się w realizację programu rewitalizacji, aby jako firmy realizowali działania inwestycyjne zaplanowane w procesie rewitalizacji. Przedsiębiorcy mogą także angażować mieszkańców gminy jako pracowników do wykonania poszczególnych zadań. Mogą także zaangażować własne zasoby (środki finansowe) w rozszerzenie oddziaływania rewitalizacji poprzez poprawę jakości przestrzeni publicznej.

Organizacje pozarządowe - uzupełniają działania instytucji państwowych i prywatnych w zakresie pomocy i aktywizacji obywateli na różnych płaszczyznach życia. Jednostki te działają z własnej inicjatywy na rzecz wybranego interesu publicznego, ich celem nie jest osiągnięcie zysku.

9. Komplementarność Programu

Warunkiem zintegrowanych projektów i połączenia pól działań jest włączenie, koordynacja i kooperacja różnych instytucji samorządowych, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, związków i inicjatyw obywatelskich. Dlatego też komplementarność pomiędzy poszczególnymi projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym PR zostanie zapewniona poprzez powierzenie nadzoru nad realizacją wszystkich przedsięwzięć Wójtowi Gminy, który w realizacji zadań związanych z rewitalizacją będzie wspierany przez zespół ds. rewitalizacji oraz wydziały merytoryczne Urzędu Gminy.

9.1 Komplementarność przestrzenna i problemowa

W ramach Programu komplementarność przestrzenna została zapewniona poprzez zaplanowanie przedsięwzięć skoncentrowanych terytorialnie i nakierowanych na rozwiązanie konkretnego problemu w danym miejscu. Planowane przedsięwzięcia będą realizowane w taki sposób, aby nie dopuścić

do przenoszenia problemu w inne miejsca. Rewitalizacja ma doprowadzić do rozwiązania problemu w danym miejscu i nie doprowadzać do jego „pozbycia” się i przeniesienia do innej części Gminy lub poza jej granice.

Podczas szczegółowego planowania poszczególnych projektów będą analizowane ich wzajemne relacje w celu zapewnienia najlepszego łącznego efektu. Realizacja przedsięwzięć będzie miała na celu poprawę sytuacji na całym obszarze rewitalizacji, a nie tylko w konkretnej lokalizacji.

Kluczowe dla zachowania tego wymiaru komplementarności było zaangażowanie, zarówno na etapie tworzenia Programu Rewitalizacji, jak i planowanej jego realizacji – aktywnych podmiotów spoza obszaru rewitalizacji (oprócz podmiotów z obszaru rewitalizacji). Chodzi przede wszystkim o działania służące aktywizacji społecznej i integracji. Pozwala to na osiągnięcie efektu synergicznego z działaniami prowadzonymi przez podmioty z obszaru rewitalizacji.

Ponadto, zastosowano „grzebieniową” metodę programowania. Wszystkie przedsięwzięcia stanowią odpowiedź na zidentyfikowane problemy wskazane w części diagnostycznej dokumentu oraz będą uwzględniały konieczność odniesienia do problemów społecznych.

Oznacza to, że zawarta w niniejszym Programie Lista projektów głównych jest listą bazową, która zawiera działania planowane do realizacji przez Urząd Gminy. Wszelkie inne działania, wpisujące się w zakres działań rewitalizacyjnych, mają charakter drugorzędny wobec przyjętych, i będą określane w taki sposób, żeby uzupełniały lub rozwijały działania wskazane w PR. Zróżnicowanie tematyczne projektów, przewidzianych do realizacji ze wsparciem UE, będzie skutkowało (pod warunkiem uzyskania dofinansowania) połączeniem wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ze wsparciem z Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizowanie projektów z listy oraz przedsięwzięć uzupełniających ma na celu objęcie wsparciem całego obszaru rewitalizacji. Projekty i przedsięwzięcia dopełniają się wzajemnie aby uniknąć działań pojedynczych, ze sobą nie powiązanych oraz zminimalizować ryzyko przesunięcia problemów społecznych na inne obszary.

9.2 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Zarządzanie PR zbudowano na dotychczasowych doświadczeniach, jak również nowych trendach w tym zakresie. Wzięto pod uwagę szczególnie istotny aspekt partycypacji społecznej i uczestnictwa poszczególnych osób i podmiotów w procedurach wdrażania PR. Dlatego też zaproponowana struktura zarządzania PR uwzględnia zarówno partycypację społeczną jak również udział dotychczasowej struktury Urzędu Gminy i koordynacji podejmowanych działań.

Zarządzaniem realizacją Programu Rewitalizacji będzie zajmował się Urząd Gminy, który będzie odpowiedzialny za inicjowanie działań obejmujących przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji, za zapewnienie aktywnego udziału interesariuszy rewitalizacji w procesie partycypacji społecznej oraz obsługę organizacyjną Komitetu ds. Rewitalizacji. System zarządzania programem rewitalizacji zapewnia ponadto partycypację interesariuszy procesu rewitalizacji, co wzmacnia komplementarność proceduralno-instytucjonalną.

9.3 Komplementarność źródeł finansowania

Inicjowanie dialogu społecznego z interesariuszami procesu rewitalizacji pozwoli uzyskać także komplementarność funduszy poprzez możliwość uzyskania wsparcia finansowego dla działań podejmowanych przez podmioty inne niż Urząd Gminy. W szczególności wskazane jest podjęcie działań przez podmioty zarządzające budynkami mieszkalnymi i użytkowymi oraz prywatnych inwestorów, co umożliwi kompleksową przemianę przestrzeni publicznej. Przy założeniu, że stymulowanie zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanых zmian, należy położyć nacisk na zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania.

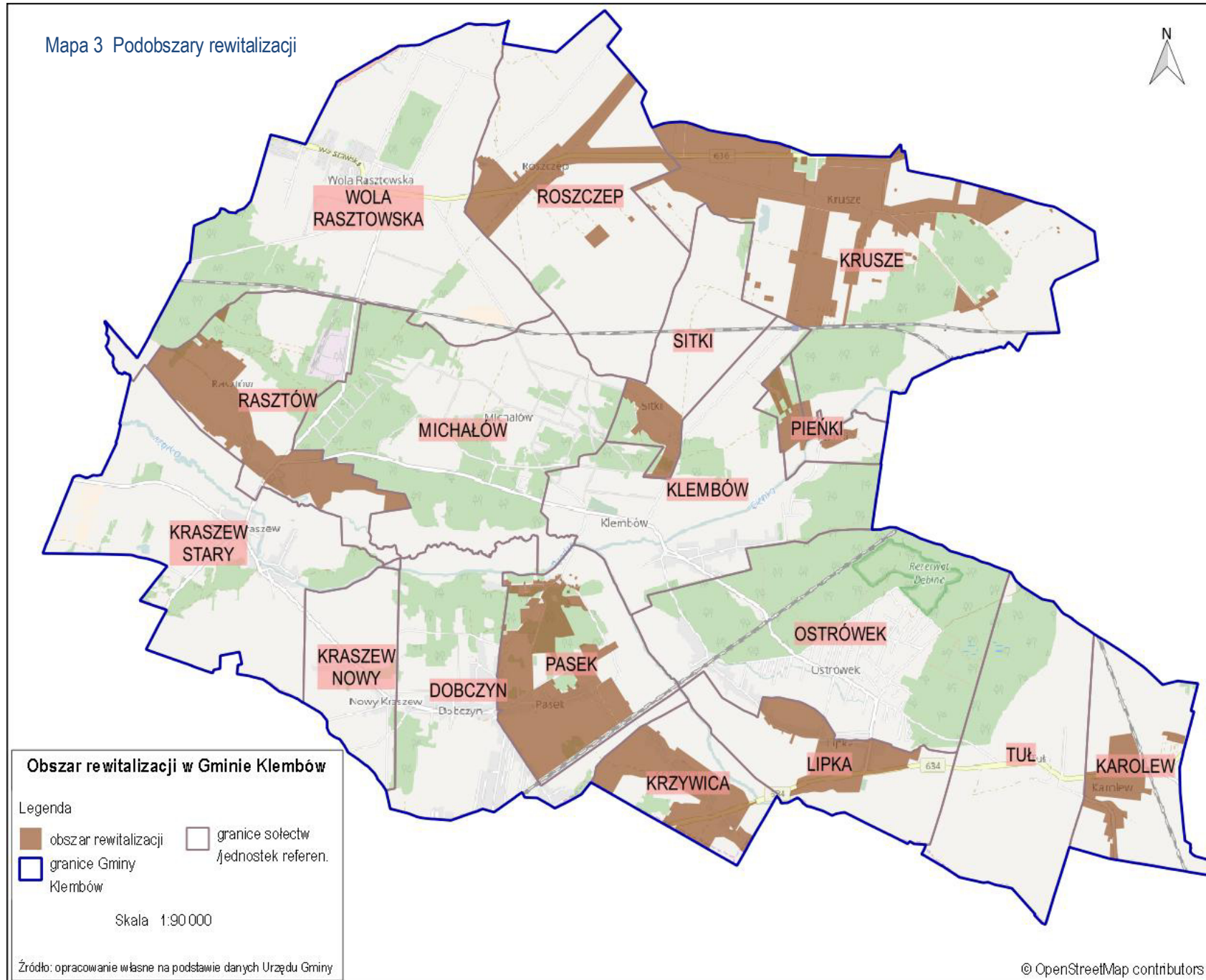
Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza także, że /przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z Programu Rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

Załącznik nr 1 – szczegółowa mapa obszarów rewitalizacji

Obszar rewitalizacji gminy Klembów obejmuje teren wiejski, który charakteryzuje się występowaniem użytków rolnych, pól, łąk, które nie są objęte rewitalizacją. Załączone mapy obrazują kolejno obszary poszczególnych miejscowości (lub funkcjonalne części poszczególnych miejscowości) na mapach w skali 1 : 5000.

Mapa 3 Podobszary rewitalizacji

Aneks

Szczegółowe wyniki badania ankietowego

Dane ilościowe i sumaryczne wartości zostały przedstawione w zasadniczej części Programu Rewitalizacji, w punkcie prezentującym wyniki badania ankietowego. Poniższe zestawienie zawiera odpowiedzi wpisywane przez respondentów. Zestawiono odpowiedzi szersze niż hasłowy zapis np. „dróg” / „drogi”, „światlicy wiejskiej”, „miejsca do spotkań” itp., pogrupowane według dominujących obszarów tematycznych.

Płeć - 149	
kobieta	100
mężczyzna	49
Wiek - 149	
poniżej 15	1
16 – 25	25
26 – 45	93
46 – 60	21
powyżej 60	10

Sołectwo zamieszkania: 177 odpowiedzi

Dobczyn	10
Karolew	-
Klembów	8
Krusze	7
Krzywica	2
Lipka	3
Michałów	5
Nowy Kraszew	-
Ostrówek	22

Pasek	7
Pieńki	1
Rasztów	22
Roszczep	26
Sitki	4
Stary Kraszew	9
Tuł	3
Wola Rasztowska	48

Czego Pan(i)u najbardziej brakuje w miejscowości, w której Pan(i) mieszka?

chodników, dróg, dojazdu:

- Chodnika, który łączyłby najniższe numery w Kruszu (od strony Roszczepu) ze skrzyżowaniem Krusze-Chruściele. Wówczas można by bezpiecznie spacerować od strony Roszczepu w kierunku Krusza.
- Chodnika, na ul. Prymasa Tysiąclecia, który zapewnił by bezpieczeństwo dzieci i ich rodziców w drodze do i ze szkoły a także osób poruszających się po tej ulicy
- Bezpiecznego przejścia do szkoły dla dzieci!
- Drogi i chodniki wymagają naprawy.
- Utwardzonej drogi do mojej posesji, chodników na dwóch głównych posesjach, miejsca, po którym można bezpiecznie pojeździć na rowerach z dziećmi.
- Chodników np. Wzdłuż ulicy słonecznej Stary Kraszew.
- Przede wszystkim chodnika, który zapewni bezpieczeństwo pieszych w ruchu drogowym, jak i również wiat przystankowych, ponieważ komunikacja autobusowa jest jedyną komunikacją dostępną w naszej miejscowości.. Ponadto przy szkole powinny bez wątpienia pojawić się progi zwalniające.
- Przyzwoicie wykonanych i utrzymanych dróg gminnych.
- bieżącego i systematycznego równania dróg gruntowych i oświetlenia
- Równych i schludnych ulic.
- Dobrej drogi dojazdowej. W chwili obecnej jest dziurawa droga żwirowa
- Dojazdu do posesji

ścieżki rowerowej:

- Ścieżki rowerowej aby bezpiecznie można było dojechać do innych miejscowości
- Brakuje mi ścieżki rowerowej i miejsca gdzie dzieci mogą bezpiecznie się bawić bez gderania mieszkańców że hałasują
- ścieżki rowerowej albo wyznaczonego pasa przy jezdni

świetlice, miejsca spotkań:

- Świetlice, miejsca gdzie młodzież i seniorzy mogliby się spotykać
- Świetlice, miejsca gdzie mogą się spotykać mieszkańcy mojej wsi.
- świetlice wiejskiej w której można by było zorganizować zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych
- Brak przedszkola /żłobka, klubu dla dzieci
- Klubo-kawiarni, gdzie można by było się spotkać, pograć w piłkarzyki, bilard, kręgle, wypić i zjeść coś dobrego.
- Klub sportowy
- Brak jakiegokolwiek pomieszczenia dla spotkań
- Brakuje miejsc spotkań dla mieszkańców (pomieszczenia, w którym można się spotkać i coś zorganizować).
- Miejsc spotkań dla mieszkańców, inicjatyw oferty spędzania wolnego czasu dla mieszkańców
- świetlice, w której mogłyby odbywać się zajęcia dla dzieci i młodzieży oraz seniorów i zebrania mieszkańców, spotkania stowarzyszeń.
- miejsca gdzie mógłbym spotkać się ze znajomymi

- miejsca do spędzenia czasu dla rodzin z dziećmi
- Miejsca do aktywnego spędzenia czasu na świeżym powietrzu i w lokalu.
- W mojej miejscowości brakuje miejsca do którego można wyjść wieczorem jak kręgle. Nie ma gdzie aktywnie spędzać czasu, proponowałabym siłownię na świeżym powietrzu.
- Brakuje usług, możliwości spędzania wolnego czasu, inicjatyw społecznych angażujących mieszkańców. Brak oferty rozrywkowej dla młodych.
- atrakcji dla młodzieży i seniorów
- w mojej miejscowości najbardziej potrzebna jest świetlica, w której można by zorganizować spotkanie np.. fitness
- zajęć dla młodzieży 11 - 18 lat
- Budynku w którym młodzież mogła by spotykać się zimowa porą.
- Wspólnego działania, miejsc do uprawiania sportu
- Zorganizowanych form aktywności sportowych
- sali sportowej, elewacji w szkole
- obiektów sportowych, rekreacyjno-wypoczynkowych, parku
- sali gimnastycznej w szkole w Dobczynie
- budowa szkoły wraz z zapleczem sportowym i świetlicą dla mieszkańców
- Dobrej szkoły (wymiany kadry nauczycielskiej) w szczególności dyrektorki, świetlicy ogólnie dostępnej dla młodzieży i seniorów.
-

czystego środowiska:

- Kontroli tego czym ludzie palą w piecach. Zima łączy się nierozzerwalnie z długotrwałym bólem gardła spowodowanym fatalną jakością powietrza. Ludzie z problemami oddechowymi są szczególnie wyczuleni na problem, który drażni przez całą ankietę.
- Kontroli nad spalanyimi materiałami, wylewanymi na pola szambami, gospodarką drzewną
- Czystego powietrza (kontrola czy sąsiedzi nie palą śmieciami) oraz kontroli i egzekwowania odśnieżania chodników.
- Jest duże zanieczyszczenie powietrza i okolicy.
- parku w którym można spędzić miło czas na łonie natury,
- Czystych miejsc do spacerów
- Zrewitalizowanego parku przy pałacu.

różne:

- zatoczek autobusowych (2x)
- drogi przy ulicy której mieszkam (2x)
- poczta (urząd pocztowy)
- odwodnienie (2x)
- spokoju (2x)
- komunikacji autobusowej / publicznej (2x)
- doświetlenie ulic
- oświetlenie
- większej ilości sklepów i usług, komunikacji autobusowej
- Publicznych środków transportu do Klembowa.
- Szerokopasmowego Internetu.
- zajezdni autobusowej
- Restauracja. Bar.
- Monitoringu

- lekarzy specjalistów
- lokali komunalnych i socjalnych, wielu ludziom brakuje własnego kąta do mieszkania
- wodociągu
- metra
- niczego

opinie, komentarze:

- "Miejsc (w sensie pomieszczeń, ""pod dachem"") przeznaczonych na spotkania (integracyjne czy zajęcia organizowane przez stowarzyszenia), zebrania (np. wiejskie). Szkoła - w przypadku Ostrówka - nie jest przychylna użyczeniu swoich pomieszczeń (takie spotkania powinny odbywać się w godzinach wieczornych, a wówczas należy zapewnić obecność osoby-pracownika, która po prostu otworzy i zamknie drzwi).
- Szkoły spełniającej oczekiwania mieszkańców, świetlicy wiejskiej w której można by było zorganizować zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych, parku w którym można spędzić miło czas na łonie natury, ścieżek rowerowych.
- **BARDZO WAŻNE:** Brakuje świetlicy szkolnej dla dzieci-ta, która funkcjonuje, jest przeznaczona dla dzieci klas I-III. Dzieci z ""zerówki"" są do niej przyjmowane ""z łaską"", w miarę wolnych miejsc. Decyzja, czy dziecko zakwalifikowało się do świetlicy czy nie, zapada około 7 września. To termin nie do przyjęcia dla rodziców. Oni chcą wiedzieć już w maju/czerwcu, czy szkoła w Ostrówku zapewni dziecku opiekę po zajęciach obowiązkowych, bo jeśli nie -to trzeba dziecko zapisać do innej placówki (gdzie jest świetlica).
- Jeśli rodzic chce, by dziecko przebywało w świetlicy szkolnej, to znaczy, że nie jest w stanie zapewnić mu opieki, więc najwyraźniej pracuje. Skoro pracuje - to płaci podatki. Pieniądze te są przeznaczane m.in. na edukację. Kwoty przeznaczone przez rząd na edukację dziecka sześciolatniego w oddziale przedszkolnym funkcjonującym w szkole podstawowej (czyli ""zerówce"") od br. znacznie wzrosły. W przypadku szkoły wiejskiej to ponad 4.000 zł na dziecko. Chyba mam prawo oczekiwać, że za te pieniądze szkoła zorganizuje opiekę dla mojego dziecka od godz.7 do 17?
- Kolejna sprawa. We wszystkich okolicznych gminach, miastach jest możliwość zapewnienia opieki dla przedszkolaków przez co najmniej 1 wakacyjny miesiąc (trzeba dziecko dowieźć do innej placówki). W naszej gminie to jest niemożliwe, bo ""nauczyciele mają urlopy"". Owszem, mają do nich prawo. Ale przedszkola są placówkami neferyjnymi. Rok przedszkolny zaczyna się 1 września, a kończy 31 sierpnia. Nauczyciele przedszkola-w przeciwieństwie do nauczycieli w szkołach- nie mają ferii, przerw świątecznych. Jeśli nauczyciel przedszkola chce mieć wolne 24 grudnia czy 31 grudnia-to powinien złożyć wniosek o urlop wypoczynkowy. A tymczasem w przedszkolach prowadzonych przez gminę Klembów placówki w te dni są nieczynne, nauczyciele mają wolne i jeszcze im się za to płaci. Podobnie wygląda sprawa w czasie ferii zimowych czy przerw świątecznych. Rodzice wcześniej deklarują, czy dziecko w te dni będzie chodzić do przedszkola. Więc wiadomo, jakiej frekwencji się spodziewać. Przychodzą ferie i okazuje się, że w przedszkolu (3 grupy po 25 dzieci) jest łącznie 35-40 dzieci i 3 panie nauczycielki na dwie zmiany. Do tej liczby dzieci wystarczyłoby 2 nauczycieli na 2 zmiany. Czyli 2 nauczycieli mogłoby w tym czasie wykorzystywać urlop. A wówczas byłaby możliwość przedłużenia pracy przedszkola w okresie wakacyjnym bez dodatkowych kosztów. To rozwiązanie jest stosowane we wszystkich okolicznych miastach i gminach, ale nie w Klembowie. Czyżby przedszkola prowadzone przez klembowskiego wójta podlegały innym uregulowaniom prawnym??? ;-)"

- Niestety teraz szkoły w mojej miejscowości nie jest dostępny w każdej chwili i przez brakuje miejsc na spotkania dla mieszkańców.

Która grupa mieszkańców gminy wymaga Pana(i) zdaniem największego wsparcia?

różne odpowiedzi:

- "rodowici" mieszkańcy
- Aktywni mieszkańcy z pomysłami, ale bez zaplecza w postaci miejsca do działań (świetlica).
- całe rodziny
- dorośli
- emeryci
- kobiety z dziećmi
- Krusze (2x)
- ludzie biedni
- Ludzie z dawnego PGR-u nikt im nie płaci za ich ciężką pracę (2x)
- ludzie z piecami na paliwo stałe
- Mieszkańcy sołectwa Pasek są najczęściej pomijana grupą i najmniej wspierana przez gminę.
- mieszkańcy w wieku emerytalnym
- młodzi, którzy są chętni realizować projekty
- Straż Pożarna
- średnia młodzież 25 - 40 lat
- Trzeba wysłać pomoc żeby pojeździła i popatrzyła gdzie na prawdę jest źle bo pomoc dostają rodziny które jej tak na prawdę nie potrzebują.
- w średnim wieku
- wdowy na emeryturze
- osoby kończące szkołę, które szukają miejsc pracy
- osoby starające się o własne lokum
- osoby starsze, samotne o niskich dochodach
- osoby w średnim wieku
- Osoby w wieku 50+, często nieaktywne zawodowo. Takie osoby dają przykład młodym, które także nie podejmują pracy i wolą żyć ze wsparcia socjalnego państwa.
- Ostrówek
- panowie spod sklepu
- Rasztów (2x)
- Resocjalizacja staczy pod sklepami szczególnie sklep Ferdynów.
- rodziny ubogie oraz samotne matki
- Rolnicy, ta grupa powinna wymagać dbania przez gminę.
- Roszczep
- nie wiem
- wszyscy (3x)

- żadna

Co należy zrobić w pierwszej kolejności, aby szybko i tanio poprawić miejscowość, w której Pan(i) mieszka?

drogi, ulice:

- Szybko i tanio się nie da. Długo i systemowo tak. Poprawa infrastruktury, drogi, wodociąg, kanalizacja. Budowa obiektów sportowych, hali sportowej. Profesjonalna animacja sportowa - najlepszą profilaktyką !!!
- Ostatnim czasie drogi gminne nieasfaltowe zostały poprawiane, ale należy na bieżąco dbać o stan tych dróg. Jeśli chodzi o poprawę życia mojej miejscowości to należy się zastanowić aby zagospodarować kawałek doliny rzeki Rządza przy moście.
- poprawa stanu dróg bocznych
- Utwardzić boczne ulice.
- poprawić stan dróg lokalnych (nie wystarcza równanie trzeba uzupełnić zagłębienia i dopiero puścić walec)
- Poprawić dostęp do stacji kolejowej, uzupełnić oświetlenie uliczne oraz zrobić pasy przez Szosę Jadowską.
- Zamontować oświetlenie w rejonie ronda u zbiegu ul. Warszawskiej i zjazdu z S-8. Przywrócić funkcję "stopka" na przejściu dla pieszych na skrzyżowaniu ul. Warszawskiej i Szkolnej.
- Poprawić jakość dróg dojazdowych do posesji
- zwiększyć bezpieczeństwo na drodze poprzez postawienie pomiaru prędkości i większej ilości wysepek.
- wycinkę drzew przy drogach, stwarzają niebezpieczeństwo
- oświetlenie
- przystanki
- przejście dla pieszych

chodniki:

- wybudować chodnik do cmentarza w Woli Rasztowskiej , progi zwalniające ul.Kościelna
- Wyczyścić chodniki ponieważ zarosły mchem i z całego chodnika robi się pasek jest to utrudnienie oraz nie wygląda to dobrze.
- należy zrobić chodnik aby poprawić bezpieczeństwo na drodze
- Wybudować chodnik w stronę Nowego Kraszewa i w stronę Rżysk
- chodnik do Woli Rasztowskiej

czystość środowiska, zagospodarowanie środowiska:

- Zadbać o zielen przy drogach
  - Oczyszczyć rzekę i rowy, wyciąć krzaki
  - Estetyka dróg, sprzątanie śmieci, utrzymanie dróg, czyszczenie rowów.
  - Kontrola spalanych materiałów i wywozu szamba
  - Edukować, wspierać, kontrolować i egzekwować prawo wśród ludzi zanieczyszczających w sposób bardzo znaczący powietrze.
- Posprzątać zanieczyszczone lasy i miejsca przydrożne

- Rewitalizację zespołu parkowego wraz piwnicami pałacu, przedszkole,
- Oczyszczyć stawy i tuż przy nich zrobić park. Jest na to miejsce za szkoła
- zagospodarować na sportowo park za szkoła tj. tę zieleń za nią
- oczyścić rowy, które powoli znikają

światlica, klub, miejsce spotkań:

- Zakup działki w celu wybudowania budynku /światlicy wiejskiej lub coś w tym stylu/.
- Wybudowanie światlicy dla mieszkańców wsi Rasztów
- Budynek światlicy jest wymaga remontu
- wybudować światlicę wiejską skoro odkładane są plany budowy Szkoły Podstawowej
- Wynająć pomieszczenie na światlicę wiejską.
- Otworzyć plac zabaw poza godzinami pracy szkoły. Zagospodarować teren wokół stawu gminnego
- zaadoptować pomieszczenie po sklepie wiejskim na światlicę
- utworzyć miejsce, gdzie mogą się spotykać osoby / mieszkańcy Roszczepu i realizować wspólne pasje
- wyremontować miejsce spotkań tj. światlicy wiejskiej
- inwestycja w przedszkole /szkołę
- Stworzyć miejsca do aktywnego wypoczynku, w tym wybudować ścieżki rowerowe
- udostępnić teren szkoły podstawowej dla ogółu o każdej porze
- Odnowić plac zabaw,
- miejsce spotkań dla mieszkańców
- miejsce spotkań-klub.

organizowanie wydarzeń, zagospodarowanie czasu wolnego:

- Wspólne, cykliczne imprezy integracyjne n.: rodziny z dziećmi, wspólne zabawy zawody,
- Stworzyć ofertę zorganizowania wolnego czasu, jednak brakuje miejsc gdzie można by to realizować.
- Przygotować ofertę zajęć pozalekcyjnych, spotkań dla starszych i samotnych osób, zaktywizować bezrobotnych i uzależnionych od alkoholu...
- organizować więcej spotkań integracyjnych
- Zwiększyć ilość wydarzeń społecznych, kulturalnych angażujących mieszkańców całej wsi. Biblioteka bądź kino to oferta dla mniejszej części mieszkańców.
- Zachęcić mieszkańców do wspólnych działań, aktywizować młodzież
- przygotować oferty zajęć kulturalno-edukacyjnych i sportowych dla mieszkańców,
- zintegrować mieszkańców
- Częstsze festyny integrujące mieszkańców
- Zorganizować różne formy aktywności sportowej

różne:

- Utworzyć Stowarzyszenie z wolontariatem osób które mogą organizować wydarzenia w gminie.
- Zajęcia dla młodzieży i dzieci w światlicy i zajęcia na boisku, czy w terenie: ogniska, sobotnie grillowanie, mecze piłkarskie (siatkówka, nożna, ręczna) aby jak najlepiej zagospodarować teren boiska przyszkolnego, ping-pong, rajdy rowerowe (gmina jest piękna, a fajne towarzystwo jeszcze bardziej umili czas), rolkarskie lub deskorolkowe szkolenia dla małych i dużych, sesje gier komputerowych, filmy dla młodzieży, a nie tylko dla małych dzieci lub dorosłych i w porach bardziej rozrywkowych (17-18), planszówki, karty, szachy - znajdziemy partnera do gry,

rozpoczęcie sezonu wakacyjnego nie tylko w Klembowie, ale w mniejszych miejscowościach. Może przy małym "popchnięciu" inicjatyw przez GOK mieszkańcy sami zaczną się dalej organizować, wyłonią się liderzy poszczególnych aktywności.

- ustawić kosze na śmieci na ulicach Ostrówka, przydałoby się parę ławek (np. w okolicach kościoła, szkoły, sklepów u p. Szymborskiej i zieleniaka), zorganizować świetlicę szkolną, zorganizować opiekę dla małych dzieci w okresie wakacyjnym, wylać asfalt na ul. Słonecznej w Ostrówku - to ulica strategiczna, bo na niej kumuluje się ruch "szkolny" i "kościelny"
- Pasek - 1) położyć chodnik na ul. Wiśniowej na CAŁEJ długości, 2) zorganizować rodzinne/wielopokoleniowe sprzątanie lasu w Pasku. Przygotować i powiesić ogromne ogłoszenie przy świetlicy w Pasku o szkodliwości palenia śmieci (głównie zimą) i wylewania szamba za dom (głównie latem).
- Informować mieszkańców o ich obowiązkach (odsnieżanie, zakaz palenia śmieciami) oraz egzekwowanie tych obowiązków poprzez kontrole pracowników gminy.
- Powinny być jakie busy które dowożą np. do stacji, szkoły czy przychodni
- Nie ma taniego sposobu na wybudowanie budynków, a to one i zaplecze w postaci obsady pracowniczej zlikwiduje problemy. Punkt pocztowy jest w Woli Rasztowskiej NIEZBĘDNY.

opinie, komentarze:

- ale w jakim zakresie, moja miejscowość jest piękna
- Co zrobić w mojej miejscowości? Cokolwiek.
- zrobić cokolwiek, bo sołectwo Pasek jest ciągle pomijane
- Szybko i tanio to można rowerem pojechać na zakupy wątpię czy da się poprawić Ostrówek.
- Zainwestować w końcu trochę kasy w miejscowość w której mieszkam
- Pomyśleć o mieszkańcach a nie tylko o własnych kieszeniach
- zabrać dotacje dla gospodyń wiejskich
- zainteresować się problemami mieszkańców indywidualnie a nie ogólnie
- nie wydawać pieniędzy na kolejne projekty tylko coś zrealizować w naszym sołectwie
- Cofnięcie koncesji na sprzedaż alkoholi np. Ferdyn (syf w lesie)

Proszę napisać jakie działania należy podjąć we wskazanym przez Pana (Panią) sołectwie?

drogi, chodniki, ścieżki rowerowe:

- należy zrobić chodnik i poprawić jakość dróg gruntowych
- Naprawić drogi(przy straży pożarnej) w szczególności, oraz chodniki
- naprawa chodników, dróg i oświetlenie; rewitalizacja parku i stawów za szkołą
- Chodnik sale gimnastyczna w szkole Dobczyn
- Zrewitalizować park przy pałacu. Dokonać naprawy dróg gminnych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Rozpocząć prace projektowe i realizację budowy szkoły na działce nr 46, a pałac przeznaczyć na świetlicę wiejską. Rozbudować system ścieżek rowerowych w całej gminie. Podjąć stosowne działania w celu wyeliminowania z użytku starych, nieekologicznych pieców. Skanalizować gminę Klembów.
- Droga do stacji Klembów, wzdłuż torów, od ulicy Przejazdowej powinna być asfaltowa.
- Tak jak wyżej, informowanie oraz egzekwowanie obowiązków mieszkańców w zakresie palenia śmieciami i odsnieżania chodników. Możliwe też wzięcie tego drugiego obowiązku przez gminę.
- Poprawić asfalt likwidacja dziur zaradzić więcej drzew i z robić kwietniki
- Budowa chodnika i poprawienie drogi, postawienie więcej latarni

- Chodniki na trasie do szkoły w Dobczynie
- Utwardzenie dróg, budowa chodników
- Wyrównanie, utwardzenie i naprawa dróg
- oświetlenie bocznych dróg, utwardzenie dróg dojazdowych które nie zostały oddane na gminę.
- Zaprojektowanie ulic i doprowadzenie mediów
- poprawa jakości dróg, szczególnie drogi do stacji od ulicy Przejazdowej aktualnie nie przejezdna i niebezpieczna
- zająć się zniszczonymi drogami
- Brak oznakowań na jezdni, brak ścieżek rowerowych (jeden śmiertelny wypadek z udziałem dziecka w ubiegłym roku)
- Przede wszystkim przyspieszyć remont ul willowej, uzgodnić z PKP sprzątanie terenu przy torach i wyrównanie tej drogi by można było bezpiecznie tamtędy przejść lub przejechać na rowerze
- Niestety jaka ankieta taka i odpowiedź. Każda miejscowość ma swoje problemy które dotyczą ich mieszkańców. Poprawiłbym bezpieczeństwo na drogach naszych miejscowości poprzez wprowadzenie "szykan" ograniczających prędkość pojazdów.
- budowa ścieżek rowerowych łączących sołectwa
- Doprowadzenie dróg gruntowych do takiego stanu, żeby można nimi jeździć bez uszczerbku na mieniu i zdrowiu. Drogi są tylko równane powierzchnie (do pierwszego deszczu) zamiast nawożone lub zrównane do poziomu głębokości dziur (w większości drogi są i tak dużo powyżej poziomu działek więc zdercie tej powierzchni w celu faktycznego jej wyrównania nie powinno zaburzyć właściwych proporcji)
- bieżąca naprawa dróg gruntowych i wyk. oświetlenia ul. Środkowej - Ostrówek
- 1) Inwestycje w chodniki wśród głównych ulic (w większym zakresie niż są obecnie planowane - ul. Wiśniowa - cała, ul. Prymasa Tysiąclecia - do ulicy Akacjowej, a docelowo - do Klembowa). 2) Progi wyspowe na jezdni ul. Wiśniowej. 3) Byłoby dobrze gdyby gmina podjęła się jakiegoś lobbingu w Polskiej Spółce Gazownictwa, aby podłączenie do gazu nieruchomości leżących w dziesiątkach ulic odchodzących od głównych ulic w sołectwie było łatwiejsze/tańsze.
- Budowa kanalizacji, chodnika z odwodnieniem. Nie mamy nawet metra chodnika, o kanalizacji można pomarzyć, drogi gruntowe są "równane" nocą, co jest syzyfową pracą. Nie ma też rowów i po większych opadach zalewa nam podwórka, piwnice, garaże.
- Chodnik wzdłuż ul. Słonecznej oraz ścieżka rowerowa. Jest tu tak duży ruch ze strach iść z wózkiem po starsze dziecko do szkoły. Liczba wypadków w tym nawet śmiertelny 9 latka mówi samo za siebie.
- Wybudowanie chodnika, na ul. Prymasa Tysiąclecia oraz przedłużenie oświetlenia w stronę Dobczyna na ww. ulicy

światlica, szkoła, miejsce spotkań:

- Budowa świetlicy na początek zakup kontenerów mieszkalnych.
- Stworzyć świetlicę wiejską. Organizować w niej wydarzenia kulturalne.
- Należy wybudować nową szkołę oraz świetlicę wiejską.
- zaadoptować pomieszczenie po sklepie wiejskim na świetlicę
- zakup gruntu pod budowę świetlicy
- Światlica, szkoła, plac zabaw na osiedlu uzupełnić w nowe zabawki dla dzieci, lepsze warunki dla apertu.

- budowa Szkoły lub chociażby świetlicy wiejskiej (jako miejsca spotkań przez cały rok)
- rozbudowa/inwestycja w szkołę /przedszkole
- budowa szkoły, boiska z zapleczem sportowym, świetlicy
- budowa szkoły i świetlicy
- Budowa szkoły podstawowej
- Budowa szkoły z halą sportową.
- Budowa zespołu szkół z przedszkolem
- Zabezpieczenie terenu szkoły przed wandalizmem. Podjęcie kroków w celu zorganizowania zajęć dodatkowych dla młodzieży i dzieci.
- Zaopatrzyć kompleks sportowy w sprzęt sportowy oraz rozbudować infrastrukturę sportową

zagospodarowanie środowiska:

- Oczyszczyć staw oraz i teren wokół stawu znajdującego się nieopodal szkoły
- zagospodarować na sportowo zielen za szkoła
- Miejsca na ogniska, miejsca na dyskoteki, schowek na boisku
- rewitalizację parku i stawów i piwnic pałacu, przedszkola, domu kultury, kanalizacji, sali gimnastycznej.
- Zagospodarować teren parku przy szkole
- rewitalizację zespołu parkowego wraz piwnicami pałacu
- Oczyszczenie stawów
- Rewitalizacja parku za szkołą

miejsce wydarzeń i organizowanie wydarzeń:

- Poprawić jakość placu zabaw i uatrakcyjnić go o większą liczbę zabawek, uatrakcyjnić wolny czas młodzieży np. rajd rowerowy itp. Tance pod gwiazdami dla seniorów itp.
- Stworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców.
- Stworzyć ofertę aktywności dla młodzieży
- Wybudowanie miejsca dla spotkań dla młodzieży
- Zorganizować coś dla rodzin z dziećmi
- Większa integracja społeczna, cykliczne imprezy takie jak zawody, wspólne ogniska itp.
- Zorganizowanie imprez dla seniorów, naprawa placu zabaw,
- większa aktywność obywateli i zaangażowanie
- zorganizowanie miejsca spotkań
- integrujące mieszkańców
- miejsce na ogniska, sale na dyskoteki
- sale na dyskoteki, miejsc na ogniska

czystość środowiska:

- Kontrolować i egzekwować prawo wśród największych trucicieli którzy trują siebie i wszystkich dookoła spalając w piecach śmieci, zużyte oleje, stare ramy okienne malowane farbami ołowiowymi i inne trucizny. Występować do odpowiednich organów o jeszcze większe środki na wymianę starych pieców i promować wśród lokalnej społeczności możliwość skorzystania z tychże środków.

Nakłaniać mieszkańców do wymiany pieców węglowych.

różne:

- Rewitalizacja parku przy szkole, zagospodarowanie terenu po radiostacji w porozumieniu z inwestorem. Odnowienie wnętrza kościoła poprzez pozyskanie środków zewnętrznych.
- Remont i konserwacja dawnej radiostacji
- Budowa kanalizacji sanitarnej.
- wiaty przystankowe (2x)
- organizacja czasu i zajęć dla rodzin z dziećmi (2x)
- kosze na śmieci
- sztuczne boisko obok placu zabaw
- budowa biblioteki
- przejście dla pieszych
- Internet kablowy
- Zwiększenie patroli Policji a nie pseudo Policji.
- Nagminne kontrole wieczorne
- Z Krusza np. busy do stacji czy przychodni. Autobusy do Wołomina czy Radzymina
- Małe kino, siłownia na świeżym powietrzu.
- dom kultury
- apteka
- Stworzenie w ramach działań partnerskich gabinetu lekarskiego (w ramach NFZ).

opinie, komentarze:

- Proponuję większą ilość wydarzeń na terenie szkoły lub ochotniczej straży pożarnej. Ten teren stanowi centralne miejsce Dobczyna i mógłby być zdecydowanie lepiej zagospodarowany. Jest niestety najczęściej miejscem spotkań osób spożywających alkohol, co utrudnia integrację mieszkańców i podejmowanie inicjatyw społecznych. Warto mieszkańcom zaproponować ciekawe możliwości spędzenia wolnego czasu, które pokażą, że nie trzeba spędzać czasu tylko przy spożywaniu piwa pod sklepem lub w straży. Wizerunkowo, Dobczyn wyjątkowo traci przez ten fakt. Dobczyn jest po prostu nudnym miejscem, służącym jako sypialnia przed pracą. Widok pijacków pod sklepem jest wyjątkowo zniechęcający do spokojnego spaceru z rodziną lub aktywności fizycznej, bo zawsze można spotkać się z mało przyjemnym "komplementem" osób będących pod wpływem alkoholu.
- wywiad środowiskowy i większe zainteresowanie potrzebami poszczególnych mieszkańców
- Brak zainteresowania ze strony władz gminy (2x)
- Rozejrzyjcie się

Inne uwagi, komentarze, propozycje, związane z Programem Rewitalizacji

zbyt mało funduszy przeznaczonych dla naszej wsi

Spis tabel

Tabela 1 Wybrane wskaźniki służące analizie zróżnicowania jednostek referencyjnych	13
Tabela 2 Liczba mieszkańców poszczególnych jednostek urbanistycznych	17
Tabela 3 Dynamika i kierunek zmian demograficznych w sołectwach w latach 2011-16.....	17
Tabela 4 Zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców gminy	19
Tabela 5 Struktura wiekowa mieszkańców sołectw	20
Tabela 6 Odsetek osób korzystających OPS na poziomie gminy, powiatu i województwa.....	22
Tabela 7 Charakterystyka świadczeniobiorców korzystających z OPS w 2016 – stan rodzinny	22
Tabela 8 Przesłanki do przyznania świadczeń z OPS w 2016 według sołectw	24
Tabela 9 Wybrane dane dotyczące rynku pracy na poziomie gminy, powiatu i województwa	25
Tabela 10 Osoby bezrobotne w gminie w latach 2007-2015	26
Tabela 11 Charakterystyka osób bezrobotnych w sołectwach w 2016 r.	27
Tabela 12 Wykształcenie osób bezrobotnych wg sołectw w 2016 r.	27
Tabela 13 Przestępczość i „niebieskie karty” w odniesieniu do każdego z sołectw	28
Tabela 14 „Niebieskie karty” w ujęciu dynamicznym.....	29
Tabela 15 Ryzyko wystąpienia uzależnień od alkoholu	30
Tabela 16 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce przedszkolnej	31
Tabela 17 Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	31
Tabela 18 Uśrednione wyniki końcowe uczniów	32
Tabela 19 Wybory sołtysów 2015	33
Tabela 20 Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach	33
Tabela 21 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w REGON według sołectw	37
Tabela 22 Wybrane cechy populacji osób bezrobotnych	38
Tabela 23 Wodociągi i kanalizacja w poszczególnych sołectwach	39
Tabela 24 Spis obiektów mostowych w gminie.....	40
Tabela 25 Zestawienie długości dróg.....	41
Tabela 26 Dostępność transportu publicznego w poszczególnych sołectwach	45
Tabela 27 Obiekty i przestrzenie publiczne w poszczególnych sołectwach	45
Tabela 28 Dzikie wysypiska	46
Tabela 29 Ilość wyrobów zawierających azbest zgłoszonych odebranych przez Gminę	47
Tabela 30 Problemy w gminie na podstawie ankiety	49
Tabela 31 Sołectwa, które powinny zostać objęte rewitalizacją, na podstawie ankiety	51
Tabela 32 Podsumowanie analizy wskaźnikowej	60
Tabela 33 Powierzchnia i liczba ludności obszaru rewitalizacji	63
Tabela 34 Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne.....	73
Tabela 35 Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych według źródeł finansowania	91
Tabela 36 Wskaźniki monitorowania realizacji Programu Rewitalizacji.....	93

Spis map

Mapa 1 Wydzielone jednostki referencyjne w gminie	11
Mapa 2 Orientacyjny plan linii autobusowych w gminie Klembów (mapa tymczasowa).....	44
Mapa 3 Podobszary rewitalizacji	101

Spis zdjęć

Zdjęcie 1 Wicie palm w Roszczepie	34
Zdjęcie 2 Spływ kajakowy w Klembowie	35
Zdjęcie 3 Budynek dawnego sklepu GS, przeznaczony na świetlicę wiejską w Roszczepie.....	40
Zdjęcie 4 Budynek sklepu, przeznaczony na świetlicę wiejską w Krzywicy	40
Zdjęcie 5 Przykładowa zabudowa i drogi w Roszczepie	42
Zdjęcie 6 Przykładowa zabudowa i droga w Tule	42
Zdjęcie 7 Przykładowe drogi lokalne w Tule.....	42
Zdjęcie 8 Prowizoryczny parking rowerowy podczas spotkania mieszkańców w Krzywicy	43
Zdjęcie 9 Spotkanie informacyjne dla mieszkańców.....	55
Zdjęcie 10 Szkolenie warsztatowe dla interesariuszy	55
Zdjęcia 11, 12, 13 Spotkanie warsztatowe w Tule	56
Zdjęcie 14 Spotkanie warsztatowe w Roszczepie	56
Zdjęcia 15, 16 Spotkanie warsztatowe w Krzywicy.....	56
Zdjęcie 17 Plenerowa przestrzeń na spotkanie mieszkańców w Krzywicy.....	68
Zdjęcie 18 Przestrzeń spotkań mieszkańców sołectw Tuł i Karolew.....	69
Zdjęcie 19 i 20 Potencjalna przestrzeń spotkań mieszkańców sołectw Tuł i Karolew	69
Zdjęcie 21 Boisko i część placu zabaw w Roszczepie.....	70

Przewodniczący
Rady Gminy

/-/Tadeusz Wojda

Informacja o Wykonawcy

Pracownia ewaluacji, edukacji i ekspertyz społecznych 3E od wielu lat zajmuje się badaniami społecznymi i ewaluacjami realizowanymi na rzecz różnych podmiotów, krajowych i europejskich, w tym organizacji pozarządowych i instytucji publicznych. Współpracując z lokalnymi samorządami zespół Pracowni 3E opracowuje dokumenty strategiczne poprzedzone wnikliwą diagnozą. W portfolio Firmy znajdują się Strategie Rozwoju JST, Lokalne / Gminne Programy Rewitalizacji, badania dotyczące aktywności organizacji pozarządowych na danym terenie oraz szereg badań ewaluacyjnych dotyczących społecznych aspektów działalności samorządów.

www.pracownia3e.pl

